

ANUL III. — No. 12

DECEMBRIE 1936

Piatră de Bolzar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ
Director ISAIA TOLAN
Redacția și administrația:
București III, Str. Grănicerilor 4

Piatră de hotar

Redacția și administrația:
București III, str. Grănicerilor 4.

ABONAMENTE:

Particulari: 180 lei pe an.
Instituții, întreprinderi, bănci, etc. 1000 lei.
Instituții sătești (casine, etc.) 250 lei.

SUMAR:

	Pag
Isala Tolan: Semne de cumintire	1
Petre Petrinca: Presa minoritară din România (Situția statistică pe 1936)	8
Ion Bănu: Problema românilor secuizați	17
PRINOS LUI VASILE LUCACI	
Alex. Olteanu: Vasile Lucaci și epoca sa	21
Stelian Popescu: Așa stă scris în cartea veșniciei!	27
Valer Pop: La inaugurarea statuii lui Lucaci	30
Octavian Goga: Părintele Lucaci	35
INSEMNĂRI ȘI SPICURI:	
1 Decembrie 1936	39
Între unguri și germani. Instrălnărea Germaniei de Ungaria revizionistă	40
Stări din ratul hortist. (Scăderea nașterilor, bilanțul construcțiilor la orașe, scăderea consumației, situația țăranilor, emigrări în Abisinia, înrolări de săteni și muncitori în armata roșie spaniolă).	51
Puncte negre: (Fraude, traficul cu slujbele și alte lucruri ungurești despre cari nu se vorbește în presa maghiară dela noi)	55
Procesul statului român cu ordinul călugărilor premonstrațenski dela Orade	58
Gura păcătoșului	60
Ungurii la București. Îndrăzneții și cretinisme cum nu s'au mai pomenit	61
Dela frații din ratul hortist. Silnicia scandaloaasă dela Cenadul unguresc. Parohiile ortodoxe loc de căpătuială pentru exorcicii travestiți în preoți ai partidului guvernamental	62
Ungaria „vrea“ tratative cu România. Un articol de Crăciun al contelui Bethlen.	65
Cărți, reviste, ziare	65
Sumarul revistei pe anul 1936	74

Piatră de hotar

ARHIVĂ ANTIREVIZIONISTĂ
Director ISAIA TOLAN

Semne de cumințire

de ISAIA TOLAN

Cine și-ar fi putut-o închipui ca tocmai o ațătare cum a fost discursul dela Milano al ducei Mussolini s'aducă la Budapesta începutul de cumințire ce nu-l putuseră prilejui deceptii, rușini sau constrângeri ca aceea din vremea părilor căzute 'n baită la Geneva, a falsificărilor de bancnote franceze sau a impasului în care îi duseseră pe revizionisti asasinatul dela Marsilia?

Nu-i vorbă, începutul de cumințire ce se pare c'a venit în sfârșit e o manifestare foarte izolată, așa de mult pierdută în hărmălaia barbară ce a prilejuit-o discursul Ducei încât nici n'am văzut-o pânăcumă remarcată, semnalată. Ca obiectivi cronicari a tot ce privește manifestările din Ungaria, noi cată însă să o arătăm. Cu-atât mai vârtos, cu cât s'ar putea să fie un început cu urmări. Ne face să tragem nădejdea asta împrejurarea că a fost impus acest început dintr'un loc serios — din Germania de care Ungaria a trebuit să țină seamă în tot lungul istoriei sale și va avea să țină seamă mai ales de-acuma înainte.

Incurajarea venită ungușilor dela Milano era ea condamnată și fără intervenția picată atât de la țanc a Germaniei.

Se nădăjduise la Budapesta că încercarea din discursul ducelui de-a scoate pe Jugoslavia din sfera româno-ceshoslovacă va fi norocoasă. Se nădăjduise — și mai cu seamă asta s'a sperat — că discursul dela Milano va înrăutăți raporturile româno-italiene, va provoca la noi deslănțuiri de patimi și va prilejui măcar câteva incidente cari să poată fi exploatate 'n presa apuseană obligată Budapestei și 'n pările cari trebuiau să urmeze apoi la Geneva. Încercarea cu apropierea de iugoslavi n'a adus

Însă nimica deosebit: o obișnuită învoire de acord comercial, o vizită (adevărat, neobișnuită pân'acum) a unor scriitori din Iugoslavia la Budapesta, și-atâta tot. România, apoi, a fost în protestările sale de-o demnitate care cu adevărat a trebuit să-i ducă pe revizionişti la exasperare. Se trăsese nădejde că va fi batjocorită în adunările antirevizioniste efigia d-lui Mussolini, că se vor sparge capete ungurești, că se va începe o prigoană antiugurească și câte altele de-acestea. Nădejdiile acesteia i s'a și dat expresie într'un chip cât se poate de imprudent. „Uj Magyar-ság” a ticluit dări de seamă despre adunarea antirevizionistă dela Orade a partidului liberal și despre adunarea dela Cluj a societăților patriotice românești, în cari s'au arătat ca întâmplare toate aceste imaginații budapestane, iar „Pesti Hirlap” și alte gazete dela Budapesta au alarmat zilnic lumea cu articole mincinoase despre prigoane antimaghiare din România și cu apeluri la guvern — repetate apoi de-un papagal în parlament — ca să ducă chestia acestor prigoane la Liga Națiunilor. Spre exasperarea revizioniştilor însă nimic nu s'a întâmplat din toate acestea. Și și mai mult, ungurii înșiși au trebuit să desmintă minciunile blestemate ce se lansaseră prin gazetele budapestane, arătând că răspunsul românesc la încurajarea dată din Italia revizioniştilor și la dementele provocate de ea în Ungaria a fost pe cât de energic pe atâta de demn și de civilizat. Întâi au pus la punct minciunile instigatoare două gazete maghiare dela noi, amândouă binecunoscute pentru instigațiile lor: „Hirlap” dela Arad și „Napló” dela Orade. Fie c'au fost sincere, fie că aveau de apărut vr'un gazetar maghiar dela Orade asupra căruia va fi căzut bănuiala că a trimis lui „Uj Magyar-ság” darea de seamă mincinoasă, cele două gazete au condamnat în chipul cel mai drastic instigația ziarului budapestan, arătând că adunarea antirevizionistă dela Orade a fost cum nu se putea mai demnă, că nu s'a întâmplat nimic din cele ce a spus gazeta budapestană și că darea de seamă a fost ticluită în redacție, ca de altfel cele mai multe dintre știrile despre România ale acestei gazete. A venit curând de tot apoi o cu atât mai surprinzătoare și prețioasă punere la punct în însăși presa budapestană, cu cât a publicat-o în chip de editorial o gazetă șovinistă ca vestita „Magyar-ság”. În același loc prim al gazetei acesteia în care apar instigatoarele corespondențe clujene ale faimosului condamnat Spectator (N. Krenner), s'a publicat la 18 Dec. o corespondență nesemnată dela Cluj, în care se spune: „Fluctuația revizuirii și a antirevizionismului a devenit iarăși mai

vie în urma discursului dela Milano și a 'ntâlnirii dela Roma și dela Viena a șefilor de state. Fluctuația aceasta și-a atins culmea în preajma lui 1 Decembrie dar cercurile ei dăinue încă. Minoritatea maghiară din Ardeal privește spre serbările unirii Ardealului cu vechiul regat cu explicabilă înfrigurare. Semnele n'au fost însă niciodată mai liniștitoare și semnele n'au mințit. Guvernul și societatea făcuseră deopotrivă totul din vreme, dar și pe urmă, pentruca niciun exces mai esențial să nu strice și mai tare atmosfera politicii publice externe. Lozinca a fost: să silim prin cumpătata și solemnă atitudine pe dușmanii noștri ca să ne cinstească". Corespondența clujeană a gazetei budapestane spune apoi: „La fiecare ocazie și în tot locul — acesta-i adevărul — serbările au decurs fără nicio turburare sau violență deosebită, ba chiar cu înfrânare, întrucât au omis să 'ngramădească ca de obicei mase mari de țărani de prin sate și 'n general s'au străduit să facă serbările cât mai restrânse, mai simple, mai liniștite, mai pline de sentimentul tragicului. Au voit în chipul acesta să accentueze cu tărie că 'n chestia revizionistă Mica Înțelegere e și pe mai departe unitară și hotărîta, că România are mijloacele trebuitoare pentru respingerea oricărei inițiative războinice, și încă, ce e mai de frunte, s'au străduit prin aceasta să creeze o atmosferă care să fie potrivită a slăbi diriguirea din Germania și mai că seamă din Italia și totodată să nu strice posibilității unei eventuale împăciuirii cu Ungaria, a cărei principală condiție preliminară — și o evidențiem aceasta vărtos — ar fi foarte seriosul și importantul drept minoritar”.

Atât de hotărîta aceasta punere la punct a minciunilor ce s'au lansat despre adunările antirevizioniste dela noi și despre prigoanele ce s'ar fi deslănțuit în contra minorității maghiare, trebuie cu atât mai mult reținută cu cât n'a putut-o impune nicio constrângere. Ea a venit dintr'o sezizare a prilejului ce i s'a dat sau i s'a impus Ungariei din cercurile nemțești, ca să revină în sfârșit la realitate și să 'nceteze instigațiile cari nu-i folosesc la nimic. E ca și 'n alte rânduri, un îndemn la cumintîre venit Ungariei dela ungurii din Ardeal cari sesizează mai bine decât ea avantajele cumintîrii la care o silește Germania. Vom vedea dacă îndemnul unguresc din Ardeal va găsi la Budapesta urechi cari să-l asculte, sau va fi nesocotit ca și altele din trecut. Ce e esențial din lucrurile-acestea, e să reținem partea dela urmă a celor citate mai sus din corespondența clujeană a lui „Magyar-ság”: constatarea că România s'a purtat în așa chip în-

cât „să nu strice posibilității unei eventuale împăciuirii cu Ungaria”. Dacă și după asta se va răspunde dela Budapesta cu întetirea dușmăniei, consecințele nu pe noi ne vor privi.

Dar să revenim.

Incurajarea venită unгурilor dela Milano era ea condamnată — din motivele pe cari le-am arătat — și fără o intervenție nemțească.

A intervenit însă în felul ce se știe Germania, și din folositoare încurajarea dela Milano li-a devenit revizionistilor de-a-dreptul catastrofală. Germania hitleristă i-a dat Ungariei de știre, prin articolul notoriu al d-lui Rosenberg și prin multe alte articole din presa germană despre cari vorbim în alta parte, că n'are să s'aștepte de pe partea ei la niciun sprijin revizionist de niciun fel.

O anumită presă dela noi a căutat să ne facă să nu punem niciun preț pe intervenția aceasta hitleristă, opunând cuvântului antirevizionist al d-lui Rosenberg care e mâna dreaptă a cancelarului Hitler, niște îngăimări revizioniste ce s'au scris apoi în „Frankfurter Zeitung”. Bineînțeles această presă „românească” n'a luat cunoștință de următoarele observații ale editorialului din 20 Dec. al gazetei budapestane „Magyarság”, dupăcum n'a luat nici de alte multe ce s'au scris în chestia aceasta a îndemnurilor la cuminițire date Ungariei de Germania: „Să nu se ducă n răcăire — spune citata gazetă budapestană — articolul lui „Frankfurter Zeitung”, care se silește să atenueze continuele atacuri date de presa hitleristă oficială ideii revizioniste maghiare. „Frankfurter Zeitung” care odinioară s'a bucurat de-o atât de mare vază în presa din imperiul german, e abia o rămășiță tolerată a lumii spirituale liberale nemțești, e cu al său redactor Rudolf Kirschner un fel de Auslags-Pressé al opiniei publice străine, supusă în cel mai neînsemnat chip directivei unitare (adecă hitleriste — n. tr.). Importanța glasului său nu poate părea decât în ochii neinițiatilor ca una care ar putea să atenueze articolul cunoscut publicat în „Völkischer Beobachter”, care e proprietatea personală a lui Hitler, de cătră Alfred Rosenberg, directorul oficiului de politică externă al partidului și îndrumătorul concepțiilor Reichului”.

Nici această presă anumită care s'a străduit să reducă la zero antirevizionismul nemțesc, dar nici celelalte ziare românești n'au luat apoi notă despre alte și mai serioase îndemnuri la cuminițire date de Germania oficială Ungariei.

Se știe că după articolul antirevizionist al d-lui Ro-

senberg, după atacurile începute apoi de ziarele din Germania în contra Ungariei pe chestia tratamentului minorității nemțești din raiul horthist și după declarațiile antimaghiare făcute de germanii dela noi la adunările noastre antirevizioniste, Ungaria, alarmată la culme, și-a trimis la Berlin ministrul de interne, pe d. Kozma, ca să facă plecaciuni și să repare ce se mai poate repara. Atunci a publicat „Frankfurter Zeitung” articolul exploatat de anumita presă dela noi. Cât de puțin a exprimat însă acest articol atitudinea Germaniei oficiale, o vedește o corespondență dela Berlin publicată, în legătură cu vizita lui Kozma în „Magyarság” din 13 Dec. Se arată în corespondența aceasta două lucruri: întâi, că Germania își condiționează viitoarele raporturi cu Ungaria de îmbunătățirea tratamentului minorității germane, lucru pe care — spune „Magyarság” — Ungaria îl consideră o chestie internă în care n'are nimeni să s'amestece. Al doilea: „În diferite cercuri berlineze se spune despre politica externă maghiară c'ar fi de dorit să se poată îmbunătăți în primul rând raporturile maghiaro-române și în rândul al doilea poate cele maghiaro-iugoslave. Sunt unii cari — tocmai pentru asta — nu înțeleg de ce opinia publică maghiară s'a burzului unanimitate din cauza articolelor recente din presa germană cari căutau să convingă cu orice preț unghurimea că trebuie să renunțe în Răsărit, la Miazăzi și firește la Apus la orice fel de aspirații. După această concepție germană articolele apărute în presă în trecutul apropiat n'au fost dictate de un sentiment de dușmănie față de Ungaria, ci le-a dictat aceea politică germană că dacă Germania prietenă o convinge pe Ungaria că trebuie să renunțe la orice pretenții față de România și de Iugoslavia și dacă opinia publică maghiară se lasă convinsă despre aceasta, atunci s'ar îmbunătăți într'o clipă perspectivele înfăptuirii acelei dorințe nemțești, care vrea să realizeze pe această bază împrietenirea maghiaro-română și maghiaro-sârbească”.

E regretabil, firește, că o asemenea știre din presa budapestană poate fi lăsată de ziarele noastre nesemnălată. Și-i deasemenea regretabil că a putut rămânea nesemnălat un articol ca acesta ce-l arătăm acum, publicat sub semnătura deputatului maghiar (fost până deunăzi gombosist, azi independent) dr. Desideriu Sulyok, în fruntea numărului din 15 Dec. 1936 al lui „Magyarság”, inspirat de sigur din corespondența clujeană citată mai sus a acestei gazete budapestane și poate și din corespondența ei berlineză citată adineauri.

Sub titlul: „După bruma toamnei”, d. Sulyok arată

în legătură cu lovitura dată de Germania hitleristă revizionismului maghiar, că toamna aceasta a omorât două flori ale pusteii maghiare: întâia, copierea hitlerismului, și a doua: credința că vor putea face revizuirea cu ajutorul vr' unor străini. Cităm: „Are însă această pustă și un alt mori în toamna aceasta. E floarea colorată dar stearpă a visătoriei ungurești. Aceea, care aștepta vindicarea mutilării maghiare dela brațul altora întins spre noi ca ajutor. Aceea care paralel cu adineauri amintita experiență (a hitlerizării, a fașistizării Ungariei — n. tr.) fusese în stare să creadă și să facă să creadă și păturile largi ale poporului că o să mai fie aici cineva, în Europa aceasta stricată până 'n fund, care să se gândească cu nostalgie la Kriegskameradschaft, în sufletul căruia să învie romantica vremurilor din război trăite împreună și care să-și însușească prin foc și prin apă loată durerea mutilării unui popor nefericit...”

„Ei bine, dintr'un motiv și din altul această idee a falimentat și ea și a căzut în toamna aceasta în pustie. Har Domnului că am ajuns în sfârșit aici. Că a devenit în sfârșit evident că pe noi nimeni nu ne va ajuta nici-o dată dacă nu vom fi noi aceia cari să ne ajutăm. Pe nimeni depe globul pământesc afară de noi nu-l doare de învierea maghiară. Toți câți au contat că se vor amesteca alții în chip decisiv în chestia asta, și-au făcut cetăți din cărți de joc la fel cu aceia cari s'au angajat la soluționarea misiunilor istorice uriașe fără ca să aibă puterea trebuitoare...”

„Te doare o asemenea ofilire a speranțelor, cum să nu te doară. În fundul sufletului nostru suntem cu toții romantici și zău că ne costă moartea câte unei idei favorite. Dar pentru un asemenea popor visător, care are atât de puțin simț pentru cele reale cum e poporul apelor morților, zburarea visurilor amăgitoare înseamnă totuși curățire, îndreptare și progres.

„Acum e ceasul ca să facem lucrurile acelea cari sunt lucrurile toamnei și-ale iernii. Ca să facem pe când vine primăvara pământ fructifer din păragina dela picioarele noastre și să-l sămănăm cu semințe nouă, sănătoase. Căci am putea în sfârșit să ne dăm seama că nu trebuie altceva în locul cuvintelor umflate, al visurilor megalomane, decât să lecuim acolo unde doare mai tare necazul acestui popor, cu bine-socotite lucrări mărunte de amănunt, nefariseice și neinfectate în prealabil de tendințe. Nici program nu trebuie la așa ceva, ci doar să luăm în serios ceea ce s'a spus de-atâtea ori dar nu s'a luat în serios o clipă în epoca 'ncheiată acum. Iar în afa-

ră poate în sfârșit s'ar putea vedea omul în străinii pe cari îi socoteam până acuma numai dușmani. Prea s'a păcătuit mult și-aici și-acolo ca să nu poată veni și rânduindu-i acestui lucru, dar poate va fi și 'n noi și 'n ei putere ca să ne dăm seama cât de mult am păcătuit unii în contra altora și 'n contra noastră înșine și să facem unii spre alții jumătate de cale cu un gând mai bun, mai omenesc și mai drept. Căci acestui tempo nu-i putem rezista nici noi de-aici nici ei de-acolo. Noi ne măcinăm în lupta cea stearpă, iar fiii noștri de dincolo de porți sufăr chinuri neomeneste din pricină că noi trăim aici sub vraja unei izolări generoase... Poate s'o putea găsi un modus vivendi și până atunci, până când morile vremii vor fi măcinat chestia asta și vom fi ajuns ceasul noii orânduiri. Că acest ceas când va veni, cine o știe? Și dacă va veni peste-o sută de ani, noi până atunci să așteptăm întorsătura stând unii 'n fața celorlalți în chip de homo homini lupus? Ce se va alege de noi toți până atunci?"

E 'n rândurile-acestea un hotărît început de cumintire, oricât stărue în ele străvechea scrințelea ungurească a vânătorii de himere. Deputatul Sulyok speră că dacă revizuirea e 'n împrejurările de-acum îngropată, va mai putea poate să vină („dar cine o știe”!) peste-o sută de ani. Să-l lăsăm cu himerle lui și să-i subliniem sfatul cuminte dat revizionistilor: să aștepte suta de ani în pace, dacă nu vor să-i găsească suta aceasta în neființă; să vadă pe om în vecinii în cari astăzi nu vad decât dușmani, și să facă jumătatea de cale spre ei cu un gând mai bun, mai omenesc și mai drept. E întâiul cuvânt cuminte ce s'a rostit de 18 ani încoace la Budapesta.

•Va avea sau nu urmare începutul acesta — rămâne să vedem. Poate avertizarea berlineză va avea totuși efect, deși după corespondența clujeană citată mai sus a lui „Magyarság” și după articolul acesta al deputatului Sulyok presa iredentistă și-a întetit și mai tare atacurile 'n contra României, pregătind atmosfera pentru o nouă pâra la Geneva pe chestia tratamentului minorității maghiare dela noi.

Presa minoritară din România

— Situația statistică pe 1936 —

de PETRE PETRINCA

În tratatul adițional dela Paris, încheiat între principalele Puteri Aliate și Asociate și între România, semnat la 19 Decembrie 1919, se stipulează în art. 8 (al. II și III), în ceea ce privește regimul presei minoritare: „Nu se va edicta nicio restricțiune contra liberei întrebuintări de către vreun supus român a vreunei limbi oarecare, fie în relațiunile private sau comerciale, fie în materie de religione, de presă sau de publicațiuni de orice natură, fie în întrunirile publice”, etc.*)

Constituția României din 29 Martie 1923, în articolul 25, prevede, că nu poate fi introdusă nicio măsură preventivă pentru apariția și distribuirea publicațiilor periodice, că pentru întemeierea și distribuirea lor nu e necesară nicio autorizație din partea niciunei autorități, deasemenea nu poate fi cerută niciun fel de cauțiune și apariția ziarelor nu poate fi nici suspendată nici suprimată.

Constituția României, dupăcum vedem, a acordat presei minoritare un regim mult mai liberal decât în suși tratatului minorităților; acest regim de libertate constă în aceea că la noi în țară, pentru imprimarea și răspândirea unei publicații nu e necesară nicio cauțiune și nici autorizația prealabilă a autorităților de stat, așa cum, de exemplu, prevedea Legea maghiară XIV (a presei) din 1914, în articolele 16 și 18.

Aceste concepții liberale ale constituțiunii românești au dat presei minoritare din țară o posibilitate de dezvoltare surprinzătoare.

În cele ce urmează vom da câte un tablou statistic al presei minorităților din țară pentru anul 1936.

*) Vezi broșura: „Tratat între Principalele Puteri Aliate și Asociate și România”. (Traducerea oficială a Ministerului de externe din 21 Iulie 1920).

I. **Presa minoritară maghiară** a cunoscut sub regimul românesc o dezvoltare extraordinară, lucru ce dovedește pe deplin libertatea scrisului minoritar maghiar, asigurat prin legile noastre interne, pătrunse de cel mai înalt spirit de libertate.

În 1918 Maghiarii din Transilvania aveau abia 37 de publicațiuni sau organe de presă. Acestea au fost înființate pe timpul stăpânirii maghiare. După aproape 18 ani de stăpânire românească, în 1936, tabloul statistic al presei minoritare maghiare are următoarea înfățișare:

Tabloul repartizării publicațiilor minoritare maghiare pe localități (1936)

	Zilnice	Săptămâniale	Neregulate	Reviste	TOTAL
1. Cluj	7	7	4	51	69
2. Oradea	9	4	—	13	26
3. Arad	5	3	2	12	22
4. Timișoara	4	9	—	8	21
5. Satu-Mare	3	5	1	7	16
6. București	—	1	4	7	12
7. Târgul-Mureș	3	4	—	4	11
8. Brașov	3	2	1	4	10
9. Otorhei	—	3	2	3	8
10. Sighet	2	3	—	—	5
11. Baia-Mare	—	4	—	1	5
12. Turda	—	2	—	2	4
13. Zălau	—	2	—	2	4
14. Carăii-Mari	—	3	—	1	4
15. Miercurea-Ciucului	—	3	—	1	4
16. Diciosânmărtin	—	3	—	—	3
17. Aiud	—	1	—	2	3
18. Sântul-Gheorghe	—	2	—	1	3
19. Salonta	2	—	—	—	2
20. Gheorgheni	—	1	—	1	2
21. Târgul-Săcuiesc	—	2	—	—	2
22. Petroșeni	—	1	—	—	1
23. Lugoj	—	1	—	1	2
24. Dej	—	1	—	1	2
25. Săcuieni	—	—	—	2	2
26. Șimleul-Silvaniei	—	2	—	—	2
27. Marghita (jud. Bihor)	—	2	—	—	2
28. Satu-Lung (jud. Brașov)	—	—	—	2	2
29. Deva	—	2	—	—	2
30. Gherla	—	1	—	—	1
31. Mediaș	—	1	—	—	1

32. Orșova	—	1	—	—	1
33. Criștur	—	—	—	1	1
34. Aninoasa (jud. Hunedoara)	—	—	—	1	1
35. Valea lui Mihai	—	1	—	—	1
36. Baraolt	—	1	—	—	1
37. Ioșia (jud. Bihor)	—	—	—	1	1
Total:	38	77	15	128	258

În afară de cele 258 de publicații minoritare în limba maghiară, tot acestei prese minoritare mai aparțin și publicațiile bilingve (maghiaro-române) și trilingve (maghiaro-româno-germane), întrucât sunt editate în cea mai mare parte de gazetari unguri. În 1936 publicațiile acestea au apărut în număr de 52. În total, deci, se socot la presa minoritară maghiară 310 publicații!

În 18 ani de stăpânire românească, presa maghiară din țară a ajuns la un așa grad de dezvoltare, încât numai față de ziarele scrise în limba maghiară are **un spor de 221 publicațiuni**. Socotind însă și cele 52 publicațiuni bi- și trilingve, care de asemenea sunt publicații minoritare ungurești, **sporul presei minoritare înregistrează uriașul număr de 273 publicațiuni**.

Desvoltarea aceasta, în abia 18 ani, constituie un adevărat record, mai ales dacă luăm în seamă și dezvoltarea presei minoritare din fosta monarhie maghiară și chiar din actuala Ungarie, unde, de pildă, o minoritate de aproape 300.000 suflete, Slovacia, au o singură publicație în limba lor națională (și aceasta redactată de oamenii guvernului din Budapesta).

Înflorirea aceasta a presei minoritare maghiare din România a fost constatată și de dr. Erdélyi Jenő (în lucrarea: „1918—1928. A Magyarorszag az utódállamokban és Magyarországon”, Bratislava, p. 68), care spune: „Ziarele zilnice și săptămânale maghiare în statele successorale, începând cu anul 1918, n'au scăzut ca număr, ci au crescut în mod considerabil. Pe teritoriile alipite României existau abia 17 ziare cotidiene maghiare și abia două ziare zilnice românești”, etc.

Statistica de mai sus a fost relevată și de d. Octavian Goga într-o ședință a parlamentului din 1935, arătând că dela 17 ziare cotidiene maghiare din 1918, Ungurii din Transilvania, cu toate plângerile și criticile aduse împotriva regimului presei din țară, au ajuns, în 1935, să aibă 52 cotidiene maghiare.

Lucrarea „Ethnopolitischer Almanach” a lui Otto Junghann și Max Hildebert Boehms (în capitolul: „Die

journalistische Zusammenarbeit der Minderheiten") ne arată deasemenea avântul extraordinar al presei minoritare maghiare din România. În 1918, Maghiarii din Transilvania abia aveau 37 de ziare, întemeiate pe timpul stăpânirii ungurești.

Libertatea presei minoritare din România a fost respectată, pentru că numai astfel se poate explica o atât de înfloritoare dezvoltare a presei maghiare. Totuși reprezentanții presei ungurești dela noi s'au plâns în repetite rânduri de acest regim de libertate, și în această chestiune au înaintat chiar Societății Națiunilor următoarele plângeri:

1. Petițiunea sau plângerea lui Árvay Árpád și Daroczy Kiss Lajos, privitoare la interdicția ziarului „Erdélyi Magyar Szó” din Oradea, 2 August 1933.

Guvernul român și-a înaintat răspunsul și observațiunile la petiția aceasta la 23 Octombrie 1933, arătând că interzicerea gazetei maghiare a fost hotărâtă de autoritățile române din cauza campaniei difamante împotriva țării, în care gazeta maghiară a recidivat, întrucât încă cu două luni înainte de suspendarea apariției, autoritățile românești i-au trimis un avertisment, pe care conducerea ziarului nu l-a luat în seamă.

Materialul petiționar a fost comunicat membrilor consiliului, prin secretariatul general, la 25 Oct. 1933, sub C. 612.1933. I. S'a instituit, apoi, un comitet de trei (delegații: Panamei, Portugaliei și Regatelor Unite), care la 17 Ianuarie 1934 a examinat răspunsul guvernului român și a hotărât după examinarea lui: „que les circonstances accompagnant les faits du present cas ne constituent pas une infraction, ou danger d'infraction aux dispositions, pertinentes du Traité des minorités Roumains. En consequence, le comité, lors d'une réunion tenue le 18 Mai 1934, a décidé de clore l'examen de la question sans le signaler à l'attention du Conseil”.

Din hotărîrea Consiliului de trei se poate vedea în mod clar, că plângerea era nefondată, iar măsurile luate de autoritățile românești au fost perfect legale. Hotărîrea comitetului de trei era de prevăzut, pentru că niciunei țări nu i se poate cere să tolereze sub imperiul suveranității ei un organ care atentază la buna reputație a țării și la însăși siguranța ei. Apoi, acest ziar mai avusese și un avertisment pe care nici nu l-a luat în seamă. Și aceste fapte se pedepsesc aspru chiar și de legile penale ale oricărui stat din lume.

2. Petițiunea dela 4 Februarie 1936 a așa-zisului Birou Central Minoritar din Geneva (al faimosului expul-

zat dela Orade Gustav Kövér), în chestiunea ziarelor maghiare „Szilágyi Ujság”, „Szatmármegyei Közlöny” și „Nagykároly”. Se critică prin petițiunea aceasta hotărîrea prin care guvernul român a obligat numitele ziare să nu mai poarte în titlu o denumire ungurească de localitate și se arată că dispozițiunile guvernului român ar constitui o infracțiune la art. 8, partea I și II-a a tratatului minorităților dela Paris. După aceste dispozițiuni — spune petiția — fiecare cetățean român, fără deosebire de rasă, limbă și religie, pe terenul dreptului public și privat, poate să folosească nestingerit limba sa maternă. Dispozițiunea infractoare are ca scop împiedecarea folosirii numirilor istorice ale orașelor maghiare, ștergând din sufletul maghiarimii amintirea trecutului ei istoric.

Petițiunea cere înaltului for internațional să intervină la guvernul român, ca să înlăture cât mai degrabă dispoziția, „care izbește în drepturile asigurate minorităților”.*)

La sfârșitul lui Martie 1936, petițiunea a fost **respinsă** de Societatea Națiunilor, pe motivul că nu îndeplinește condițiunile din hotărîrea Comitetului Soc. Națiunilor din 1923, privitoare la forma și cuprinsul ce trebuie să îndeplinească petițiunile minoritare.”)

Ținem să menționăm că toate cele trei ziare de mai sus de care vorbește petițiunea, apar și astăzi, iar în ceea ce privește folosirea maghiară a numelor de localități, se întrebuințează și astăzi în presa maghiară minoritară, deși acest lucru s'a făcut în majoritatea cazurilor tendențios, căutându-se a se sublinia caracterul maghiar al unor ținuturi și localități, în care minoritatea maghiară e absolut inexistentă.

Organele presei minoritare maghiare poartă și astăzi titluri cu nume de localități, ca de exemplu: „Szalontai Ujság, Dicsői Lapok, Gyergyói Lapok, Aranyosszék, Bányavidék, Erdővidéki Hírlap, etc., etc. In această privință afirmațiile petițiunii de mai sus sunt absolut neîntemeiate.

3. A doua petițiune a amintitului Birou Central Minoritar din Geneva la Societatea Națiunilor, împotriva

*) Vezi jurnalul oficial al Societății Națiunilor „I. Off.”, No. 9, Sept. 1934, pp. 1119—1120.

*) Cf. „Uj Magyarország”, articolul: „A kisebbségek genfi irodája tiltakozik az erdélyi magyar lapok címének megcsonkítása ellen”, 6 Febr. 1936.

**) Vezi art.: „A kisebbségek központi irodájának petíciója a romániai magyar lapbetiltások ellen”, din „Pesti Hírlap”, 4 Apr. 1936.

suspendării ziarelor minoritare maghiare din România. La 31 Martie 1936, Biroul central minoritar maghiar din Geneva a înaintat o nouă petițiune Secretariatului general al Societății Națiunilor, prin care protestează împotriva noilor suspendări și suprimări de gazete minoritare maghiare din România, precum și împotriva obligației impuse de autoritățile românești, ca aceste gazete să-și schimbe titlul.*)

Această plângere e o reeditare a petițiunii anterioare, care a fost respinsă de Societatea Națiunilor.

II. Presa Minoritară Germană. — Ca și presa minoritară maghiară, cea germană a cunoscut deasemenea o dezvoltare înfloritoare. Centrele mai însemnate de apariție a publicațiilor germane din țară sunt: Timișoara, Sibiu, Cernăuți, București, Brașov și Tarutino.

Repartizarea pe localități a publicațiilor minoritare germane din țară, în 1936, e următoarea:

	Zilnice	Săptămânale	Perișu- late	Reviste	TOTAL
1. Timișoara	6	7	1	14	28
2. Sibiu	4	2	—	19	25
3. Cernăuți	8	4	4	5	21
4. București	2	3	4	3	12
5. Brașov	1	—	1	9	11
6. Tarutino	—	3	4	1	8
7. Cluj	—	2	1	2	5
8. Arad	—	2	—	1	3
9. Lugoj	—	3	—	—	3
10. Mediaș	—	1	1	1	3
11. Reghin	—	1	—	1	2
12. Reșița	—	2	—	—	2
13. Lovrin	—	1	1	—	2
14. Periam	—	1	—	1	2
15. Sighișoara	—	1	—	—	1
16. Chișinău	1	—	—	—	1
17. Cetatea-Albă	—	—	1	—	1
18. Bistrița	—	1	—	—	1
19. Caransebeș	—	—	—	1	1

*) Vezi art.: „A kisebbségek központi irodájának petíciója a romániai magyar lapbetiltások ellen. A székelyek is panasszal fordultak a Népszövetséghez”, din „Pesti Hírlap”, 4 Apr. 1931, Budapest, și art.: „Népszövetségi petíció a romániai kisebbségi lapbetiltások miatt”, din „Budapesti Hírlap”, 4 Apr. 1936.

20. Sebeș-Alba	--	1	--	--	1	
21. Carăii-Mari	--	1	--	--	1	
22. Jimbolea	--	1	--	--	1	
23. Oravița	--	1	--	--	1	
24. Deta	--	1	--	--	1	
25. Agnita	--	--	--	1	1	
26. Codlea	--	--	--	1	1	
27. Vulcan (jud. Brașov)	--	1	--	--	1	
28. Biled	--	--	--	1	1	
29. Cislădia	--	1	--	--	1	
30. Sân-Nicolaul Mare	--	1	--	--	1	
31. Herman	--	1	--	--	1	
32. Râșnov	--	1	--	--	1	
33. Șomcuta-Mare	--	1	--	--	1	
Total:		22	45	18	61	146

În afară de aceste 146 publicațiuni în limba germană, în 1936 au mai apărut un număr de 34 publicațiuni bi- și trilingve (germano-maghiare, germano-româno-maghiare etc.).

În 1918 minoritatea germană din țară avea 32 publicațiuni, iar după 18 ani de regim românesc a ajuns la 146 publicații în limba germană și 34 publicații bi- și trilingve. Față de cele 146 publicații scrise numai în limba germană, în 1936, sporul înregistrat e de 114. Iar față de totalul de 180 (socotite și cele bi- și trilingve), sporul publicațiunilor germane ar fi de 148.

La începutul anului trecut a apărut la Berlin lucrarea lui Walther Heide asupra presei germane din afara hotarelor Reichului. Cartea poartă titlul: „Handbuch der Deutsches sprachischen Zeitungen im Ausland”. Heide arată că în afară de hotarele Germaniei, au apărut în anul 1934 în limba germană 1691 de ziare, dintre care 444 în Elveția, 249 în Cehoslovacia, 236 în Austria, 174 în Statele-Unite ale Americii, 78 în Franța, 75 în România, 71 în Polonia, iar în Brazilia 57.

În această statistică, România ocupă locul al șaselea, cu 75 ziare germane. Adevărul e însă că țara noastră în acest an ar fi trebuit să ocupe locul al patrulea, urmând îndată după Austria, pentru că în 1935, la noi în țară n'au apărut nu 75 de ziare în limba germană, ci un total de 212. (V. art. „Presa minoritară din România” din „Observator”, București, 1 Febr. 1936. pp. 11—12).

III. Presa minoritară evreiască. — Sub presa minoritară evreiască se înțeleg publicațiunile cari stau în chip declarat în serviciul intereselor speciale ale populațiunii

evreiești din țară, indiferent de limba în care sunt scrise aceste publicațiuni. Limba publicațiunilor minoritare evreiești variază dela o provincie la alta. În Vechiul Regat majoritatea publicațiunilor evreiești sunt scrise în limba română și numai foarte puține în idiș sau în ebraică veche; în Transilvania ziarele acestei minorități apar în limbile maghiară, germană și idiș, în Bucovina în limbile germană și idiș, în Basarabia în limbile germană, rusă, ucraineană și idiș.

În Vechiul Regat cele mai însemnate organe evreiești sunt: „Curierul Izraelit” (București), „Egalitatea”, „Cuvântul nostru”, „Evreul” (Iași), „Renașterea noastră” etc.

În Basarabia cel mai important ziar evreiesc este „Unser Zeit” din Chișinău.

În Transilvania „Uj Kelet” (Cluj), „Reggel” (Arad), „Népünk” (Oradea), „Uj Kor” (Timișoara), Zsidó ujság (Satu-Mare), etc.

În Bucovina: „Ostjüdische Zeitung” (Cernăuți), „Die Naye Zeitung” (Cernăuți), „Jüdische Familienblatt” (Cernăuți), „Hamacabi” (Cernăuți), etc.

În 1936 presa minoritară evreiască avea trei cotidiene, 21 ziare săptămânale, 15 publicații neregulate și 17 reviste. Total: 57 publicațiuni minoritare evreiești.

IV. Presa minoritară rusă. — Publicațiunile presei minoritare rusești sunt mult mai reduse ca număr, decât ale minorităților maghiară, evreiască și germană.

În 1936 au apărut în țară 19 publicații rusești și anume la Chișinău, Hotin, Tighina și Ismail. Din cele 19 publicațiuni minoritare rusești, **7 sunt cotidiene și 12 periodice.**

Publicațiunile rusești apar toate, fără excepție, în Basarabia și **sunt înființate după Unire.**

În afară de publicațiunile arătate mai sus ale presei ruse, această minoritate mai dispune de câteva organe bilingve, ca de exemplu, în limba rusă și română ori invers.

V. Presa minoritară ucrainiană. — Minoritarii ucraineni au și ei 17 publicațiuni minoritare, dintre care, în 1936, sunt **trei cotidiene și 14 publicațiuni periodice**, apărând la Cernăuți. Pe lângă aceste organe de presă, Ucrainenii mai dispun și de câteva organe bilingve.

VI. Presa minoritară bulgară. — În 1936 au apărut

în România 9 publicațiuni minoritare bulgărești, majoritatea în Dobrogea, la Bazargic și Silistra.

Din 9 publicațiuni minoritare bulgărești, **cotidiane sunt două**, iar restul organe periodice. (Aci ținem să menționăm că deși Bulgarii din România se bucură de protecțiune minoritară și de un tratament echitabil, totuși în Bulgaria 200.000 de Români n'au un singur organ de presă al lor).

VII. Presa minoritară turcă, albaneză, polonă, sârbă și slovacă. — Aceste minorități mărunte din țară își au și ele organele lor naționale.

Minoritatea turcă din Dobrogea are și ea 3 publicațiuni, dintre cari două săptămânale, iar una neregulată. Acestea apar la Silistra și Bazargic.

Polonii din Bucovina au trei publicațiuni, care toate apar la Cernăuți.

Albanezii au două publicațiuni, una regulată, iar alta neregulată.

Minoritățile sârbă și slovacă au fiecare câte un organ de presă minoritar: Sârbii la Timișoara, iar Slovacii la București (fost la Nădlac, jud. Arad).

Aceasta ar fi situația presei minoritare din România la sfârșitul lui 1936.

Petre Petrinca

Problema românilor secuizați

de ION BANU

Nenumărate sunt momentele dramatice din trecutul neamului nostru, cari își găsesc explicația, în mare măsură, în condițiile istorice în cari destinul istoric a hărăzit neamul românesc să trăiască.

Neamurile străine venite să ceară apă și pământ, este adevărat, „cum venira se făcura toate-o apă și-un pământ”, dar nu este mai puțin adevărat că hărțuierile necentenite, în cari a fost ținut neamul românesc, au împiedecat continuitatea muncii în dezvoltarea așezărilor românismului. Multă vreme românismul nu s'a putut concretiza în forme culturale pentru care era hărăzit în lume, din cauza împrejurărilor neprielnice.

Multe energii românești s'au pierdut fără să poată ajunge la lumină. Alte multe au ajuns prin capriciile istoriei în serviciul culturilor străine. Amintim doar un singur nume: Ion Caioni. Călugărul acesta franciscan, din Șumuleu-Ciuc, a adus în opera sa multilaterală, închinată catolicismului, o mulțime de motive sufletești din lumea sa românească, cari constituiesc, în mare măsură, originalitatea operei sale, ce a încântat lumea catolică. Prin creațiile sale muzicale și prin preocupările sale folkloristice se leagă direct de marele rezervoriu de creație al neamului românesc.

Pierderile cele mai serioase le-a suferit neamul românesc, însă, prin secuizarea românilor în județele Odorhei, Ciuc și Treiscaune, unde capriciile istoriei aruncaseră o mână de secui.

Existența populației românești în aceste județe o confirmă atât dovezile istorice, cum sunt clopotnițele, bisericile vechi românești, cimitirele, cât și urmele lăsate de viața românească în formele de viață ale secuilor, îndeosebi în tradiții și în folklor. O diplomă dela sfârșitul veacului al XIII-lea amintește despre existența unui **cnezat**, sub conducerea cneazului Ursu, la poalele munților Harghita, unde azi se găsește satul numit de unguri

Oiahfaiu, sau Vlăhița, cum este numirea oficială de azi. Privilegiile de care multă vreme au beneficiat locuitorii din acest ținut, au fost o zestre moștenită depe vremea cnezatului lui Ursu. Cimitirele vechi românești de aici de asemenea sunt o mărturie a trecutului nostru. Croni-carul Simion Kezai arată că secuii foloseau alfabetul românesc (cirilic). Această mărturisire dovedește cât de numeroși au fost românii și cât de intensă a fost influența românească, dacă și-au putut impune scrierea lor. Din conscripția făcută în 1733 se poate vedea că **în protopopiatul Odorheiului și Treiseaunelor erau 66 de comune ortodoxe, cu 56 de biserici.** Un nobil ungar, care a făcut o călătorie prin 1794, menționează în memoriile sale existența românilor. Orban Balázs, istoricul secuilor, de asemenea confirmă existența românilor.

Cercetările istoricilor obiectivi, între care amintim cercetările d-lor Sabin Opreanu și Popa-Lisseanu, dovedesc atât existența românilor cât și procesul de secuizare. Iar mai recent d. dr. Petru Râmneanțu, în studiul făcut asupra originii secuilor, a constatat că indicele biologic al secuilor este cu mult mai aproape de indicele biologic al românilor, decât de cel al ungarilor din Pusta Ungariei. Rezultatele la care s'a ajuns, completează concluzia istoricilor asupra populației românești secuizate.

Procesul de secuizare este destul de vechi. S'a accentuat însă când harta spirituală și politică a Europei a început să se contureze prin lupta naționalismului, pentru împlinirea destinului său în lume; când ideea că destinul a hărăzit neamurilor traiectorii culturale deosebite și-a făcut drum în conștiința modernă.

În procesul de afirmare al unicității culturale au fost prinși și ungarii. Ei nu și-au înțeles însă destinul. În loc să meargă pe drumul firesc hotărât de destin, au căutat să formeze un stat unguresc din vechea Ungarie. Ideea că neamul unguresc este chemat să împlinuască un stat național între hotarele vechei Ungarii, a declanșat cel mai absurd proces de maghiarizare. Intenția de a transforma un stat poliglot și în plină afirmare a conștiinței naționale, într'un stat național, printr'un accentuat proces de maghiarizare, prin colonizări, prin favoruri ieftine, prin desființarea bisericilor, prin asuprirea morale și materiale, prin despușierea de bunuri, i-a adus în conflict cu justiția imanentă a istoriei. Ceea ce trebuia să se întâmple, s'a întâmplat. Neamurile nemaghiare, cuprinse între hotarele statului poliglot, au ascultat chemarea destinului lor, iar începutul de construcție artificială al imperialismului unguresc s'a prăbușit.

Procesul de destrămare a neamului românesc a lăsat urme în viața românească. În timpul în care neamul românesc de aiurea trăia ascensiunea spre înfăptuirea libertății și unității naționale, în județele Odorhei, Ciuc și Treiscaune se petrece un puternic proces de desnaționalizare a românilor. Tradițiile românești, religia străbună, limba românească și celelalte forme de viață românească se destramă sub acțiunea procesului de maghiarizare, până s'au stins aproape complet. Bisericile românești, în care altădată răsuna cântecul românesc, citit din cărți dăruite de mâinile pioase ale voievozilor „dădători de legi și datini”, sunt părăsite. Credincioșii cari ascultau altădată cu smerenie fragmente din „Cartea Românească de învățătură”, închinată întregii seminții românești de cucernicul Mitropolit al Moldovei Varlaam, ajung să nu mai înțeleagă vorba străbună. În locurile unde stăpâna odinioară cneazul Ursu, urmașii supușilor săi din Radu devin Raduly, din Costea Kósztá, din Blaga Blága, din Câmpeanu Kimpean, din Suciu Szöcs, din Boni Boér, din Matei Mateffy etc.

Cu tot procesul de asimilare a elementului românesc și cu toată tendința de uniformizare a vieții ungherești, care urmărea să impună aceleași forme pentru toți cari vorbeau ungherește, până azi se pot descifra în sufletul secuilor o mulțime de trăsături de proveniență românească. În datinile lor, în locuințele lor, până chiar și în poarta, la care au adăugat câteva motive, populația românească desnaționalizată a lăsat urme.

În literatura populară secuiască sunt destul de abundente motivele din literatura românească. Atitudinea de resemnare în fața morții, acea împăcare cu destinul, duioșia, tristețea adâncă și profund omenească, dorul, nuanțele variate ale sentimentelor erotice, frăgezimea, gingășia și discreția stărilor sufletești ce se revarsă în poezia noastră poporană, nu sunt numai motive caracteristice literaturii noastre, ci sunt trăsături esențiale ale structurii psihice a poporului nostru. Motivele acestea dovedesc o străveche familiarizare cu înălțimile frumosului. Dacă aceste motive le găsim în literatura secuilor, geneza lor trebuie s'o căutăm în poezia poporană românească. Iar diferențierile vieții sufletești între secui și ungheri, nu sunt rezultatul unei originalități specifice a secuilor, ci rezultatul infiltrațiilor culturii autohtone.

În limba secuilor până azi se aud o mulțime de cuvinte și expresii românești. Iar în viața lor socială întâlnim obiceiuri, cari sunt așa de apropiate de obiceiurile noastre, încât se poate vedea în ele nu o infiltrație a obi-

ceiurilor românești, ci obiceiurile noastre practicate în întregime. Așa este de ex. reprezentarea poporală „Irozii” la secuii din Vlăhița, se începe cu „scoală mai pakulăre” și se continuă împrestrită cu expresiuni românești.

Diferitele cercetări cu caracter științific au stabilit adevărul, că o bună parte din populația ce locuiește azi în județele Ciuc, Odorhei și Treiscaune este de origine românească și a fost secuizată în cursul vremii. Adevărul că există o populație românească secuizată nu mai poate fi contestat.

Pe temeiul acestui adevăr și pe temeiul principiului naționalităților intrat ca factor decisiv în istoria contemporană, acțiunea de recâștigare a românilor secuizați este o concluzie logică și firească. Reromânizarea, pe lângă faptul că este o datorie națională, o mai impun atât interesele capitalului biologic al neamului, cât și nevoia afirmării primatului intereselor românești în regiunea amintită. Neamul românesc n'a asuprit pe nimeni și nu asuprește nici prin acțiunea de reromânizare, cum le place ungarilor să afirme. Acțiunea de recâștigare a românilor secuizați are la bază imbolduri și stăruințe de ordin moral și național. Prin căldura credinței în destinul neamului nostru în lume vor reînvia formele de viață românească ale unei părți din neamul românesc înstrăinat în văltoarea unor vremuri de restriște.

Ion Banu

PRINOS LUI VASILE LUCACI

Cu prilejul inaugurării statului lui dela Sătmar

VASILE LUCACI ȘI EPOCA SA

de ALEXANDRU OLTEANU

După 1867 românii ardeleni au fost constrânși să-și fixeze atitudinea față de toate problemele ridicate prin alianța elementelor germano-ungare împotriva celorlalte naționalități. Revoluția din 1848, deși înăbușită în sânge, a lăsat urme durabile în istoria politică a Ungariei. Desființând iobăgia, această revoluție a deschis populației rurale calea spre emanciparea economică, socială și politică. Iar, prin decretarea arbitrară a uniunii Ardealului cu Ungaria, a spulberat ultima șansă de a găsi un modus vivendi între naționalitățile imperiului și a convins pe români că existența lor națională nu se poate garanta în cadrele statului ungar.

Correspondența recent publicată a emigranților români și unguri, din anii 1850—53, constituie o probă palpabilă că în secolul trecut nu au existat condițiunile ideologice, sociale și politice pentru o împăciuire româno-ungară. Maghiarimea, punându-se sub scutul veleităților de mare putere ale monarhiei, refuza orice concesiune cu privire la „integritatea teritorială” a statului ungar, iar românii nu puteau accepta statul quo teritorial și politic de atunci ca o soluțiune definitivă și „echitabilă”, deoarece aceasta ar fi însemnat renunțarea la cele mai elementare drepturi ale lor, ca naționalitate.

Deaceea anul 1867 trebuie considerat ca începutul decadenței vertiginoase, care a târât Ungaria în descompunere și la Tratatul dela Trianon. Dualismul a modificat radical raportul forțelor în monarhie. Impăciuirea „națiunii ungare” cu dinastia, a spulberat speranța naționalităților de a mai găsi ocrotire la Habsburgi, față de prigonirile ungare. Dinastia și magnații unguri s'au lăsat răpiți de unele iluzii imperialiste, care nu s'au mulțumit cu oprimarea naționalităților, ci au atentat și la existen-

ța micilor state vecine: România și Serbia, ultimul refugiu al românilor și jugoslavilor expulzați din Ungaria.

Firește, această megalomanie a atins și interesele marilor puteri din occident și era de prevăzut că problema naționalităților va fi piatra de încercare a vitalității dualismului.

Românii ardeleni par a fi identificat situația din primul moment. Refuzul lor de a colabora la consolidarea „statului național unitar” și de a ratifica, prin prezența lor în parlamentul ungar, dualismul și unirea Ardealului cu Ungaria, străduința lor de a demasca în fața străinătății situația deplorabilă a naționalităților din Ungaria, demonstrează cu prisosință că ei nu aveau iluzii cu privire la „spiritul de dreptate” al statului ungar. Isbânda lor se datorește în bună parte acestei clarviziuni.

Până la publicarea întregului material probatoriu privitor la luptele politice premergătoare unirii, este aproape imposibil să precizăm contribuția personală a fiecăruia dintre conducătorii ardeleni la fixarea directivei, care au dus la desrobirea Ardealului. Cred, însă, că nu exagerez afirmând că Vasile Lucaci a avut o influență mult mai mare asupra evenimentelor, decât aceea ce i se atribuie în general.

Din viața lui se desprinde figura unui adevărat „erou național” și convingerea neclintită că: a sosit momentul istoric pentru unirea tuturor românilor, care nu se mai poate împiedeca de nicio forță omenească. Știa că acest ideal impune generației sale mari și dureroase sacrificii, dar nimic nu l-a putut clinti în credința că aceste sacrificii nu vor fi deșerte și că ele sunt tributul pe care poporul român din Ardeal trebuie să-l presteze pe altarul istoriei, pentru desrobirea sa. Această convingere nu s'a bazat pe banale „calcul politice” și pe interpretarea credulă a evenimentelor, ci isbucnea cu o forță elementară din intuiția unui intelectual cu o temeinică și vastă cultură, care a pătruns tainele istoriei și știa cum să concilieze creștinismul său cu străduințele neamului cărui a fi aparținea.

O examinare minuțioasă a atitudinii sale ca preot, orator, publicist, secretar al comitetului național, cenșor al textului memorandumului, președinte adhoc al Ligii Culturale, agitând pentru intrarea României în războiul contra puterilor centrale și ca ambasador semioficial al românismului în Italia și America, evidențiază armonia perfectă între sentimentele sale de creștin și român.

Contemporanii săi l-au adorat și urmat, dar nu l-au

apreciat suficient. Isoarele ungare îl prezintă ca pe „un impostor”, care și-a mascat vanitatea sub rassa de preot și martir, iar un tovarăș de pribegie îl deplânge ca pe „cel din urmă romantic, — reprezentantul perioadei eroice din politica Ardealului”.

Dacă lupta dezinteresată și impersonală pentru neam se poate numi „romantism” — atunci Vasile Lucaci a fost unul dintre cei mai marcanti „romantici” ai istoriei popoarelor mici. Numai un preot român, cu sentimente creștine filtrate prin fluidul clasic al eternei culturi latine, este capabil de această robustă spiritualitate reală.

Naționalismul său era lipsit cu desăvârșire de orice considerațiune utilitară. Nu se alimenta dintr'un istoricism migălos, ci dintr'o filosofie, care contopea într'o armonioasă sinteză religia cu conștiința de rasă. „Piatra care servește ca bază pedestalului meu — spunea în 1892, în fața curții cu juri din Dobrițin — este caracterul meu de preot, care îmi impune lupta pentru sfintele drepturi ale națiunii mele suferinde. Pentru mine morala evanghelică însemnează ca: fiecare națiune să se desvolte în deplină libertate...”

Deși catolic, nu s'a lăsat amăgit de grațiile Habsburgilor și ale catolicismului ungar, care au pus în aplicare toată influența lor la Vatican, pentru ca să-l îndepărteze din Cler. Aprecia la justa sa valoare catolicismul ungar agresiv, care se pusese de mult în serviciul campaniei de maghiarizare. Nu avea încredere nici în sinceritatea Habsburgilor. Știa că speranțele coreligionarilor săi cu privire la efectul memorandumului înaintat împăratului în 1893, sunt exagerate. A refuzat să acorde acestui act alt rol decât să răscolească conștiințele românești și să demonstreze străinătății că naționalitățile sunt condamnate la piere dacă nu se unesc și nu încep de urgență lupta pentru răsturnarea statului ungar. Nu s'a îndoit însă nicio clipă de însemnătatea istorică a procesului memorandumului, care a fixat definitiv și irevocabil pozițiile adversarilor.

„Acest proces — scria președintelui George Pop de Băsești la 2 Martie 1894 — va trebui să aibă un răsunset istoric. Aștept cu nerăbdare procesul și sunt convins că vom putea arăta din nou tiranilor noștri demnitatea noastră de a sta neclintiți față de orice tentativă sau ucltire a lor. Recunoști dragă Bade, cât a fost de zădarnic să te încrezi în grația împăratului? Nu se deosebește nici el de guvernele sale. Când te plângi la împărat, ca și cum te-ai plânge directorului de pușcărie contra bru-

talității temnickerului. Cauza noastră națională nu se poate câștiga decât prin lupta și solidaritatea noastră dârză și neînfricată... Numai având curaj vom putea atrage simpatia întregii lumi civilizate spre noi..."

În realitate, Vasile Lucăciu nu purta mai mare parte de vină pentru redactarea și înaintarea memorandumului decât oricare dintr-: ceilalți acuzați. În 1887 a fost delegat alături de alți zece în comisia încredințată cu redactarea memorandumului, iar în 1889, redactat fiind de Iuliu Coroianu, tot în colaborare cu alte persoane a controlat textul acestuia, dându-i forma definitivă. Deci nu exista niciun motiv ca el să fie considerat ca „autor principal”. Autoritățile ungare, însă, și-au dat perfect de bine seama că Vasile Lucăciu este sufletul agitațiilor românești și, vroind să-l facă inofensiv pe un timp oarecare, i-au aplicat cea mai gravă pedeapsă: cinci ani închisoare, fixându-i locul de frunte în mișcarea națională a românilor. În sufletul soției sale acest adevăr și-a găsit ecoul când i-a spus după rostirea sentinței: „Sunt mândră de tine, că pe tine te-au învrednicit mai mult”.

Regimul ce i s'a aplicat în închisoare denotă intenția guvernatorilor unguri de a-l distruge din punct de vedere fizic și spiritual. Sunt dovezi că unii dintre agenții acestora s'au gândit chiar la suprimarea lui. Vasile Lucăciu însă nu s'a lăsat intimidat. Trăgând din procesul memorandumului învățătura ce era de tras, după ce a fost pus în libertate la intervenția regelui Carol I, împreună cu tovarășii săi, și-a reluat de urgență activitatea de publicist. Guvernul ungar i-a putut interzice să-și părăsească parohia și să se adreseze conaționalilor săi prin grai viu, dau nu avea atâția jandarmi câți i-ar fi trebuit să prindă pe țărani, cari expediau articolele sale la diferitele ziare și reviste românești din Ardeal, furișându-se pe cărări neumblate în munți. Aceste articole trădează nu numai un suflet dârz, dar și o dorință înfocată de a convinge pe conaționali săi că epoca meditațiilor și mediațiilor a apus și că ei trebuie să treacă la fapte.

„Romanticul” dela Sisești pe care dușmanii au găsit că trebuie să-l condamne la inactivitate, deoarece aveau

groază de energia și curajul lui, predica politicianilor militanți avantajele dinamismului.

Evenimentele l-au justificat pe deplin. Statul ungar manifesta în pragul secolului al XX-lea semnele caracteristice ale unei crize structurale. Alături de problema naționalităților s'a produs reacțiunea mută, dar cu atât mai agresivă, a claselor de jos în contra teroarei medievale a magnaților, cari credeau că toată lumea există numai pentru ei. O parte din opinia publică ia o atitudine vădit ostilă dualismului considerat de magnați ca ultimul refugiu al rasei ungare și agită ideea emancipării mai mult sau mai puțin progresive a Ungariei.

Vasile Lucaciu se află printre primii români, cari înregistrează acest curent și caută să-l exploateze în interesul mișcării naționale românești. Nu pentruca să-i solicite sprijinul spre a creia românilor în Ungaria o situație suportabilă, — doar nicio clipă nu a renunțat la lupta pentru unirea tuturor românilor, — ci pentru a procura un argument în plus în contra regimului de manieră turco-tătară dela Budapesta.

Nu s'a sustras nici dela misiunea riscantă de a organiza ofensiva decisivă a românilor ardeleni împotriva „statului ungar milenar”. Consecvent vederilor sale, în 1901, când comitetul național se complectează cu tinerii prezidați de dr. Iuliu Maniu, el se raliază fără rezervă acestora cari — după părerea lui — sunt zălogul dinamismului mișcării naționale românești din Ardeal și militează sincer pentru reluarea activității. Conflictul marilor puteri ce se prepara în culise și care trebuia să sgu- die temeliile monarhiei austro-ungare, nu era îngăduit să găsească pe românii ardeleni nepregătiți. În conferința națională ținută la Sibiu la 10 Ianuarie 1905, Vasile Lucaciu, secretar general al comitetului, angajează o discuție oficială asupra activismului. Moțiunea, care a consacrat activismul ca program oficial, poartă urmele vădite ale sugestiunilor sale.

În parlamentul ungar el a continuat să arate deținatorilor puterii că zilele lor sunt numărate. Discursurile prin care a interpretat doleanțele românești în „acest

corp select", adesea au atins sublimul în ceea ce privește curajul și claritatea ideilor. Nu a cunoscut niciun fel de concesiune. După părerea lui, platforma minimală, în baza căreia s'ar fi putut lua în discuție chestiunea creierii unui modus vivendi între români și unguri, ar fi fost autonomia Ardealului și dreptul de autodeterminare al românilor. Nu-și putea imagina măcar, să stea de vorbă cu guvernantații din Budapesta în baza regimului de drept public din Ungaria antebelică. În concepția lui nici autonomia Ardealului nu ar fi fost o soluțiune statică, ci o tranziție spre desrobirea totală și realipirea Ardealului patriei-mume.

Vasile Lucaciu este una dintre cele mai marcante figuri ale istoriei Ardealului, care s'a așezat alături de Avram Iancu și de ceilalți maximaliști ai mișcării naționale românești. Unicul ardelean, care după realizarea unirei, ar fi fost capabil să încadreze dinamismul ardelean în mișcarea politică a României întregite. Unirea însă l-a găsit foarte obosit. El a trebuit să se resemneze în bucuria de a fi văzut realizat idealul pentru care și-a risipit viața, energia și sănătatea, cu un idealism necunoscut contemporanilor.

Alexandru Olteanu

Așa stă scris în cartea veșniciei!

de **STECIAN POPESCU**
președintele Ligii Antirevizioniste.

Ne-am adunat cu toții aci, dela vladică până la opincă, oameni din toate partidele și din toate straturile sociale, desbrăcați de palimi și animați numai de un singur suflu, — sufletul românismului integral. — să preaslăvim nu un om, ci un martir, unul din martirii aie căror suferințe au fost concretizate de poporul român în blestemul care va rămâne ca o veșnică pecete pe fruntea acelor care l-au provocat:

*Seghedine, Seghedine,
Arde-te-ar focul pe tine!*

Ce-aș putea eu să vă spun despre omul, despre martirul Vasile Lucaci? El este al vostru, și apoi al nostru al tuturor, voi l-ați cunoscut mai bine decât noi, cei mai depărtați de aceste locuri, voi v-ați împărtășit de atâtea ori de vraja cuvintelor lui, voi ați fost martorii suferințelor lui, ca și ai biruinței lui asupra dușmanilor, voi ați avut norocul să auziți aci, pornind depe buzele lui înflăcărate, vorbele pe care apostolul Simeon le-a spus văzând pe pruncul Dumnezeu și pe mama Lui intrând în biserică: „Acum liberează, Doamne, pe robul Tău, că văzură ochii mei mântuirea Ta”.

Sub fericirea aceasta, „popa Lucaci”, cum ne plăcea nouă, celor de dincolo de Carpați, să-l numim, a închis ochii, binecuvântând pe Dumnezeu, că a întregit neamul românesc, că au fost auzite rugile ridicate de el la cer, că n'a fost zădarnică truda lui și a înaintașilor lui, cari s'au născut, au trăit și au închis ochii în credința că voia lui Dumnezeu este până la sfârșitul veacurilor neamul românesc unul și nedespărțit de nicio putere omenească.

Ce-aș putea să vă spun eu mai înălțător, mai aproape de sufletele noastre, mai frumos, decât să vă repet ceea ce genul nostru a creiat atât de înălțător:

*Cântă mierla prin păduri,
Robu-i Lucaci la Unguri.*

Voi ați spus, de atunci, tot ce se putea spune mai înduioșetor, adăugând o piatră dintre cele mai de preț la șiragul literaturii noastre populare.

În fața bronzului acestuia, care se ridică jalnic, să ne plecăm umi-

Cuvânt rostit la inaugurarea dela 13 Dec. a statuii lui Lucaci la Sătmăr.

țiți frunțile și să recunoaștem în tărâra lui, nu numai urma pământeașă a Leului dela Sisești, ci și flacăra divină care-l anima.

În fața simbolului să ne descoperim cu evlavie și cu respect, în semn de mulțumire veșnică pentru străjerul care de-acum va fi de-a-pururi la hotarul de Vest al țării.

Umbra aceasta a lui Lucaci va fi stâlpul de bronz și de granit, așezat înapoia frontierei, la vederea căruia se va sfărâma orice încercare prădalnică. Chipul lui Lucaci, așezat aci va fi stâlpul pe care stă scris: „Pericol de moarte în caz de atingere”.

Nesocotiiți cari nu ar usculă consemnul, vor primi fulgerul ucigător.

Pe aci, pe locul unde a predicat Lucaci, NU SE VA TRECE, căci așa stă scris în cartea veșniciei, de la care el s'a inspirat.

Lucaci a reușit să țină trează conștiința românească în mijlocul valului cotropitor și corupător al ungarilor, într'o vreme când aceștia nu se dădeau în lături dela niciun mijloc reprobabil, pentru a face pe Români vremelnice supuși tiraniei lor, să-și uite și originea și destinul.

Că reprezentant al Ligii Antirevizioniste, am venit aci nu numai ca împreună cu dv. să mă prostern în fața monumentului acestui sfânt martir al neamului, dar și pentru a vă reaminti, că scopul Ligii Antirevizioniste este dintru început continuarea operei lui Lucaci: trezirea conștiinței naționale, care acum, după ce dreptatea ni s'a făcut, este mai în măsură decât orice armă, cât de perfecționată ar fi ea, să o apere și să o transmită nealterată urmașilor noștri, din neam în neam.

Celor cari cer revizuirea, să le spunem că numai strămbălăteala se poate revizui, și niciodată dreptatea.

Dreptatea noastră are trei temeluri:

TEMEIUL ISTORIC. prezența noastră aci, de două mii de ani. Azi, toate documentele ținute ascunse de unguri, au ieșit la iveală, și toată lumea le cunoaște. Pământul de aci a fost al nostru; el ne-a fost răpit. Acum îl avem, și nu-l mai dăm nimănui.

TEMEIUL OMENESC. Conferința dela Paris și hotărârile ei, prin cari ni s'a recunoscut dreptul la acest pământ pe baza dreptului istoric și pe sacrificiul celor 800.000 de eroi, cari, cu sângele lor, au pecheșit temelul istoric. O astfel de sentință nu se revizuieste după capriciul ungarilor, oricari ar fi protectorii lor.

TEMEIUL DUMNEZEESC. A trebuit ca și Dumnezeu să vrea să ni se facă dreptate, și ea ni s'a făcut. Pentru aceasta, cu vrerea lui Dumnezeu s'au încăerat toate popoarele lumii în războiul cel mare, și numai dintr'o astfel de încăerare pulea să ne iasă dreptatea noastră și să ne revie dela unguri Transilvania, dela austriaci Bucovina și dela ruși Basarabia. Apoi dreptatea dumnezească nu se poate revizui, căci ea este veșnic inalterabilă și pentru apărarea ei, Dumnezeu armează și brașul și sufletul popoarelor amenințate, prin activitatea și cumințenia conducătorilor lor.

După marele cataclism, care a fost războiul de acum douăzeci de ani, toate popoarele sunt doritoare de liniște; numai unul singur nu se astâmpără; numai el turbură lumea cu vaietele și propaganda lui nedreaptă și chiar cu ameninșările lui. Acesta este poporul unghuresc, și dacă este să vorbim exact, nu tot poporul, ci o mână de neastâmpărași, cei 15—20 de groși unghuri cari stăpânesc tot pământul unghuresc de dincolo de Tisa, cari n'au dat nimic din el țăranilor și cari se tem că aceștia se vor revolta, fiindcă văd cum am procedat noi Români, dând țăranilor tot pământul cultivabil. Acești groși agită lumea întreagă, suspinând după marile latifundii, pe cari odinioară le stăpâneau în Transilvania și cari acum sunt deopotrivă în mâinile țăranilor români și ale unghurilor căji au rămas sub oblăduirea noastră.

Prin prôpaganda aceasta deșăntută pe care o fac, ei caută să stoarcă mila străinilor necunoscători de starea de lucruri de aci, și să intimideze pe românii car locuiesc aproape de granița de Vest a țării.

Ei bine, în numele Ligii Antirevizioniste, eu vă spun să nu aveți nici o teamă!

Țara noastră a făcut și ea tot ce trebuia, ca să fie pregătită pentru orice eventualitate.

Să le spunem, și mai ales să le spuneți celor de aci, că noi vrem pace, vrem să trăim în bună înțelegere și cu ei, deși n'am uitat trecutul; dar pentru pace suntem gata să-i iertăm, creștinește.

Să se știe însă că viața pentru noi Români nu înseamnă nimic, când interesele vitale ale neamului sunt în joc. Și noi considerăm sacrele noastre frontiere de interes vital, și le vom apăra până la ultima suflare, cu brațele noastre, cu sângele nostru, cu sufletul nostru, cu viețile noastre!

Să se știe că vrem să trăim în pace sub cutele drapelului înșipt aci lângă Tisa, prin tratatul dela Trianon și să se mai știe că noi nu uităm!

Că dacă este frumos să trăiești la umbra unui drapel glorios, noi știm să murim pentru apărarea lui. Să nu uite unghurii, că avem un testament de executat: „testamentul Mureșanu”.

Murim mai bine 'n luptă, cu gloria străbună,

Decât să fim sclavi iarăși în vechiu-ne pământ.

Să știe unghurii că, dacă nu încetează cu săcăielile lor, toleranța noastră are o margine, și ce a fost până acum, nu va continua.

Să știe unghurii, și li-o spunem d'aci, în acest moment solemn, și cu jurământ la picioarele statuii acestui mare martir al neamului, că dacă am putut să dărâmăm Carpații, ca să putem fi cu toții la un loc, vom ști la nevoie să secăm Tisa, ca să ajungem din nou la Budapesta și să stabilim o nouă pace — Pacea învingătorului!

LA INAUGURAREA STATUII LUI LUCACI

de VALER POP

ministrul industriei și comerțului

În acest oraș, cu 14 ani în urmă, a trecut la cele vecinice dr. Vasile Lucaci, „Leul dela Sisești”.

Fiu al acestui județ, originar din comuna Apa, el a cunoscut încă din casa părintească suferințele neamului din care făcea parte și a luat zestre și moștenire dela tatăl său, pentru toată viața, nemărginita dragoste de neam și hotărîrea neînduplecată de luptă pentru dreptatea poporului român. Datorită calităților cu care îl dăruise din belșug Providența, încă din fragedă tinerețe este trimis la Roma pentru continuarea și desăvârșirea studiilor și educației sale. Acolo, în cetatea obârșiei noastre, de unde ne-au venit atâția tineri studiosi cari s'au transformat în apostoli ai redeşeptării și în precursori ai realizării unității naționale, s'a format omul și luptătorul. Toate amintirile unui măreț și neasemuit trecut i s'au sălășluit în suflet, i-au întărit credința în destinele mari ale neamului său oprimat și i-au călit voința de a rupe lanțurile ce nu trebuiau purtate. Acolo și-a însușit vasta cultură și excepționalele cunoștințe, tot atâtea arme puternice în lupta ce urma să o dea.

Intors acasă, după câțiva ani de preoție este numit profesor de religie la gimnaziul din Satu-Mare. Activitatea sa naționalistă este curând remarcată de stăpânii vigilenți, cari ar fi dorit să-l îndepărteze din slujba neamului său și să-i pună calitățile mari în serviciul unor interese străine. Cele mai ispititoare măriri lumesti îi sunt fluturate cu îndemănare diabolică pe dinaintea ochilor, doar vor putea înăbuși glasul sângelui și vor putea trezi în el demonul satisfacțiunilor personale și al măririlor trecătoare. Vasile Lucaci însă rupe cu o mână hotărîită pânjeniișul făgăduielilor și perspectivelor deșarte și se întoarce ca preot în umila comună Sisești, în mijlocul țărănilor simpli și al gleei străbune, elemente dătătoare

*) Cuvânt rostit la inaugurarea statuii lui Lucaci la Sătmar.

de credință, de voință și de tărire. În curând norodul e fascinat de covârșitoarea personalitate a lui Vasile Lucaci, numele lui se răspândește din gură în gură în popor, iar datorită activității sale publicistice devine cunoscut între fruntașii și cărturarii românilor de peste munți.

Nu peste mult un falnic templu de închinăciune se înalță în satul ascuns între munți și inscripția pusă pe frontispiciu, vestește tuturor crezul neclintit al celui ce a realizat-o: „Pro S Unione omnium romanorum”, pentru sfânta unire a tuturor românilor, iar la târuosirea mărețului locaș dumnezeesc, ca să nu fie cu putință nici o rastălmăcire a inscripției, cătorul subliniază tâlcul ei într'un înflăcărat discurs: „Inchin această biserică unirii tuturor românilor”.

Odată cu intrarea sa în comitetul național, activitatea lui Lucaci trece pe planul general al luptelor de emancipare ale românilor de peste munți. În acelaș timp el devine ținta principală a măsurilor de represii ale guvernului din Budapesta. Drept urmare, el suferă o primă condamnare pe care trebuie să o ispășească în închisoarea din Satu-Mare în condițiuni de grele și umilitoare suferințe fizice și morale care îi sdruncină sănătatea. Vasile Lucaci însă nu șovăiește o clipă și se aruncă cu toată ființa sa în acțiunea memorandistă, a cărei primă fază culminează în încercarea neisbutită de a prezenta împăratului Francisc Iosif I, la Viena, doleanțele și strigătul de dreptate al românilor cuprinse în istoricul act al „Memorandului”.

Curând după întoarcerea delegaților o adevărată urgie, patronată de oficialitate, se abătu asupra capilor mișcării cu vădită tendință de a-i teroriza prin amenințarea cu exterminarea fizică și de a ajunge prin aceasta la demoralizarea masselor românești cari se avântau tot mai mult în lupta de emancipare națională. Dacă la unii, pentru o clipă, depresiunea morală se putea întrezări, neînbiânzita energie a lui Vasile Lucaci lansează însă circulara din 2 Iulie 1892, care are drept urmare darea în judecată și procesul în fața Curții cu jurați din Dobrițin. Aci, departe de ai săi, în fața unor judecători vrășmași și vădit părtinitori, înconjurat de atmosfera de ură sălbatică a populațiunii care năvălea în sală și în pretoriul justiției, Vasile Lucaci refuză să vorbească în altă limbă decât cea românească, și într'o cuvântare de neîntrecută frumusețe ca formă și ca fond face cea mai strălucită afirmare a drepturilor imprescriptibile ale neamului românesc, aruncând Ungariei în față sfidarea ce peste câteva decenii devenea un verdict al istoriei:

UN STAT INTEMEIAT PE VIOLENȚĂ NU FOATE DĂINUI, IAR CALEA PE CARE AȚI ÂPUCÂT DUCE LĂ PRÂBUSHIRE”.

Curajul bărbătesc al luptătorului român este onorat cu un an închisoare, pe care o face în temnița din Seghedin.

Bărbăția și demnitatea de măreție antică a celui condamnat au impresionat adânc.

Nu fii mierlă supărată,

Nu-i robia ne'ncetată.

Vine dalba primăvară,

Fi-va Lucaci liber iară.

Vasile Lucaci era deja un simbol, robia lui era și încătușarea românilor de peste munți, iar primăvara dalbă ce avea să-i aducă libertatea lui Lucaci, însemna zorile desrobirii și ale unității noastre naționale.

Când după eliberarea lui Lucaci s'a judecat procesul Memorandului, zeci de mii de români din toate colțurile Ardealului, îmbrăcați în haine de sărbătoare au însoțit la Cluj pe fruntașii chemați la bara justiției ungurești. În această revărsare și tălăzuire de cărturari și norod nu mai era nici micime de suflet, nici nedumerire în ce privește viitorul: în inimi stăpâna o singură credință, credința neclintită în isbânda finală a strădaniilor pline de jertfă. La judecarea procesului a luat parte românismul de pretutindeni și afirmarea drepturilor noastre încălcate a avut repercursiuni adânci asupra opiniei publice din întreaga lume civilizată, ale cărei roade mai târziu au fost atât de îmbelșugate. Justiția maghiară a condamnat pe membrii comitetului național, autori și răspânditori ai memorandumului adresat împăratului, iar în fruntea celor condamnați era Vasile Lucaci cu o pedeansă de 5 ani. Ispășirea s'a făcut tot la Seghedin, până la grațierea acordată în urma intervenției Regelui Carol I.

Românii s'au menținut până în 1905 pe principiul rezistenței pasive, când s'a hotărât intrarea în activitate. Dacă luptele electorale ce s'au dat vor fi înscrise ca neuitate în istoria politică a românilor pentru curajul, dârzenia și spiritul de sacrificiu pe cari le reclamau dela conducători și popor, campania electorală dela Beiuș din 1907 va rămânea cea mai memorabilă și cea mai simbolică din acest capitol al luptelor de peste munți. Vasile Lucaci, ales deputat împotriva tuturor fărădelegilor practicate, se situiază și în luptele parlamentare pe primul plan.

Dar ceasul marelui proces istoric, în care trebuia să

se dea verdictul, suna, și Vasile Lucaci, care nu cunoștea frică și nu putea concepe compromisuri nici măcar vremelnice, trece Carpații în 1914 și se aruncă cu tot talentul său, cu toată vigoarea sa bărbătească și cu tot capitalul moral pe care-l reprezintă, în vâltoarea acțiunii naționale pentru intrarea României în războiu, în războiul care trebuia să ne dea libertatea și unitatea. Astfel el a fost unul dintre aceia cari au contribuit în cea mai largă măsură la ultima desăvârșire a pregătirii sufletești în vederea marilor sacrificii de sânge, ce trebuiau făcute pentru răscumpărarea și învierea neamului.

În toamna anului 1918 vine la Roma și îi este dat să aibă cea mai sublimă satisfacțiune pe care o poate visa un luptător. După prăbușirea și desagregarea monarhiei, când în Ardealul îndepărtat zeci de mii de delegați, cari au proclamat la Alba Iulia unirea pentru vecie a românilor de peste munți cu Țara Mamă, duceau spre toate văile și toate colibecele veste de minunție a unirii tuturor românilor, lângă Roma, pe podișul dela Marino în bătaia soarelui de toamnă târzie, se înălța un altar împodobit cu colorile naționale. La altar, îmbrăcat în odăjdii, oficia părintele Lucaci, înălțând rugăciuni și imnuri de slavă în dulcea limbă românească, către cel Atotputernic. De jur împrejurul altarului un vast careu format din mii și mii de legionari ardeleni și bucovineni, cari s'au rânduit la luptă în clipele cele mai grele ale păcii dela București, prezentau arma și apoi își plecau genunchii, podidiți de lacrimi ca să depună în mâinile părintelui Lucaci cel mai sfânt jurământ, **JURĂMÂNTUL DE VEȘNICĂ CREDINȚĂ CĂTRĂ REGELE FERDINAND I, DESROBITOR ȘI INTREGITOR DE NEAM, ȘI CĂTRĂ URMAȘII SĂI.**

Vasile Lucaci, după această apoteoză a mai dat o largă și prețioasă contribuție la conferința de pace pentru afirmarea și recunoașterea drepturilor noastre, iar ca ales al acestui județ a făcut parte din parlamentul românesc până în 1922. Apoi ca unul care și-a făcut pe deplin datoria și care și-a terminat cu demnitate și strălucire misiunea, a trecut la cele veșnice în acest oraș de frontieră. S'a săvârșit din viață discret, senin, aproape uitat de toți.

Cu cât vremea va trece și cu cât perspectiva istorică va îmbrățișa mai largi orizonturi, cu atât va crește figura marelui și neuitatului luptător, iar recunoștința urmașilor va fi mai vie și mai trainică. Nu s'au scurs nici 15 ani dela săvârșirea lui din viață și iată că în acest oraș al suferințelor sale de odinioară, se înalță pentru slăvirea lui Vasile Lucaci una dintre cele mai monumen-

tale statui ce s'au ridicat vreodată în Țara Românească. Sărbătoarea de astăzi nu este numai evocarea trecutului de către cei localnici sau de către ținutul unde s'a născut și a trăit. Guvern, Corpuri legiuitoare, Bisericile naționale, asociațiuni patriotice și culturale din întreaga țară, cărturari și țărani cu zecile de mij fără deosebire de credințe politice au venit la această sărbătoare să aducă prinos de recunoștință marelui român.

Când însă glasuri răslețe au cutezanța să conteste integralitatea drepturilor noastre asupra gliei străbune. sărbătorim nu numai un trecut de suferințe, de lupte și de glorie și pe acela care le-a întruchipat într'un mod atât de strălucit, ci **afirmăm cu tărie și drepturile imprescriptibile ale poporului românesc asupra patrimoniului său național și exprimăm hotărîrea dărză și neclintită a întregii suflări românești pentru păstrarea și apărarea frontierelor noastre intangibile pe cari le vom lăsa moștenire scumpă urmașilor noștri și urmașilor urmașilor noștri.**

Chipul de bronz al lui Vasile Lucaci, majestos, hotărît și dărz, așezat în acest oraș de frontieră al țării, este și va rămâne un simbol desprins din sufletul colectiv al națiunii românești, care va face mărturie deapururi de suferințele noastre, de drepturile noastre și de hotărîrea noastră nestrămutată: **VOM APĂRA ȘI PĂSTRA CU ORICE SACRIFICIU UNITATEA NOASTRĂ NAȚIONALĂ PENTRU VECIE REALIZATĂ.**

Cu aceste sentimente, în numele guvernului României, aduc un pios omagiu memoriei lui Vasile Lucaci și îi preamăresc numele și faptele, cari vor fi deapururi un luminos îndreptar pentru generațiile viitoare.

Părintele Lucaci

de OCTAVIAN GOGA

Profeții visurilor împlinite, ocrotitorii idealurilor realizate, generalii marilor izbânzii, de obicei pleacă discret din lume. Ei încarnează principiul luptei, prin ei cere cuvânt sbuciumul maselor anonime. Până în clipa biruinții mulțimea e suspendată de privirea lor și îi urmează cu instinctul sigur al supunerii salvatoare. Ei pronunță cuvântul de ordine, ei dau semnalul de atac. Sosii odată triumful însă, nervii se destind, disciplina morală se atenuiază, rândurile se sparg ierarhia valorilor suferă o eclipsă trecătoare, arena e năpădită de siguranși și bunchetul biruitorilor răsună zgomotos și profan. În acest val de beatitudine steapă marele chinul nu e la locul lui, el se dă binisor la o parte și singurătatea creatoare îl învălue cu încetul. Pe la răspântii se strigă încă lozinecele lui, praznicul e în toi, dar comandanțul e absent. Dacă moartea îl cercetează în asemenea momente, îl găsește părăsit și uitat, fiindcă el s'a topit în eternitate deodată cu izbânda, de aceea plecarea lui e discretă și tristă cu un cântec de departe într'un amurg de toamnă...

Așa s'a dus din mijlocul nostru părintele...

Vasile Lucaci închide în sieriul lui protestarea istoriei Ardealului românesc de o jumătate de veac. Sunt oameni predestinați să concentreze în sufletul lor aspirațiile publice, oameni-drapel care se ivesc pe toate câmpurile de luptă, aducând par'că de sus mistica flacără a credinței... Sunt Tyrteii Elladei, proorocii cum le zice vechiul Testament, eroii cum îi numește Carlyle. Ființa lor este un rezumativ al societății, o concretizare a epocii.

Vasile Lucaci a fost zidit din acest rar aluat. Frământarea politică a românismului, încătușat sub Habsburgi de prin anii optzeci ai veacului trecut și până după unire, se confundă cu sbuciumul lui personal. În această vreme, oriunde a fost Ardealul luptător, ori unde s'au afirmat drepturile lui de existență, fie că s'au răscolit valurile sentimentului popular dincoace și dincolo de Carpați, fie că s'au strigat adevărurile în fața dușmanului sau în obrazul umanității, oriunde a fost risipire de energie, oriunde a fost suferință pentru neam, pretulundeni înseamnă că așa u voit să fie, așa a hotărât să se întâmple acest popă din Sisești, mândru ca un senator roman, frumos ca un cardinal de pe vremea Renașterii italiene...

Vasile Lucaci ca structură sufletească și moștenire intelectuală

Cuvânt de pomenire rostit la radio cu prilejul desvelirii monumentului dela Satu-Mare.

este continuatorul direct al treimii noastre din veacul al XVIII-lea, trimisă din Ardeal în ucenicie pe malurile Tibrului și întoarsă acasă în suflet cu splendorile Romei. Ca și Petru Maior, Micu-Klein și Șincui, părinții *redeșteptării noastre, tânărul vlăstar dela Baia-Mare, subț adăpostul aceluiași ziduri dela PROPAGANDA FIDE, subț aceleș cer clasice al anticului Lajiu, și-a împletit concepția de viață subț impulsurile monumentalității romane reinviolate de strălucirea Vaticanului. De aici de subț arcurile de triumf, de subț coloanele de granit ale Coloseului, de subț cupola dela Lateran, din simfonia de culorē a Stanzelor lui Raffael, din retorica amvonului dela Sanpietro și din toată vâltoarea risorgimentului italian din care se resimțeau încă pronunțamentele epocii lui Mazzini și gesturile largi ale lui Garibaldi, din lumea asta de spectri luminoși și sugestiuni mărețe s'a înfiripat catechismul funalic al acestui preot care avea ca supremă dogmă-latinitatea.

Acest crez i-a dat arsenalul de gândire, scutul de apărare și ținta de luptă.

Temperament pasional, plămădit din sănătatea robustă a țaranilor noștri, optimist și senin, păstrând până la bătrânețe subț sprincenele arcuile picăturile de lumină ale unui romantism tineresc, el preconiza acțiunea și nu se putea închide în cotemplația unei chilii mănăstirești. Revărsările lui de energie cutropitoare se cereau la largul, în fața mulțimei cu mii de capete. Vasile Lucaci a dus deci pe tărâmul politicei militante patrimoniul simțirii dela Roma. Latinitatea și-a găsit în el pe vijeliosul tribun, ideia națională pe agitatorul implacabil. Ce spectacol de măreție epică, svârcolirea lui de patruzeci de ani pentru desrobirea unui colț de omenire. A fost idolul adunărilor populare pe care le sguđuia avântul lui de retor, ca un torent de luvă aprinsă, a fost locatarul închisorilor din Vaș și Seghedin pe urma Memorandului dela Viena, a făcut să tresară cinismul Parlamentului unguresc, a stors râuri de lacrimi la cetățenii din Ploiești acum un sfert de veac, s'a cheltuit, s'a risipit pe toate cărările, neatingând nici o deșertăciune haina lui simplă de popă dela țară, negăsindu-și altă răsplată decât dragostea furtunoasă a mulțimii care l-a încununat cu aureola legendei și l-a trecut în cântec cu pe eroii baladelor populare. Părintele Lucaci a crescut așa pe fiecare zi, confundându-se în rostul lui cu o țară robită. De pretutindeni, din mijlocul vârtejului, de oriunde se ivea profilul lui de vultur, ochii catifeleși priveau departe spre columna lui Traian și glasul lui plin de sonorități de clopot, pios ca o rugăciune sau tunător ca o răsvărtire, roștea crezul iluminat, prins în curate și slăngace versuri românești:

— „Mama Roma cea bătrână

„Mi-a pus arma asta 'n mână”...

A sosit în sfârșit ziua când marea dramă s'a apropiat de punctul culminant.

Visul milenar fulgera în conștiința neamului nostru, continentul se înțeștase în uriașa lui încăierare, ca la judecata din urmă de pe

pereții Capelei Sixtine. Părintele Lucaci, în acele zile și-a înțeles chemarea de profet, dându-și seama că îndrumătorii unui neam în vremuri de grea cumpănă trebuie să treacă examenul moral... Și-a părăsit deci casa dela Sisești, s'a scuturat de obezile tăcerii prudente și trăind toiagul pribegiei în mână, luptătorul Ardealului s'a ivit ca o furtună în capitala României, acolo de unde trebuia să lovească spada libertatoare. În această perioadă părintele Lucaci a îndeplinit cea mai înaltă misiune politică a vieții sale, având rolul de factor determinant al ideii care trebuia să aprindă flacăra războiului de desrobire, dar salvând în acelaș timp pe seama umanității și demnității românilor din Ardeal.

Din cele dintâi zile ale toamnei din 1914, neastâmpărul rodnic al acestui bătrân s'a deslănțuit în fierbere fără răgaz. În fruntea LIGII dela București, care devenise un minister al conștiinței naționale, întrunind toate căpeteniile țării, alături de Nicolae Filipescu, în ale cărui cuvinte de granit se săpau adevărurile de rasă ale vechilor boieri români, alături de Delavrancea, trubadurul inviforat al cântecului nostru de biruință, alături de fermecătorul verb al lui Take Ionescu și impletiturile de fulgere ale lui Nicolae Iorga, părintele Lucaci educea prestigiul suferinței și invocările de prooroc din Biblie, acele vibrații grave, metalice, care se prăvăleau în suflete ca o zăuștură de lanțuri. Această sbiciuire a sufletului românesc dela un capăt la altul, neconținut vreme de doi ani de zile, acest curs pripit de pedagogie națională, care a împlinit multe lacune de conștiință și a resuscitat instincte adormite, ne-a dat războiul. Istoriograful de mâine va descifra din vâlmășagul marilor frământări rolul marelui dispărut.

Războiul însuși l-a așezat pe tribunul de ieri într'o nouă postură de apărare, moșneagul a apucat drumul strănătății să strige Occidentului protestarea noastră. El a răscolit atenția publică în America, a organizat legiuni de voluntari români pe frontul italian, a ținut conferințe în Elveția, a rostit discursuri, a răspândit broșuri și a raliat pretutindeni lumea în jurul cauzei românești. La Paris, când se țeseau firele congresului de pace, figura lui vioaie era revărsată de o lumină nouă. Latinitatea biruise și fruntea largă a acestui mag călător, mi-aduc aminte, pe urma unei cuvântări a italianului Ferrero, primise par'că un joc de lumini necunoscute încă. Era în frenezia triumfului, sorbea nectar la simpozionul idealului împlinit și buzele i se strângeau într'o linie dărză de prelor greco-roman, smuls par'că dintr'un basso-relief din arcu de triumf al lui Titus Vespasianus. O ceată de diplomați străini priveau cu admirație săptura lui, care era cea mai perfectă legitimație a descendenței noastre, și când un american l-a întrebat dacă și Ardealul gândește la fel cu noi, părintele Lucaci i-a răspuns cu o demnitate calmă: „Fiți liniștit, domnule meu, acolo unde sunt eu, acolo bate inima Ardealului”.

Avea atât de multă dreptate.

După biruință, întors acasă cu lacrimi în ochi, se uita împrejur în lumea nouă și în roii celor recente de naționaliști neofiți, bă-

trânu l schița un zâmbet de indutgență. Vasile Lucaci nu avea nimic de cerut, îl răsplătise Dumnezeu în visul lui și-i era de ajuns.

Concepția lui politică însă păstra aceeaș linie dreaptă, el, marele dărâmtor de hotare, cerea topirea granițelor sufletești, dorea plivirea grabnică a buruienilor din trecut pentru deplina consolidare a acestei țări pe care inima lui largă se obișnuise de mult s'o iubească deopotrivă...

În plină acțiune l-a țintuit boala pe patul de suferințe. A fost o agonie lungă, o pulverizare lentă spre neant. Din toate părțile striga chiolul energilor desrobite de el, în vreme ce moartea lui se depăna discretă ca un psalm în surdina. Vasile Lucaci murea sărac într'un suburbiu din Satu-Mare și când l-am văzut într'o căsuță strâmtă — nu mi era decât craterul unui vulcan adormit, de sub pleoape abia mai mijeau ultimile licăriri de jărătic...

Cărbunele s'a stins, — ochii părintelui s'au închis pe veci.

Ptecase dintre noi cel din urmă romantic, reprezentantul perioadei eroice din politica Ardealului, lăsând generației de astăzi moștenire imaginea lui luminoasă, — darul cel mai trebuincios într'o vreme coplesită de o concepție prea pozitivă.

OCTAVIAN GOGA

INSEMNĂRI ȘI SPICIURI

1 Decembrie 1936

Devenită prilej tradițional de re-împrospătare a tuturor amintirilor cumplite sau glorioase din istoria suferințelor noastre, ziua de 1 Decembrie a întrecut anul acesta toate comemorările desrobirii românești, rămânând în istoria ce se înfiripă tot mai măreață a trezirii noastre de după unire ca o dată dintre cele mai însemnate. Au fost comemorările și demonstrațiile din această zi un răspuns cum cei vizajați nu și l-au inchipuit poate, dar pe care poporul românesc îl are în fiecare clipă gata, la o provoace ce întrecuse măsura a revizionismului agitat de-alăta vreme și cu-alăta impertinență de nempăcății din Ungaria, și va rămănea prin efectul mediat un exemplu dat nouă înșine pentru recidivele ce le-ar mai săvârși vreodată despoții noștri de ieri. Răspunsul, l-am putea numi istoric, n'a fost numai al nostru, ci al tuturor celor desrobiți odată cu noi: al cehoslovacilor, al iugoslavilor, cari și-au trimis în România mari delegații de parlamentari în frunte cu președinții Senatului și Camerei celor două țări tovarășe, și-a fost deosemena răspunsul minorității germane din Ardealul românesc, ajunsă prin sabia și prin omenia românească să cunoască o viață

liberă pe care în Ungaria împăltore nci nu o visase vreodată. Dacă impozanta participare cehoslovacă la aceste festivități românești a fost o demonstrație a unei frățietăți care nu e de azi, de ieri, și dacă demonstrația participare iugoslavă a fost atât de clocoventă prin răspunsul ce-l constituia la încercarea de atragere a Iugoslaviei din sfera româno-echoslovacă într'a Ungariei și Italiei, demonstrația din ziarele nemțești și dela adunările antirevizioniste a germanilor din Ardeal, Bănat și părțile ungurene a fost nu mai puțin măgulitoare, dovedind în același timp că se poate pune serios țemei pe loialitatea acestei minorități, și că orientarea din săplămnările din urmă a Germaniei hitleriste împotriva revizionismului maghiar este un lucru pe care se poate asijderea conta. Prin toate acestea, ziua de 1 Decembrie 1936 s'a însemnat în istoria luptei antirevizioniste cu litere de aur, iar în șiragul decepțiilor revizionistilor ca un moment ce nu se uita cu una, cu două.

Cu prilejul acestei a 18-a comemorări a adunării dela Alba-Iulia, țara întreagă a răsunat de născărate adunări antirevizioniste, iar în Capitală s'a inaugurat cu mare

pompă militară Arcul de triumf, rostând o nălțătoare cuvântare M. S. Regele, s'a ținut la Alençu o sedință solemnă a Ligii Antirevizioniste, la care au luat cuvântul I. P. S. Sa Patriarhul, d. președinte al Ligii Stelian Popescu și președinții corporurilor legiuitoare cehoslovace și iugoslave, iar la parlament s'a ținut o sedință festivă de asemenea cu participarea parlamentarilor celor două țări aliate. La radio a vorbit în numele guvernului d. ministru dr. Valer Pop. La soc. Tinerimea Română a comemorat desrobirea Ardealului d. Oclavian Goga. Serbările s'au continuat apoi la 3 Decembrie la Cluj, unde de asemenea au luat cuvântul președinții

parlamentului iugoslav și ai celui cehoslovac. Peste tot manifestațiile 'n contra ne'mpăcatelor de peste Tisa au fost de proporfu uriașe și au impus prin măreția lor până și ungurilor obiectivi, dupăcum o arătăm și în altă parte a numărului nostru de față. Demonstrațiile s'au încheiat cu manifestația măreață a celor 50 de mii de participanți dela înăugurarea din 13 Dec. a statuii lui Vasile Lucaci la Satu-Mare, la care, ca și la alle adunări antirevizioniste, germanii și-au trimis reprezentanții ca să spună sus și tare că-s fericiți că i-a eliberat România și c'o vor răsplăti cu credință.

Intre unguri și germani

Instrăinarea Germaniei de Ungaria revizionistă

Provocată mereu prin nesfârșita serie cunoscută bine cetitorilor noștri a asiaticismelor maghiare ce trebuie să le sufere 'n Ungaria minoritatea nemțească, Germania oficială a reacționat în sfârșit, și a reacționat într'un chip care s'ar putea să 'nsemne o hotărîită orientare nouă a celui de al treilea Reich în politica-i față de Europa centrală.

Se putea prevedea că se va ajunge aci.

Ungaria are la ea acasă, în Pannonia îndeosebi și jur-împrejurul Budapestei, o vitală chestiune germană pe care și-a 'nchipuit c'o poate lichida cu pumnul, având în aceeași vreme grijă să facă Germaniei cea mai fățarnică curte. Tre-

buia desnaționalizată minoritatea germană cât mai repede, până nu bate ceasul încorporării ei la Germania, și Ungaria și-a închipuit nu numai că-și poate 'ngădui față de Reichul aliat această dementă provocare, ci încă să-și revizuiască frontierele cu ajutorul acestei pămuite Germanii, în dauna a încă unei minorități nenulești, a celei din statele Micii Înțelegeri, pe care credea s'o readucă apoi cu ajutorul însăși al Germaniei dela libertatea câștigată sub noua stăpânire la jugul turanic în care a stat până la 1918.

Înainte de-a veni reacțiunea Germaniei oficiale, a fost, precum se știe, un continuu conflict maghiar cu Germania neoficială, cu autorii

de manuale de geografie și de cărți despre germanii din „Ausland” îndeosebi, cunoscut bine cetitorilor noștri din multe relatări din aceste pagini. Germania oficială a stat în tot acest timp parcă nepăsătoare. Ungaria a prins deci curaj. Și-a închipuit că 'n lupta în care-i angajată cu bolșevismul și cu panslavismul Germania, concursul celei mai subminate de bolșevism după Spania dintre țările Europei îi este Reichului hitlerist atât de indispensabil, încât de dragul lui să sacrifice definitiv pe nemții din Ungaria și prin reîntregirea Ungariei pe cei din România, din Cehoslovacia, din Iugoslavia, și-o dată cu aceasta să împingă definitiv în brațele sovietelor celelalte țări ale Europei centrale. S'a vădit și 'n acest caz cu toată prisosința legendara megalomanie ungu-rească, din pricina căreia turancii din pustă au ajuns mereu din impas în impas, fără ca totuși să se învețe minte.

Sminteala aceasta trebuia să-și găsească odată pedeapsa. I-a adus-o discursul dela Milano a ducelui, dar e mai mult ca sigur — dovadă asigurările cu cari se întorsesse dela Berlin la începutul toamnei d. Oct. Goga — că i-o aducea curând de tot indiferent care alt prilej. Într-un „concursul” ungu-rească și între împingerea cu de-a sila a restului Europei centrale în tabăra sovietelor rusești, Germania nu putea alege multă vreme pe „cei mai mari dușmani etnici ai poporului nemțesc”, cum am arătat în numărul nostru trecut că sunt numiți în manualele de școală berlineze ungu-rului. Din întâmplare alegerea s'a făcut cum nu se putea mai bine meritat: tocmai când Ungaria exul-

ta de mama focului în urma discursului dela Milano al d-lui Mussolini. „La două săptămâni după discursul dela Milano — spune în editorialul său dela 8 Dec. semioficiosul revizionist „Pesti Hirlep” — și cu o săptămână înainte de vizita la Roma a lui Nicolae Horthy, a trebuit s'o luăm cu amărăciune și cu deziluzionare la cunoștință, că Imperiul german nu urmează exemplul Italiei și nu e dispus a se declara pe față pentru dreptatea Ungariei”. La două săptămâni după discursul ducelui, tocmai în toiuul ultimelor pregătiri ale vizitei la Roma a regentului Horthy, d. Alfred Rosenberg, președinte al secției externe a partidului național-socialist și mână dreaptă a cancelarului Hitler, a fost pus să semneze în semioficiosul hitlerist „Völkischer Beobachter” un articol intitulat „Popoare oprimate și revizionismul”, al cărui rezumat (cităm după articolul „Pătimirile revizionismului maghiar” al d-lui Petre Nemoiau din „Țara Noastră” dela 9 Dec. la care vom reveni mai la vale) este următorul:

Germania nu înțelege să ducă o politică revizionistă. Ea nu dorește să împartă popoarele în două tabere, în popoare revizioniste și antirevizioniste, ca la 1919. Sunt pretenții revizioniste cari, deși o-menește sunt explicabile, dar din punct de vedere politic sunt curate nebunii. Germania nu vrea să fie apostol mântuitor pentru alții și nu poate lua la remorca sa popoare cari nu știu ce este stăpânirea de sine. Germania nu poate admite un revizionism totalitar: politic, economic și militar, ci numai în anumite cazuri concrete. Germania înțelege să respecte interesele vi-

lale ale altor popoare întocmai ca pe ale sale. Afirmarea rigidă a nedreptății anului 1919, Germania o dezaproabă, ca și tactica pretențiilor revizioniste, pentru că amândouă sunt străine de viață. Trebuie să se găsească deci un drum al vișii reale. Față de dorințele revizioniste ale unor popoare ce se cred oprimate, trebuie să opunem primejdia bolșevismului ce ne amenință pe toți și contra căruia să se unească toți cei ce vor să-și apere cultura țării lor națională.

Crezută un moment la Budapesta — până s'a văzut că dezavuarea d-lui Rosenberg nu vrea să vină nici după continuele somațiuni ungurești — o simplă părere sau intrigă sau uitare de sine a unui singur ins, condamnarea aceasta germană a revizionismului maghiar a fost repede urmată de o serie întregă de articole germane antiungurești, dintre cari s'a remarcat în special la Budapesta un sarcastic articol din „Angriff”, ziarul d-lui Göbbels, în care se spune despre vizita la Berlin a ministrului de externe italian Ciano că nu a provocat senzație ci numai reprezentare, deoarece surpriza este rezervată pentru momentul când regentul Horthy se va duce la Roma. Optimismul ungarilor merge însă prea departe dacă cred că Italia (aceasta era surpriza de care vorbește sarcastic ziarul ministrului Göbbels) se va grăbi să le retrocedeze orașul Fiume!

Se știe ce cumplită stupefacție au provocat la Budapesta aceste rechemări la realitate, adresate semioficios dela Berlin Ungariei în momentele supremei ei exultări

pricinuită de discursul dela Milano.

Iată după spicuirile publicate de distinsul publicist P. Nemoianu în n-rul c.îtat al „Țării Noastre”, ce ecou au avut la Budapesta aceste puneri la punct:

„Factorii politici și presa maghiară, relatând articolul d-lui Rosenberg, în primul moment susțineau că nu poate fi vorba decât de o neînțelegere și că va trebui să urmeze un comunicat oficial german, care să împrăstie nedumeririle stărnite.

Astfel, ziarul „Magyarország” din 18 Noembrie, scrie:

„Într'adevăr, articolul despre revizionism publicat de „Völkischer Beobachter”, poate fi interpretat greșit și chiar foarte greșit, mai ales că acest singur articol spune omului mai mult decât un veac întreg. „Völkischer Beobachter” a vrut să ne arate concepția Germaniei în materie de revizionism, dar aceasta s'a întunecat și mai mult. Această politică poate fi rău explicată, dar nu poate fi greșit interpretată și suntem siguri că politica oficială va înlătura nedumeririle provocate de articolul lui „Völkischer Beobachter”.

Aceiași desmințire oficială o așteaptă, dar cu mai puțină siguranță, ziarul „Nemzeti Ujság” din 18 Nov., scriind:

„Articolul din „Völkischer Beobachter” nu spune cui i-a adresat Alfred Rosenberg rândurile sale.

Partea curioasă și revoltătoare a articolului este că, prin obscuritatea și lărga lui generalizare este foarte potrivit ca presa Micii Antante să-l poată folosi contra Ungariei. O desmințire oficială, sau o explicație a articolului până în

prezent lipsește. Aceasta este cu atât mai ciudat, cu cât este de notorietate publică câtă influență are Rosenberg în cel de al treilea Reich și că, de regulă, *partidul național-socialist prin intermediul lui face declarațiuni*".

Văzând că rectificările cerute nu se produc, presa ungurească vine ea cu explicațiuni.

Ziarul „az Est”, din 19 Noembrie, scrie:

„După război am pățit-o rău și noi și ei (adică germanii). Dar acolo și după pacea dela Versailles, tot au mai rămas 65 de milioane de germani într'un singur bloc. Din trupul nostru național, din mănunchiul de unguri au fost rupți însă 4 milioane de maghiari. Asta este mai mult, mai dureros, mai sângeros decât ceace s'a făcut altora Poftiți și respectați durerea acestui neam orfan. Suntem sensibili? Dar nu putem fi altfel și marele popor german care a cunoscut drumul Versailles-ului trebuie să înțeleagă că nu putem fi altfel”.

Ziarul „Pesti Hirnap”, din 17 Nov. este mai explicit și mai sentimental:

„Dacă după încheierea războiului mondial Ungaria a dat dovadă de stăpânire de sine, cel puțin în măsura Germaniei, pentru aceasta i-a trebuit o forță morală deosebită, deoarece fiecare națiune pierdeza de teritoriu și de populație o simte mai tare. Germania a pierdut 13 la sută din teritoriu, Ungaria 72 la sută. Germania a pierdut 6.475.000 de suflete, adică 10 la sută din populație. Imperiul maghiar a pierdut peste 13 milioane de cetățeni (nu zice unguri! — n. tr.), sau 64 la sută din populație.

Tratatul dela Versailles a luat Germaniei, din 20 nemți unul singur. Tratatul dela Trianon a luat Ungariei din 20 maghiari 7. Tot al treilea ungar a fost condamnat să poarte jug străin”.

Toate aceste argumente au rămas fără efect, Berlinul nu s'a impresionat. Și ziarul „Esti Kurir” din 18 Noembrie trage concluzia:

„Crucea încârligată germană nu vrea să fie apostolul mântuitor al altora, trimite vorbă Ungariei d. Rosenberg, a doua zi după declarațiile lui Mussolini.

Dela o distanță de două decenii și acuma ne vine în urechi lozınca sonoră: „Schulter am Schulter”, răsărită din polopul de sânge al războiului mondial, ca să citim acum, că Germania nu vrea să fie apostol mântuitor al altora.

Din partea noastră nu ne mirăm că Germania nici măcar teoretic nu poate fi de acord cu noi. *Dar este deadreptul revoltaților, că Germania nu a fost încinată să urmeze măcar politica tăcerii în această chestiune, și prin glasul lui Alfred Rosenberg a luat atitudine fălișe contra pretențiilor revizioniste.* De o serie de ani, politica externă a Ungariei se orientează după preceptele revizionismului. Chestiunca revizionistă constituie problema centrală a Ungariei, dimpreună cu toate raporturile ei istorice, sociale și economice. Cine se opune acestei chestiuni într'o formă care exclude îndoiala și putem afirma deschis că Ungaria este deadreptul atacată, — acela a luat atitudine și în toate celelalte probleme ale Ungariei. Germania nu vrea să aibă la remorca sa tendințele revizioniste ale Ungariei”.

Ziarul „Magyarország”, din 19

Noembrie, după ce cu o zi înainte publicase articolul că nu poate fi decât o neînțelegere la mijloc, scrie:

„Ii este ușor d-lui Rosenberg să trântescă aceste adevăruri fundamentale, dar din ele se desprinde conștiința imensei noastre părăsiri și amărăciunea desamăgirii noastre.

Este interesant și demn de reținut că, atunci când Mussolini ridică necesitatea rezolvării problemei maghiare într'unul din centrele nervoase principale ale politicii italiene și europene, prin glasul celui mai important și celui mai autorizat factor din cel de al treilea Reich, acesta se lapadă de scopurile revizioniste maghiare, desigur, ca să liniștească pe cele două țări din Mica Antantă, România și Iugoslavia”.

În asemenea împrejurări și într'o asemenea depresiune sufletească a privit opinia publică ungurească în urma regentului Horthy care se ducea în vizită oficială la Roma, de unde, desigur, trebuia să aducă un nou leac tămăduitor pentru rana proaspătă și dureroasă a revizionismului unguresc, ceace însă, nu s'a întâmplat, căci ziarul „Pesti Hirlap” din 24 Noembrie, scrie:

„Ar fi păcat să ascundem față de noi înșine, că declarațiile revizioniste ale Ducelui nu au fost urmate de acelea ale Berlinului. *Dimpotrivă, presa Reichului a combătut tocmai acest mesagiu adresat Ungariei, fie că l-a retăcut, fie scoțând în evidență greutățile lui, sau renegând, pur și simplu, scopurile revizioniste maghiare.* De altă parte, sunt tot mai numeroase svonurile cari vor să pară că pornesc din surse autorizate, publicate în

presa europeană și cari sunt menite să strecoare în opinia publică ungurească bănuiala, că *Mussolini și-a jucat cartea revizionistă într'un moment cu totul inoportun și că, de altfel, el nu a făcut-o decât din motive de tactică și în scop de propagandă”.*

Ne mai fiind nici o îndoială asupra sensului articolului d-lui Rosenberg, ziarul „Szabadság” din 22 Noembrie, scrie sub titlul „Vorbește, idiotule!”:

„Chiar acum, la câteva zile după discursul revizionist al Ducelui, din senin, Rosenberg se simte obligat ca, în cel mai autorizat ziar german, în „Völkischer Beobachter”, să declare că germanii nu sunt dispuși să împartă popoarele în revizioniste și antirevizioniste, ca în anul 1919... că antanta din 1914, din război, nu o consideră ca o uniune veșnică, ci numai ca o alianță în scop determinat”, etc., etc., după care continuă:

„Ei, idiotule, acum să-ți răsucești odată mustața mutilată, care predică atâtea totalități spirituale și altele, și vorbește! Răscoleşte-ți creierul și scoate la iveală bruma de știință ce ți-au turnat-o oameni ca d'alde Milotay și Rainiss. Scoate-ți argumentele și dovedește-ne, că toate acestea nu se referă la noi, sau că d. Rosenberg nu a vorbit decât în numele său și că vorbește degeaba, fiindcă noi, ungurii, — trotz alledem — numai din Berlin așteptăm învierea maghiară. Vorbește deci, idiotule, vorbește!”

Dupăce reproduce în continuare articolul de care am vorbit în numărul nostru trecut, în care directorul deputat guvernamental Ștefan Milotay al ziarului „Uj Magyaraság” arăta la 8 Nov. că *cele*

trei milioane de flămânzi din Ungaria nu vor să moară pentru „iredenta domniilor”, d. Petre Nemoianu își încheie spicuirile din presa budapestană cu această remarcă a fostului ministru unguresc Ernst, reprodusă de „Magyarság” la 24 Nov. dintr'un discurs, în care numitul se ocupa de articolul d-lui Rosenberg:

„Să nu ne lăsăm pradă iluziilor, crezând că alții vor lucra pentru noi. Să nu credem că vreo mare putere ne va recâștiga cece am pierdut, pentrucă, chiar dacă ar recuceri aceasta, ea ne-ar face vasali ai săi. Pentru sine, nu pentru noi, ar elibera cece am pierdut...”

Chemările acestea hitleriste la realitate și spumegările acestea ale ungarilor au avut continuare.

Intre timp s'a întâmplat că germanii din România, prin articole închinat în presa lor aniversării adunării dela Alba-Iulia și prin cuvântări rostite de reprezentanții lor la adunările antirevizioniste dela 1 Dec., și la inaugurarea statuii lui Vasile Lucaci, au blestemat stăpânirea maghiară apusă la 1918 și și-au exprimat în chipul cel mai călduros mulțumirea că sunt în România. Ași derea presa din Germania a comentat în cel mai semnificativ chip manifestațiile românești dela 1 Decembrie. Intr'un articol intitulat „Manifestația politică a Micei Înțelegeri”, ziarul „Kölnische Zeitung” a arătat modul grandios cum au decurs serbările din România, și spunea: Bucureștii au dat un răspuns răsunător discursului dela Milano al d-lui Mussolini și întregii acțiuni italo-germane din ultimul timp”. „Breslauer Neueste Nachrichten” a publicat cu privire la demostrațiile antire-

vizioniste din România un lung articol de comentarii intitulat: „Front antirevizionist”, în care sublinia importanța politică a serbărilor unirii ca răspuns la acțiunea revizionistă maghiară și totodată publica statistica populației Transilvaniei, arătând cu cifre marea majoritate a elementului românesc și lipsa de temei a pretențiilor maghiare. Și mai semnificativ, „Breslauer Neueste Nachrichten” a ținut să amintească că oficialitatea germană și-a precizat atitudinea, și a nume prin articolul d-lui Rosenberg, care astfel se mărtur-sește că a exprimat o atitudine oficială.

La acestea s'a adaus apoi un nou atac nemțesc la adresa ungarilor, într'un reportaj despre croați apărut la 4 Dec. în semioficiosul hitlerist „Völk'scher Beobachter”. Se face în acest articol istoricul croaților, arătându-se că au suferit „sub jugul magnaților unguri, pe care totdeauna au căutat cu desperare să-l scuture”, apoi cum li-au răsplătit Habsburgii vitejia dela Custozza, dela Santa Lucia și Mortara, punându-le din nou țara sub jugul Ungariei, „ai cărei solgăbirăi și magnați trufași, avocați jăcănituri și cete jidovești sugătoare de sânge i-a răbdut creșnind din dinți... rămânând cindincioasă etnicității sale până când nenorocita întorsătură a războiului mondial a dat pe cei trei milioane de croați noului, marelui stat sârbesc”.

Lucrurile acestea au enervat până într'atâta pe cei dela Budapesta, încât dela jelmii au trecut la atacuri: de-o parte 'n contra presei nemțești și a germanilor dela noi, de alta 'n contra României, pregătind prin instigații mincinoase at-

mosfera în vederea unei noi pări la Geneva pe chestiunea tratamentului minoritarilor maghiari dela noi.

La 3 Dec., faimoasa gazetă revizionistă „Pesti Hirlap” a publicat sub titlul „Ardealul” un editorial de instigații care se începe astfel:

„De când unii dintre conducătorii Germaniei au găsit de cuviință să încearce a desbăta Ungaria din străduințele-i revizioniste, e mare însuflețire în unele cercuri ale Micii Antante”. E vorba în continuare despre răspunsurile date din România agitației revizioniste, despre prigoane antiungurești, despre eoul ce li s'a făcut în parlamentul nostru acestor pretinse prigoane deputatul Wiler și despre faptul că îndată după acest Wiler „reprezentantul germanilor din România face mărturisire de credință pentru ideile României unitare, iar parlamentul românesc aplaudă pe reprezentantul german”.

La 8 Dec. același semioficios revizionist a închinat un editorial lui „Völkischer Beobachter” în legătură cu amintitul articol despre oprimarea ungurească a croaților. „Nu e bucurie pentru noi — își începe „Pesti Hirlap” articolul — ci mai de grabă o neplăcută silă, că trebuie să venim cu un nou ponos în contra lui „Völkischer Beobachter”, în contra gazetei semioficioase cu mare greutate a partidului național-socialist german. Întâiul prilej când a trebuit să ne plângem, e încă viu de tot în amintirea opiniei publice maghiare. Cum s'ar și putea uita așa ceva! Cel mai mare și mai cu vază ziar al Germaniei, care e competent să reoglindească în coloanele sale con-

cepția politică germană oficială, a publicat despre chestiunea revizuirii păcii un articol al directorului său, al lui Alfred Rosenberg. Rosenberg, care dupăcum se știe e totodată conducătorul oficiului de politică externă al partidului național-socialist, a demonstrat cu străvezie aluzie pe care Ungaria a înțeleș-o, că Germania nu poate și nici nu vrea să fie apostolul mântuitor al altor popoare, de aceea nu îngăduie să fie pusă la remorea politicii revizioniste a altor popoare. Până aci, mulți dintre noi crezuserăm că Imperiul german, după ce și el a simțit vârtos greul brutal al dictatelor păcii cari au încheiat războiul mondial, va avea bunăvoință și prietenie față de lupta dusă de Ungaria în contra tratatului de pace dela Trianon. Credința aceasta păruse cu atât mai justă, cu cât în războiul mondial Ungaria stăruise până la prăbușire alături de Germania, și de fapt acestei loialități și-a putut datori îmbucătățirea. Articolul lui „Völkischer Beobachter” — pe care în statele vecine crescute în dauna Ungariei l-au primit cu bucurie delirantă — a *spulberat dintr'odată această credință*. La două săptămâni după discursul dela Milano și cu o săptămână înainte de vizita lui Nicolae Horty la Roma, a trebuit să luăm cu amărăciune și cu deziluzionare la cunoștință, că Germania nu urmează exemplul Italiei și nu e dispusă a se declara fățiș pentru *dreptatea Ungariei*”.

E vorba în continuare despre noul articol antimaghiar al semioficiosului hitlerist, referitor la asuprirea ungurească a croaților. „Oricât de nedrept și de răutăcios

il socotim articolul lui „Völkischer Beobachter”, nu l-am considera în sine atât de important — spune „Pesti Hirlap” — ca să ne ocupăm de el la locul acesta. Numeroase circumstanțe secundare subliniază însă vărtos însemnătatea acestei împunsături de ac. Întâi de toate faptul, că articolul a apărut în semioficiosul partidului național-socialist. În al doilea rând, că în decurs de o lună „Völkischer Beobachter” socoate pentru-a doua oară necesar să lovească și el în nașuna maghiară — cea atât de profund zdrobită în nenorocirea sa trianonică. În al treilea rând e faptul că *spiritul antimaghiar ce se trădează prin aceste articole venite unul după altul, nu este un fenomen izolat în presa germană. De atunci de când „Völkischer Beobachter” a sunat întâia trimbiță, o serie întreagă de ziare germane au scris articole săcâitoare în contra Ungariei.* Ei bine, să ținem seamă că pe teritoriul Imperiului german nu poate apărea în gazete un singur rând în contra gândurilor guvernului. Să ne reamintim că iutaiul articol din „Völkischer Beobachter” a renegat revizuirea ungurească tocmai într-o vreme când opinia publică maghiară putea să creadă cu dreptate că în urma realizării axei politice dintre Roma și Berlin, Berlinul aprobă și el și va urma și el politica oficială italiană față de sprijinirea pretențiilor revizioniste maghiare. Acest al doilea articol, apoi, apare tocmai când anumite semne dăduseră să se înțeleagă că se poate cu drept cuvânt spera o îndulcire a atmosferei politice dintre Ungaria și Germania”.

Ziarul „Magyarság”, care repre-

zintă în presa budapestană nuanța legitimistă, a publicat la 13 Dec. un editorial despre articolul referitor la croați al lui „Völkischer Beobachter”, în care spune:

„Atmosfera antiungurească ce s'a renețit din nou în Reichul nemțesc, nu este — așa se pare — o scânteie sentimentală aprinsă pe o clipă, ba nu e nici inițiativa ireponsabilă, acțiunea personală a unor singuraticе cercuri național-socialiste. Atacurile în serie ale lui „Völkischer Beobachter” în contra trecutului și-a viitorului maghiar, adevă în contra punctelor strălucitoare ale radiațiilor ca de rادیu ale ideii maghiare de stat integral, nu pot fi o simplă întâmplare, nu pot fi o simplă derivație sau greșeală a cătorva pături insignifiante, într-o țară unde ideea politică și sentimentul politic stă sub diriguire centrală și sub controlul oficial”. Arată apoi că „dupăce și-a aranjat cu succes revizuirea sa, Reichul simte că-i e o împovărătoare inoportunitate aparența identificării sau compasiunii cu scopurile revizioniste maghiare. Ca să se scape de aceste neplăcute aparențe, se grăbește deci să separe din vreme în relațiile sale dunărene interesul său de interesul tovarășului maghiar din război, pentruca să-și câștige în grupul de puteri româno-sârbesc noi tovarăși și poate vazali, mai prețioși și mai de încredere. E cu puțință deasemenea, ca în realitate să nu fi răspuns niciodată la căldura aprinsă a filogermanilor dela noi, dar va fi socotit că-i mai nemerit a o trece aceasta cătva timp sub tăcere în marele proces dintre Ungaria și dintre statele succesoare” „E de datoria noastră

... spune „Magyarság” apoi — să ținem seamă că Germania de astăzi nu numai că nu va risca în interesul nostru oasele unui singur grenadier din Pomerania, dar e gata a reedila toate acuzațiile și calomniile ce le aduseseră în contra vechii Ungarii Steed, Scotos Viator și Jászai”.

Se știe că între timp Ungaria a-larmată și-a trimis ministrul de interne la Berlin, unde aproape o săptămână n'a făcut alta decât a lăuda prin interviewuri și toas-turi realizările hitlerismului. Ministrul Kozma n'a reușit totuși să obțină prin ploconelile sale decât un articol revizionist publicat în jidoveșcul „Frankfurter Zeitung”, pe care o parte a presei dela noi l-a prezintat ca adevărată opinie în materie de revizuire a Germaniei hitleriste. Arătăm în articolul del. începutul numărului nostru de față, cât valorează după înseși ziarele maghiare acest articol al lui „Frankfurter Zeitung”. Aci vom adăuga următoarele interesante lucruri spuse de „Magyarság” în editorialul său dela 20 Dec., în care reducea la zero valoarea articolului revizionist al numitei gazete așa-zise germane:

Germania hitleristă — în contradicție cu articolul lui „Frankfurter Zeitung” — nu dă nimic pe trecutul de jertfe făcute pentru ea de Ungaria în decursul istoriei sale. „Țara Sfântului Ștefan, ideea de stat maghiar, nu e altceva (pentru Germania — n. tr.) decât aventura încâpăținată a unei mici clase domniloare, epopeea politică a nobilimii maghiare, ai cărei nouri luminoși se lăsau asupra întunecate-lor mase ale naționalităților oprimate și jăcmănite. Acum putem să

fi-o spunem deschis (noi, germanii — n. tr.): tu, ungure, n'ai fost un milos gloriosus al libertății și al culturii creștine ci numai un subjugător. Nu ești mutilatul civilizației europene — cum fi-a spus-o ducele la Milano — ci ești jertfa unei sorți provocate”.

„Face oare să deplângi această soarte? — se întreabă dânsii (nemții — n. tr.). Căci, în treacăt fie zis, nația aceasta nici nu are o cultură independentă, care să crească din ea însăși. Nu e decât o imitatoare și-o imprumutătoare. N'a fost ziditoare de orașe ci numai făcătoare de cărămizi nearse. Nu e nație cu rădăcini în pământ și cu construcții de piatră, ci un popor de nomazi locuitori în șetri, care s'a nital pe sine aici în Europa centrală. Nu e un popor constructiv ci devorator. Nu adună culturii europene capitaluri ci numai imprumută. Însăși partea mai prețioasă și activă a intelectualității sale este de semi-sânge aric sau curat nemțesc. O spusese încă francezul Gobineau, pela mijlocul vechului trecut, că aceea care a dat monarhiei dunărene cea mai mare măsură a puterii ei creatoare, a fost ungurimea cea cu puternică coloretură arică”.

Sunt adevăruri pe cari le recunoaște însăși gazeta budapestană. „E drept — spune ea — că n'am făcut orașe. Nu avem o burghezie urbană ieșită din neamul nostru... Cultura noastră n'are urbanitate.. Orașele noastre mai nouă poartă și ele mai mult sau mai puțin urmele inițiativei sau întreprinderii acesteia semi-arice sau curat germane sau jidovești...” „Magyarság” caută și găsește — firește — scuze și explicații. în continua „autojert-

fare" a unguirilor pentru apărarea Apusului și-a nemților și 'n alte asemenea năsecociri ungurești. Scuzele și explicațiile nu interesează însă; interesează singură recunoașterea faptului, pentru că în lupta noastră pentru îndreptățirea românească în orașele Ardealului desrobotit mereu avem de-aface cu pretenția aceasta ungurească: că orașele Ardealului ar fi o creație maghiară. Va mai fi deci prilej să revenim la recunoașterea aceasta a lui „Magyarság”.

Revenind la demersurile făcute de ministrul maghiar de interne la Berlin pentru repararea ireparabilului, vom reaminti aci ceea ce arătăm în articolul „Semne de cumintire” din fruntea numărului nostru de față:

Germania i-a dat ministrului maghiar răspunsul că-i cere neapărat Ungariei: să îmbunătățească tratamentul minorității nemțești din raiul hortist și să renunțe la orice pretenții față de România, față de Iugoslavia, și față de Austria, pentruca PE BAZA ACEASTA să se poată face în sfârșit o împrietenire maghiaro-româno și maghiaro-iugoslavă. Le spune acestea verde într-o corespondență berlineză a numărului său din 13 Dec. ziarul budapestan „Magyarság”!

De incheiere a acestei lungi dar nelipsibile dări de seamă despre noua situație a raporturilor maghiaro-nemțești, se cuvine arătat că pe chestia intervenției antirevizioniste a Germaniei hitleriste Ungaria nu s'a pus bine numai cu Germania și cu România, ci și cu Austria. N'au lipsit apoi expectoră-

rile în presa budapestană nici în contra minorității nemțești dela noi.

„Magyarság” d'n 17 Dec. publică o înăcrită polemică cu marea gazetă austriacă „Wiener Neueste Nachrichten”, în coloanele căreia politicianul hitlerist Tzöbl a publicat un articol în contra revizionismului maghiar. „Magyarság” arată că gazeta vieneză a fost înființată de Germania hitleristă și că e o strânsă legătură între atacul acesta austriac dat revizionismului maghiar și între articolele antirevizioniste ale presei din Germania. Reproduce apoi spicuiri din articolul d-lui Tzöbl, în cari se arată cu date statistice că Ungaria n'are nici un drept asupra Ardealului și că Ungaria postbelică a rămas aceeași asupritoare și desnaționalizatoare de minorități care a fost Ungaria de dinainte de război.

Dintre cele apărute la Budapesta în contra germanilor dela noi, vom reproduce cele scrise la 6 Dec. în organul catolic „Uj Nemzedek”, care a publicat sub titlul: „Recunoaștința sașilor ardeleni pentru buna soartă din 700 de ani: întrecere în ura contra unguirilor”, următoarea corespondență din Cluj:

„În viața plină de suferințe a fraților maghiari depe teritoriul furat al Ardealului, aduc amărăciune, în afară de valahi, ca nație majoritară — și sași.

Duplicitatea sașilor dăzinue deja de aproape 700 de ani...

Patriei de aproape 700 de ani i-au dat ultima lovitură în ziua de tristă amintire dela 8 Ianuarie, la Medias. În ziua aceea au proclamat conducătorii sașilor despărțirea de patria lor mamă, de Ungaria, și și-au declarat alipirea — fără con-

dăii — la „România”. Organizatorul acestei zile de funestă amintire a fost răposatul episcop luterano-săscesc dela Sibiu Teutsch.

Necredința sașilor o sporește și faptul că au proclamat despicarea în aula aceluia liceu din cheltuielile de construcție și înzestrare ale căruia statul maghiar a plătit precis 333 de mii de coroane aur.

În acest institut înființat pe bani maghiari au răsunit cuvintele de ocară la adresa ungarilor ale rectorului Jeckely: „*Slavă Domnului, am scăpat de barbarii unguri*”. E o tristă realitate că s'au despărțit de patria lor de aproape 700 de ani cu această infamantă vorbă de ocară.”

În continuare e vorba de recunoștința ce ar fi datorat-o sașii ungarilor, de purtarea lor antimaghiară dela 1848 și-apoi de „trădarea” dela 1918, de „întrecerea ziarelor lui „Deutsche Volkspartei in Rumänien” în a urî și-a înjura pe unguri” și de participarea sașilor

la manifestațiile antirevizioniste dela 1 Dec. crt.

„La marea zi antirevizionistă au declarat sus și tare: „nu suntem minoritatea care cochetează cu Budapesta și la timpul său ne vom încorpora ca un singur om sub drapelul mamei noastre române și vom apăra hotarele României în contra inoportunilor unguri”.

A fost de geaba orice încercare maghiară de apropiere — spune apoi ziarul catolicilor unguri. Ba, în vremea din urmă, politica de ură antimaghiară a ajuns și în bucătării, de unde au fost scoase servitoarele săcuicene, în industrii, de unde ungurii sunt pe rând dați afară.

Revenind la ziarele săsești, „Uj Nemzedék” spune: „Presa săsească care urește tot ce e maghiar, a salutat cu mare bucurie declarația ambiguă a lui Rosenberg, în semn de dovadă la adresa stăpânilor ei poliției de astăzi: „nu suntem revizionisti și nu simpatizăm cu ungurii”.

Stări din raiul hortist

La Budapesta s'au întâmplat în anul trecut 2252 de sinucideri (aproape șapte pe zi), în timp ce la Viena care are de două ori atâta populație ca metropola maghiară, au fost numai 2055. (Cf. „Pesti Hir-lap” din 26 Sept., după n-rul din Sept. al lui „Mentök Lapja”).

După datele ce le-a publicat în Noemvrie oficiul municipal de statistică din Budapesta, consumația pâinii a scăzut în capitala maghiară în lunile Ianuarie-Noemvrie 1936 cu 100.000 kg., a articolelor de cârnățarie și mezelărie cu 300.000 kg., a cârnii proaspete cu 30.000 kg., în schimb a sporit consumația cârnii de cal, și anume s'au tăiat până la sfârșitul lui Sept. 6467 de cai. (Cf. „Uj Magyarság”, 20 Nov.).

Statistica oficială a edificărilor unguerești arată că în anul 1934 s'au construit în toate cele 11 municipii din Ungaria (cu Budapesta delaoaltă) 1614 case. La Budapesta s'au edificat 970, dintre cari două treimi fără etaj, iar în provincie 644, dintre cari cu etaj numai 45. La Seghedin, Kecskemét, Székesfehérvár, Baja, Hodmezóvásárhely nu s'au făcut decât case fără etaj. La Kecskemét s'au făcut în total abia 4 case. (Cf. „Magyarság”, 19 Nov. 1936).

În anul 1936 s'au construit la Budapesta 712 case, cu 4401 locuințe. În anul anterior (1935) se construi-

seră 2297 locuințe nouă. (Cf. „Uj Magyarság”, 20 Nov.).

Parlamentul maghiar a votat în ajunul sărbătorilor noua lege a avocaților, al cărei proiect l-am înfașșat cetitorilor la timpul său în „Gazeta Antirevizionistă”.

Deputatul Krüger a arătat la discuția proiectului de lege că tot al 330-lea dintre locuitorii și tot al 75-lea dintre vârstnicii Budapestei este avocat, ceeace constituie o calamitate nu numai pentru obște ci și pentru breaslă. (Cf. „Uj Magyarság”, 20 Nov.).

Ungaria a ajuns astă vară să aibă 9 milioane de locuitori, după ce la recensământul dela sfârșitul anului 1920 a avut 7.990.000, iar la recensământul din 1930 8.688.319. Sporul e deci de un milion în 15 ani și jumătate. Fiindcă nu e rezultat numai din diferența dintre morți și nașteri ci și din repatrieri, s'a socotit că viitorul milion nu se va înregistra decât în cel puțin 20 de ani. În decada a treia a secolului, dupăcum se știe îndeobște, repatrierile au îmbunătățit în chip esențial situația spăimântătoare a statisticii demografice a țării. În prima jumătate a decadei de față imigrările au fost deasemenea mai numeroase decât emigrările. (Cf. „Pesti Hir-lap” și „Budapesti Hir-lap” din 16 IX.).

„Uj Magyarság” din 29 Sept. publică după datele oficiului municipal de statistică din Budapesta următoarele amănunte privitoare la capitala maghiară:

Budapesta are actualmente 32.296 clădiri, cu 27.973 locuințe. 3903 dintre case n'au apeduct. 14.182 dintre locuitorii capitalei domiciliază în pivniți iar 533 în poduri. 775 de locuințe constau numai din bucătărie și locuiesc în ele 2260 persoane. În 101.978 de locuințe nu e niciun copil, în 63.000 e numai câte un copil, iar în 17.708 câte trei copii. 239.508 de menajuri sunt fără servitoare.

Statisticianul Möricz Miklós a semnat la 18. X. în „Budapesti Hirlap” un articol în care arată că populația adultă a Ungariei (trecută de 20 de ani) a sporit în ultimii 15 ani cu un milion și o sută de mii de inși, fiind de peste 5 milioane, în comparație cu populația adultă de patru milioane din anii dintâi de după pacea dela Trianon.

Numărul celor sub 20 de ani a scăzut în același interval de 15 ani cu un sfert de milion. Scăderea aceasta, spune Möricz, nu e în proporție cu sporul numărului adulților, e însă tragică din punctul de vedere al viitorului, și anume mai ales dacă se ține seamă că n'a scăzut numai numărul celor născuți în anii de nesiguranță dela sfârșitul războiului sau de după război, ci nașterile scad continuu și'n zilele noastre. Sporul adulților înseamnă că 'n loc de patru milioane cer acum de lucru cinci milioane de inși, iar scăderea numărului

celor sub 20 de ani că-i atins prin lipsa nașterilor viitorul unguresc.

Despre stările țărănimii ungherești s'au arătat între altele următoarele în zărele maghiare din vremea din urmă:

Statisticianul Möricz Miklós a ținut la expoziția biopolitică din Octomvrie a societății „Turul” o conferință despre repartitia pământului unguresc, arătând că numărul țărănilor cari n'au o palmă de pământ e de un milion și o sută de mii de suflete. Deputatul Matolesy a adăos arățărilor lui Möricz că populației țărănești de patru milioane și jumătate de inși a țării abia îi revin 23% din venitul național, în vreme ce 0,6% dintre locuitori dispun de 20% din venitul țării. Un alt deputat, Németh Imre, a luat cuvântul și a arătat că „circa patru milioane din populația agricolă duc o vieță ca de ecrșetori”. (Cf. „Uj Magyarság”, 6 Oct.)

Contele Gheorghe Széchenyi a publicat în n-rul dela 15. VIII. al lui „Magyarság” un articol despre țărani din slujba latifundiarilor, arătând că îi se dau lefuri de batjocură și că „situația nu li s'a îmbunătățit serios față de cea de vremea ieșăgiei, ba în parte li s'a înrăutățit”. Contele arată apoi că și-asa de batjocură cum li se fixează, sămbriile nu se incasează cu anii. Citează cazuri din județul Fehér, unde secerătorii nu și-au primit nici până azi sămbria din 1934.

La 11 Nov. a venit în discuția Camerei maghiare a deputaților chestia așa-ziselor împroprietăririi

făcute în Ungaria în deceniul trecut.

Se știe din cele ce s'au arătat în coloanele acestei reviste și în „Gazeta Antirevizionistă”, că s'au făcut în Ungaria sub guvernarea lui Bethlen o seamă de improprietări, de-o parte pentruca să le treacă țăranilor pofta de reformă agrară pe care li-o ațâțase începutul de improprietărire depe vremea lui Bela Kun și improprietărirea ce s'a făcut în România, iar de altă parte pentruca improprietărirea celor câteva mii de flămânzi să fie prilej pentru improprietărirea cu titlu de „viteji” a oamenilor regimului. În vreme ce acestora li s'au dat pe preț de nimic adevărate moșii, celor câteva mii de țărani li s'au dat locuri de casă de câțiva stânjini sau câte o jumătate de iugăr sau un iugăr de pământ arabil, împovărate cu sarcini cari au ajuns să se ridice la peste 100 de mii de lei iugărul. Se știe că în condițiile acestea mulți dintre improprietăriți au ajuns să restituie pământul căpătat, dar firește oferta li-a fost refuzată.

Venind chestia aceasta în discuția amintitei ședințe a parlamentului, deputatul guvernamental Rajniss a arătat că improprietăriții ar fi bucueroși să li se ia pământul înapoi, deoarece l-ar căpăta apoi în arendă pe un preț de trei ori mai mic. Deputatul guvernamental a adăos că sunt în Ungaria „patru sute de mii de familii cari trăiesc o viață de cerșetori” și cari reclamă o reformă agrară cinstită. Deputatul Rakovszky Tibor l-a întregit adresând guvernului o interpelare pentru ușurarea situației așa-zisilor improprietăriți, și arătând că e ne-

voie mai ales acum de o reformă agrară, în urma discursului dela Milano al ducelui, deoarece nu e cu putință o revizuire fără ca ungurii din ținuturile deslipite să-și dorească revenirea la Ungaria. (Cf. „Uj Magyaraság”, 12. XI.)

La mijlocul lui Octomvrie — precum arată „Magyarság” din 14. X — s'a judecat la Vészto procesul de răzvrătire al unor țărânci cari făcuseră astă primăvară demonstrație ca să li se dea de mâncare. Au fost, firește, osândite toate la închisoare. Acuzatele au arătat că le-a silit foamea ca să demonstreze, deoarece nu se mâncase în familia lor de trei zile.

Mizeria aceasta e din timpul marelui foamete de astă iarnă și astă primăvară, cunoscută bine celitorilor noștri din cele arătate în aceste coloane ia timpul său. Ea nu s'a sfârșit cu venirea verii, iar de astă toamnă a luat din nou proporții alarmante. Dovadă între altele că în multe părți populația a început astă vară să se gândească la expatrieri în Abisinia, iar de astă toamnă la înrolări pentru armata roșie din Spania.

Bolșevismul din Spania e tot mai des amintit de flămânzii puslei ungurești. Scriitorul țăran Veress Péter din Balmazújváros a dat publicației „Magyar ut” a tineretului protestant (n-rul dela 1 Dec) un interview în care spune între altele:

„Când comunitățile omenesti ajung în criză, nu există o a treia cale. Exemplu e Spania. La noi criza a fost asemănătoare la 1919 și-opoi în anii 1930—1932. Acum trăim din nou epoca turburării... Muncitorimea și țărnimea nu-și găsesc locul în actuala Ungarie,

atci locul a fost ocupat de jidoni și de clasa mijlocie șvabo-maghiară. Noua Ungarie nu se poate închipui decât în mâna unei societăți democratice și colectiviste întemeiată de muncitori cu țărănimea”.

Ziarul „Debreczen” arătase astă vară (cf. „Magyarság” din 9 August), că în ținutul Dobrișinului țărănimea s'a organizat și a luat contact cu consulatul italian ca să se expatrieze în Abisinia, deoarece „n'au o bucală de pâine”.

Se știe că astă toamnă, în conferința italo-austro-ungară dela Viena, s'a discutat și chestia unei colonizări de unguri în Abisinia. Explicația ni-o dă știrea de mai sus.

Emigrarea în Etiopia n'a putut fi însă până acum organizată, iar mizeria crește mereu. De-aceea spre sfârșitul toamnei a apărut în fața ochilor împăingeniți de foame ai țărânimii ungurești mirajul Spaniei roșii. Vorba citată mai sus a scriitorului țărăn Veress nu e întâmplătoare. Ziarul guvernamental „Uj Magyarşág” a arătat la 6 Dec. că luptă la Madrid sub steagul roșu două batalioane de unguri

comandate de un anume Lukács, și că ungurii comuniști dela Paris, cari au acolo o gazetă, „Szabad Szó”, fac mereu recrutări printre conaționalii emigrați pe seama armatei bolșevice din Spania. La 8 Decembrie apoi același „Uj Magyarşág” a arătat că „umbă prin țară (prin Ungaria — n. tr.) agenți misterioși, cari recrutează oameni săraci, muncitori, șomeri, pe seama legiunii străine a roșiilor din Spania”. Curând după aceasta, tocmă de sărbători, ziarele budapestane au relatat că jandarmii au arestat în unele sate din Ungaria o seamă de inși cari recrutau săteni pe seama armatei spaniole bolșevice.

Sunt lucruri cari trebuiesc știute și la noi. Nu odată i s'a atras dela noi atenția Ungariei revizioniste, că încercarea sa de a abate gândul țărânimii flămânde din Ungaria dela moșiile neexpropriate ale latifundiarilor, se va govedi până la urmă zădarnică și nu va putea împiedeca o nouă sculare a flămânzilor asemenea aceleia dela 1918-1919. Scadența se vede că-i aproape de tot. Să luăm seama la ea de cu bună vreme.

PUNCTE NEGRE...

În vremea din urmă s'au înregistrat în ziarele budapestane următoarele cazuri de cinste ungurească despre cari cinstita presă maghiară dela noi n'a suflat ca de obicei niciun cuvânt:

Succesorii episcopului Prohászka au dat pe avocatul fost ministru Bernolák Nándor în judecata comisiei disciplinare a baroului din Budapesta, pentru că și-a însușit toate creanțele lor de peste 35 de mii de pengő din procesele de succesiune ce le dăduseră pe mâna lui. La judecata comisiei disciplinare Bernolák s'a arătat dispus să le plătească 28 de mii de pengő. Chestia a rămas din cauza refuzului succesorilor în suspensie. (Cf. „Magyar Hirlap”, 15. IX).

După potlogăriile întâmplare cu prilejul edificărilor de cazărmi din centrul militar Pécs depe granița dinspre Iugoslavia, au venit în toamnă în fața justiției alte asemenea potlogării, făcute cu prilejul mai multor edificări de cazărmi jandarmerești. Precum arată „Pesti Hirlap” din 10 Oct., au fost condamnați consilierul din ministerul de interne Vay Kazmér, capitanul-intendent din jandarmerie Balázs László și antreprenorii Littke, Auguszt și Klausek.

La tribunalul din Eger s'a deschis un proces ce-l avea c'un avocat gardianul Alex. Szántó dela

pretura din Pétervásár. Gardianul a arătat că prim-pretorul plășii, Miklóssy Aladár, i-a furat leafa și banii de îmbrăcăminte dela 1927 și până azi, mințindu-l că e angajat provizoriu și plătindu-l ca atare, deși, dupăcum a aflat-o apoi, era numit în regulă și i se ordonanțase leafa și accesoriile în consecință. Procurorul a cerut să se deschidă în contra prim-pretorului acțiune. (Cf. „Pesti Hirlap”, 27. X.)

Cu prilejul panamalelor descoperite astă iarnă la primăria din Mișcolț s'a aflat că administratorul căminului săracilor, Alex. Deák, a dijmuit regulat mâncarea și rufăria căminului. După o ezitare de șase luni dela descoperirea potlogăriei, primăria s'a îndurat în sfârșit să-l suspende. (Cf. „Magyarság”, 31. VII.)

Primăria orașului Székesfehérvár a fost jăfuită ani în șir de-o bandă în frunte cu primarul Zavaros Aladár, care apoi a ajuns în cele din urmă la pușcărie. Primarul condamnat a făcut astă vară pe bolnavul și a fost sub titlul acesta amnistiat. (Cf. „Uj Magyarság”, 1. VIII.) În schimb profesorul care a dat în vileag potlogăriile bandei lui Zavaros și a fost din pricina aceasta condamnat pentru calomnie și apoi dat afară din învățământ, e și astăzi pedepsit pentru că a cutezat să se lege de mai marii regimului.

Alte fraude municipale s'au desoperit, precum se știe, la Solnoc. Au trebuit și-acolo trimiși la răcoare sau suspendați o serie întreagă de consilieri și de funcționari superiori, pentruca apoi să fie eliberați pentru motiv de boală. „Magyarság” din 31. VI. serie despre cazul acesta: „Dupăcum se prezintă astăzi afacerea, vor mai trece încă doi ani până când înțaiia instanță își va spune sentința”.

Traficul cu slujbele, despre care am arătat în repețite rânduri că-i la modă la toate autoritățile ungu-rești, a ajuns iarăși în discuția justiției.

Fusese denunțat în primăvară consiliului comunal un funcționar superior al primăriei Budapestei. Zoltan Kiss, că ia câte 200—250 de pengő (6000—7500 de lei) dela muncitorii cărova le face rost de slujbe la întreprinderile primăriei. Acuzatul a reușit apoi să se disculpe, aducând dela muncitorii puși în cauză mărturii că nu le-a luat nicio mită. Tare-apoi pe-această disculpă, Kiss și-a dat denunțătorii în judecată pentru calomnie. La proces muncitorii cu pricina au destăinuit că au dat de fapt mită și c'au fost constrânși să deie lui Kiss declarații false. Procesul e în curs. (Cf. „Pesti Hirlap”, 26. XI.)

Un alt proces pentru trafic cu slujbele s'a judecat la Budapesta la începutul lui Noemvrie, și e și mai deochiat pentrucă se făcea traficul în numele și în localul partidului guvernamental. „Pesti Hirlap” din 5 Nov. arată că au fost traduși pe banca judecătii fostul funcționar al partidului guvernamental Alex. Ignác. funcționarul dela primăria Budapestei Io-

sif Ghillányi, avocatul Ruzics, moșierul Majthényi și alții, acuzați că au transformat localul sediului central al partidului guvernamental în oficiu de plasare în schimbul unor sume cari variau dela slujbă la slujbă. Acuzații au fost condamnați dela 6 la 8 luni închisoare. Precum s'a arătat în ziare pe vremea când a ajuns afacerea aceasta a partidului guvernamental în publicitate, partidul știa despre operațiile ce se făceau la sediul central, și și-a luat mâna protec-toare de pe traficantii de slujbe abia dupăce o serie întreagă de oameni nevoiași cărova li s'a luat mita și nu li s'a dat slujba promisă, s'au adresat poliției și ziarelor.

De luni de zile ziarele budapestane din opoziție duc campanie în contra guvernului pentrucă reține din oficiu cotizații dela toți angajații poștei și căilor ferate pentru cassa partidului dela putere. Strâns apoi cu ușă în camera deputaților, ministrul de industrie și comerț Bornemisza a trebuit să deie încă din Septembrie circulări către oficiile respective ca să între în legalitate, și să asigure prin interviwuri funcționărima alarmată că legalitatea va fi în sfârșit restabilită. Circulările și interviwurile ministrului s'au dovedit însă mincinoase. Din salariile de pe Octombrie s'au făcut rețineri tot după sis temul vechi. Au urmat noi atacuri în ziare, și apoi la 17 Nov. ministrul Bornemisza a venit cu o declarație în parlament, spunând precum arată „Magyarság” din 18 Nov., că dintre 20 mii de slujbași ai poștei se fac rețineri numai la 12 mii de inși, și anume li se fac benevol, întrucât sunt membri de-

clarați ai partidului. La 1 Dec. apoi semioficiosul guvernului „Budapesti Hirlap” a publicat un ordin al ministerului de comerț, prin care se pune în vedere că nu se pot face rețineri din leafă decât pentru corporațiile constituite legal ale funcționarilor, întrucât li se va fi admis de către direcție cotizarea obligatorie. Reținerile s’au continuat totuși și în Decembrie. „Magyarság” a publicat în cursul acestei luni dovezi peste dovezi că se continuă abuzul, arătând că acum în loc să se facă reținerea direct pentru partid, se fac pentru un „fond” care poartă numele funcționarilor încredințați de casieria partidului să facă incasarea.

Partidul guvernamental e de altfel iarăși într’o serie neagră. În afară de chestia aceasta a reținerilor din leafă și de chestia arătată mai sus a traficului cu slujbele, a avut de furcă cu justiția pentru încă câteva chestii nostime.

La tribunalul din Budapesta s’a început în Noemvrie judecarea unui proces de calomnie intentat de secretarul general al partidului Marion Bela, care a fost acuzat

prin presă că a transformat sediul partidului în birou de afaceri al lăptăriei sale dela care se aprovizionează capitala, apoi că a frustrat cu transporturile sale căile ferate, a adus la Budapesta prin eludarea controlului lapte neîngăduit, a înșelat la cântar, a frustrat fiscal, etc. Tribunalul a admis „calomniatorilor” probațiunea. Procesul a rămas în suspensie. (Cf. „Pesti Hirlap”, 19 XI.)

La Curtea de apel din Budapesta s’a judecat procesul condamnatului pentru exerocherii și delapidări Köllő Gábor, fost și înainte și în timpul cât procesul s’a aflat la tribunal secretar al partidului guvernamental. Curtea i-a ridicat pedeapsa dela 6 la 16 luni. (Cf. „Pesti Hirlap”, 8. XII.)

Un alt funcționar al partidului, Kosa Bela, dăduse partidul în judecată pentru că l-a concediat fără desdăunare, asigurându-l că-i dă în schimb o slujbă la stat, pe care apoi nu i-a mai dat-o. Procesul urma să se judece astă toamnă. Reclamantul și-a retras acțiunea, după ce partidul i-a achitat integral pretențiile. (Cf. „Magyarság” 18. X.)

Procesul premonstratensilor contra statului român

Presa s'a ocupat de procesul intentat de pretinsul „Ordin premonstratens din Oradea” contra statului român reprezentat prin ministerul domeniilor și agriculturii pentru un imobil situat în Oradea, strada Giorogariu Nr. 12, care valorează mai multe zeci de milioane.

Procesul a luat naștere în urma cercetărilor făcute de d. profesor Onisifor Ghibu dela Universitatea d'n Cluj care, sesizat fiind de răposatul Lazar Aurel, marele luptător național dela Oradea, a aflat că imobilul cuprins în coala funduară Nr. 759 a orașului Oradea este folosit de călugării premonstratenzi în mod absolut arbitrar, deoarece acesta aparține de plin drept statului român. D. profesor Gh'bu lansează această teză încă în 1921 în lucrarea sa „Catholicismul unguresc în Transilvania și politica religioasă a Statului Român”, dar lipseau dovezile pentru verificarea acestei afirmațiuni în fața justiției. Dovezile s'au descoperit în vara anului 1935, când organele inspectoratului de jandarmi au făcut o percheziție în claustrul premonstratenzilor din Oradea, confiscând o mare parte din corespondența acestora cu tovarășii lor din străinătate. Din această corespondență — publicată în rezumat în lucrarea „Ordinul Canonic Premonstratens din România” (București 1936) a dlui profesor Ghibu — rezultă că premonstratensii noștri

păstrează o strânsă legătură cu cei din străinătate și că reprezintă un pericol iminent pentru siguranța statului. Nu ne putem însă explica faptul că la această percheziție în casa premonstratensilor din Oradea s'au găsit cinci milioane lei în valută străină (franci francezi, elvețieni și dolari) și nu s'a dresat măcar un proces verbal, pentru ca ei să fie invitați să justifice proveniența acestei sume fabuloase.

În baza acestor probe d. profesor Ghibu s'a adresat prin cererea Nr. 6611-1936 Judecătoriei Urbane Oradea secția cărții funduare, arătând că imobilul de mai sus greșit a fost intabulat pe numele „Ordinului premonstratens din Jasov ca prepozitură din Oradea”, deoarece acesta îi aparține statului român, și a cerut ca, în baza art. 168 din regulamentul cărții funduare, dreptul de proprietate să fie intabulat pe numele acestuia, sub titlu de „rectificare”.

Judecătoria a admis cererea și la 21 August 1936 a intabulat dreptul de proprietate pe numele statului român. Episcopul Ștefan Fiedler titularul episcopiei Oradea—Satu Mare, și canonicul Ștefan Kovacs, pretinsul prior al „Ordinului premonstratens din Oradea”, au atacat însă hotărîrea judecătoriei cu recurs, care urmează să fie soluționat în curând de tribunalul Bihor.

Ministerul agriculturii și domeniilor a recurs la serviciile Ț-lui a-

vocat Alexandru Olteanu din Oradea, bun cunoscător al problemei ungare, pe care l-a delegat ca, în calitate de „avocat particular”, să susțină interesele statului român în acest proces formidabil. Premostratensii l-au angajat pe d. Vasile Bledea, actualul primar al municipiului Oradea care și-a depus apoi procura. După informațiile noastre în Oradea nu s'a găsit nici un alt avocat român, care să primească procura premonstratensilor. Astfel ei s'au adresat d-lui avocat dr. Elemér Gyárfás, senator al partidului maghiar.

D. Alexandru Olteanu a publicat o serie de articole în paginile ziarului „Curentul”, prin care a dovedit că unii dintre călugării premonstratensi și-au obținut în mod fraudulos cetățenia română, iar alții până astăzi sunt cetățeni străini, figurând în evidența străinilor la chestura poliției din Oradea. Cu toate acestea sunt trecuți și în lista cetățenilor români. Dsa a cerut guvernului ca situația călugărilor să fie de urgență cercetată și cei cari nu au sau nu au obținut cetățenia română prin fraudă, să fie dați peste graniță.

Apoi a publicat studiul „Contribuțiuni la cunoașterea regimului ordinelor călugărești” (Oradea 1936), prin care dovedește că ordinele călugărești din Ungaria niciodată nu au avut personalitate juridică, prin urmare, nici în România nu pot avea drepturi și obligațiuni.

Afirmațiunile d-lui Alexandru Olteanu nu pot fi desmintite, deoarece se bazează pe acte oficiale și pe texte de lege vechi. Ziarul „Kéleti Újság”, officiosul partidului ma-

ghiar, caută să-i aducă anumite învinuiri personale, care nu au nimic de a face cu însăși cauza și pe care noi trebuie să le respingem cu dispreț. Suntem însă curioși dacă partidul maghiar poate desminti că conaționalii săi premonstratensi au operat cu cetățenii false?

Astfel problema premonstratensilor s'a limpezit. S'a constatat că premonstratensii niciodată nu au avut drept de proprietate asupra bunurilor pe care le-au deținut. Imobilul „litigios” l-au primit prin „Diploma Restituțională” din 1802, sub condițiunea ca din venitul lui să se susțină liceul care a funcționat în Oradea până la 1932. când ministerul instrucțiunii publice l-a desființat deoarece s'a dovedit că profesorii săi au stat în serviciul Budapestei. Cum folosința imobilului li s'a dat în 1802 sub anumite condițiuni, evident că premonstratensii nu pot întrebuița veniturile acestuia în scopuri pur personale, deci bunurile lor — atât conform concordatului, cât și conform legii cultelor — trebuiesc restituite statului român.

Tribunalul Bihor a examinat recursurile introduse de Episcopul Fiedler și de priorul Kandid Kovács și i-a obligat ca la viitoarea dezbateră să înfățișeze în original și în traducere românească actul în baza căruia pretind că ar fi „posedat” bunurile revendicate, ordonând și comunicarea hotărârii de rectificare prepozitului din Jasov.

Indată ce vor sosi dovezile de comunicare pe cale diplomatică, tribunalul va proceda la judecarea recursurilor în prezența tuturor părților „interesate”.

GURA PĂCĂTOSULUI...

Ungaria îmbată mereu străinătatea cu vorba că nu vrea — Doamne păzește! — decât revizuire pacifistă, și-anume că-i trebuie teritoriile locuite de unguri ale statelor succesoare. În dosul acestei vorbe se ascunde însă — mai era oare nevoie să o spunem? — imperialismul cel mai hămesit, Marea Adriatică și Marea Neagră, pacifismul falsificărilor de franci, al celui mai asiatic tratament minoritar și-al terorismelor de felul celui dela Marsilia.

E ștut acest lucru îndeobște și bănuim c'o știe și străinătatea, oricât caută s'o mintă propaganda Ligii Revizioniste. Nu strică, totuși, când vine câte o dovadă nouă, să fie arătată cu degetul și ținută minte.

Iată una dintre cele mai nouă:

Episcopul Raffay a ținut deunăzi o conferință la Clubul Național dela Budapesta, și — precum arată semioficiosul guvernului, „Bupa-pesti Hirlap”, în n-rul dela 17. XII — a spus:

„Nu revizuirea e scopul final, ci recucerirea istoricei Ungarii Mari”.

Pentru realizarea acestei revizuirii episcopul budapestan a cerut ungu-rilor să se înoiască în moravuri, în cinstea din vieața publică și în cele prezente, pentrucă numai astfel pot ajunge unde li-i gândul.

Dacă-i numai pe-atât, apoi „scopul final” al revizuirii ungu-rești se va atinge foarte repede. Căci nu-i popor pe lume care să se lepede mai repede de rele decât unguirii. Dovadă: evoluția lor dela falsifică-

rile de franci la „inoirea în moravuri” dela Jankapuszta, și-alătea altele știute de toată lumea.

În n-rul dela 12 Dec. ert. al ziarului budapestan „Magyarság” s'a relatat despre o conferință referitoare la „chestiunea rufeană” a unuia Balogh Beéry László, ținută la Pecs în cadrul conferințelor revizioniste organizate de secția de-acolo a „Asociației Naționale” (faimoasa asociație iredentistă a baronului Perényi, care asăltează Liga Națiunilor cu minciuni la adresa statelor succesoare).

„Magyarság” arată că oratorul „a discutat amănunțit posibilitățile ce le oferă din punctul de vedere al realipirii (la Ungaria) a teritoriului rutean autonomia asigurată rutenilor prin tratatele de pace dela Saint-Germain și dela Trianon”.

Iată de ce ziarele maghiare cer așa de stăruitor în numele rutenilor autonomia, pe care — ci-că — tratatele de pace i-ar fi asigurat-o Ruteniei nu numai administrativ, ci pe-o descentralizare, cum i-a dat-o Cehoslovacia, ci și politicește. Nu că „autonomia” ar fi un stadiu de progres pentru satisfacerea regiunii rutene, ci ea-i un simplu prolog la reînghițirea ei de călăra Ungaria.

Mărturisirea aceasta nu privește numai pe Cehoslovacia, ci ne privește și pe noi. Pentrucă ce altceva era „transilvanismul” agitat prin presa maghiară dela Cluj de șvabul renegat Krenner alias Spectator?

Ungurii la București

Indrăzneli și cretinisme cum nu s'au mai pomenit

Sub titlul: „Cântar unguresc”, s'a publicat la 29 Dec. crt. în fruntea ziarului „Pesti Hirlep” un articol de-un cretinism cum nu s'a mai pomenit, pe chestia născocitelor prigoane antiungurești dela noi cu cari ziarele budapestane alarmează mereu de câteva săptămâni încoace străinătatea.

Ei bine, iată ce „prigoane” îl fac să turbeze pe oficiosul Ligii Reviționiste (cităm):

„Bucureștii s'au umplut de unguri... se ascund acolo pe hudițe (sic!) și pe lângă palate 80 de mii de unguri; și un singur copil maghiar n'are manual unguresc. Copiii mai vorbește încă ungurește, dar în limba mamei lor nu mai scriu, nu mai cetesc. E o pădure de baionete la graniță, și-i vai de litera maghiară încă dela granița Ardealului, dacă îndrăznește să între”.

E vorba, evident, de intrarea în țară a manualelor de școală din Ungaria, căci despre celelalte produse ale tiparului budapestan se știe îndeobște că au recunoscut-o înseși ziarele budapestane că intră la noi cu sutele de mii de kilograme pe an. Oficiosul Ligii Reviționiste e supărat deci că nu admitem — nu numai în Ardeal ci încă și la București — faimoasele manuale de școală din Ungaria, puse fără excepție în slujba iredenței. Nu cumva are poftă să meargă și cu această plângere la Geneva? Ni-ar plăcea grozav!

Dar să reproducem mai departe:

„Trăiește la București 80 mii de unguri: fără carte ungurească, fără ziar unguresc (ca și cum n'ar fi pline toate chioscurile de ele! — n. tr.), fără școală ungurească (minți! — nr. tr.) FĂRĂ PRIMĂRIE UNGUREASCĂ, FĂRĂ PRIMĂRIE MAGHIAR, FĂRĂ ȘCOALA SECUNDARĂ UNGUREASCĂ, FĂRĂ UNIVERSITATE UNGUREASCĂ fără puțință de-a ocupa un post la stat sau la municipiu, CALCAȚI în PICIOARE în SITUAȚIE de SCLAVI CU NUMELE ȘI CU MOȘIA EX-PROPRIETATE, IZGONIȚI DIN PATRIA LOR... Din ce în ce mai puternic, mai îngrozită, mai cătrănită se ridică întrebarea: putem s'o tolerăm asta și pe mai departe? O mai poate tolera Geneva? O mai poate tolera Budapesta? Examinând datele grozave ale bilanțului maghiar din anul vechi, irumpe tot mai puternic, strigătul: până când?”

Becitiți și cruciți-vă!

Pr-mărie ungurească la București, universitate ungurească la București, selăvie ungurească la București, românizări cu de-a sila a numelor maghiare la București, „patrie” ungurească la București, izgoniri de unguri (poate-i vorba de Marton Herz sau de cei o jumătate de duzină, o duzină, de cetățeni maghiari cernuți cu ocazia prelungirilor de liberă petrecere în țară?) din „patria” lor dela București! Și-apoi: Quousque tandem! Până când mai tolerează Geneva

lucrul acesta: că Bucureștii n'au încă primărie ungurească, universitate ungurească, că se românează la București cu de-a sila numele ungarilor (stați și cruceți-vă!) și că Marton Herz sau cetățenii maghiari tratați cu ocazia prelungirii autorizațiilor de ședere în țară nu-s lăsați să considere capitala românească „patrie” maghiară!

Îți stă mintea 'n loc în fața unei asemenea blestemății cretine. Se vede că officiosul Ligii Revizioniste nu se mai mulțumește cu „re-

vizuirii” până la Predeal ci-i trebuie și Bucureștii, ba încă vrea s'o știe capitala românească oraș hortist până nici nu ni-au luat-o!

Și când te gândești că zecile de mii de români autohtoni din Ungaria n'au biserică, n'au școală, n'au carte de rugăciuni în limba mamei lor, că-s snopiți înbătăi și aruncați prin temniți, pentru cele mai elementare manifestări românești, și că tratamentul acesta asiatic n'a figurat în 17 ani în nici o plângere la Liga Națiunilor!

Dela frații din raiul hortist

Mostre de tratament minoritar unguresc

„Pesti Hirlep”, nerușinatul officios al Ligii Revizioniste care de câteva săptămâni nu mai conținește cu agitatea născocitei prigoane antiungurești dela noi, a publicat la 20 Dec. crt. următoarea mostră de tratament minoritar din Ungaria, în speță de tratament aplicat minorității românești din raiul hortist:

»Proclamația ungarilor (!) cu limbă maternă românească și sârbească din Cenadul unguresc.

Comuna Cenadul unguresc și-a inaugurat acum în cadrul unor solemnități steagul său cu moaște ale patriei și cu acest prilej ungarilor cu limbă maternă română și sârbească (*sic!*) din Cenadul unguresc au adresat opiniei publice a lumii următoarea proclamație:

„La sărbătoarea inaugurării de astăzi a steagului țării cerem cu

vânt și noi, cetățenii cu limbă maternă română și sârbească ai comunei. Suntem sub steag frați cu toții: unguri, români, sârbi, cetățeni cu drepturi egale ai patriei maghiare, vestim cu mândrie că patria noastră de naștere este Ungaria, nu cea de azi, ci Ungaria Mare, pentru care trăim și dacă trebuie murim. Suntem cu limbă maternă română și sârbească, dar suntem credincioși cetățeni maghiari, nu numai fiindcă aici ne-am născut, ci și pentru că nimeni nu ne-a deranjat vreodată în folosirea limbii, a bisericii noastre, ne avem școlile noastre în cari ni-i învață pe copii în limba noastră maternă, și slavă Domnului, trăim în condiții de proprietate vrednice de invidiat, suntem proprietari a 50—60 ha și 100 de iugăre de pământ, zileri abia sunt între noi în schimb soarta a făcut ca aici partea cea mai mare a ungarilor

să fie zileri. Dar pentru aceea am trăit totdeauna în pace și bună înțelegere unii cu alții. Dușmanii patriei noastre mai zic deasemenea că ungarii oprimă naționalitățile. Apoi asta-i o calomnie în contra căreia protestăm în fața țării și-a lumii”.

„Proclamația” aceasta pe care „Pesti Hirlap” s'a rușinat s'o comenteze, a apărut în n-rul dela 20 Dec. al lui „Uj Magyaraság” întregită cu următoarele:

„E calomnie că ungurii oprimă naționalitățile, și cine lansează minciuna aceasta, o fac ca să abată atenția dela ei înșiși. Noi, românii și sârbii din Ungaria, vestim fățiș și cu curaj că desființarea ungurimii de peste hotare se opune dreptății istorice. Tocmai de aceea ne ridicăm cuvântul nostru de protestare și invităm pe toți românii și sârbii din Ungaria să se unească cu noi, ca să strigăm în baza drepturilor omului în fața țării și a lumii: „Destul a fost cu prădarea țării furate, cu prigonirea neomenoasă a fraților noștri. Intrușii să se care în patria lor veche de unde au venit și deie-ne nouă 'napoi patria noastră veche!’”

Ca să se înțeleagă monstrozitatea aceasta la care au fost forțați românii și sârbii din Cenad reamintim că steagul din a cărui inaugurare s'a fabricat în numele lor „proclamația” aceasta, e botezat „steag cu moaște ale patriei” pentru că e vorba că s'ar pune sub soclul lui pământ din ținuturile „furate”; se ridică aceste steaguri în localitățile din Ungaria — acesta dela Cenad e cam al 200-lea — la porunca unei societății iredentiste de sub conducerea lui Urmánzy,

canibalul care a ars de viu la 1918 pe Moji dela Beliș; inaugurările acestor steaguri sunt prilejuri de lămbălăuri iredentiste, în satele heterogloate de silire a populației nemaghiare ca să facă declarații de fidelitate, iar după inaugurare steagurile lui Urmánzy sunt spaima copiilor: pe arșită și pe ger, copiii din satele blagoslovite cu asemenea steaguri sunt siliți în calitatea lor de „leventi” să facă de gardă lângă steagul indoliat.

Acum doi ani, când s'a inaugurat un astfel de steag în celalalt Cenad din Ungaria, românii și sârbii cari alcătuiesc majoritatea locuitorilor comunei au fost siliți întocmai ca acum cei din Cenadul unguresc să iscălească o „proclamație” prin care se lauda tratamentul minoritar din Ungaria și se înjura România și Jugoslavia. Acum, fiindcă trebuia dat un răspuns demn de-o țară „civilizată” manifestațiilor antirevizioniste provocate la noi de turbările iredentiste cari au însoțit în Ungaria discursul lui Mussolini, canibalul Urmánzy, abia însănoșit după încercarea sau după simulacrul de sinucidere la care l-a împins desna-dejde cauzată cercurilor iredentiste de moartea lui Gömbös, a găsit cu cale că trebuie să pună pe boteji noștri frați din Cenadul unguresc („unguri cu limbă maternă română!”) să semneze scârboșenia de mai sus, laudând tratamentul minoritar din Ungaria că ar fi așa de ideal, încât le merge acolo mai bine minoritarilor decât ungarilor, și înfierând tratamentul minoritar dela noi, ba încă cerând readucerea Ardealului la sânul dulce al Ungariei.

E de prisos să comentăm această

siinicie, săvârșită față de o minoritate care e supusă celui mai asiatic tratament. Trebuie însă să ne întrebăm: Ce-ar zice Ungaria aceasta satanică dacă și România ar lua dela ungerii săi — și nici n'ar trebui să li le ia ca Ungaria cu de-a sila — declarații în contra ei?

În n-rul din 10 Dec. crt. al gazetei budapestane „Magyarság” s'a publicat știrea următoare:

„Deputatul Bela Andaházy-Kasnyu din partidul țărănist independent (al lui Eckhardt — nr. tr.), a înregistrat Miercuri (la 9 Dec. — nr. tr.) o interpelare interesantă în condicta de interpelări a Camerei. Textul interpelării ce o va adresa ministerului de culte este următorul:

— „De ce face guvernul experiențe prin ajutorul autorităților cu persoane cari se știe că-s preoți falși și de ce evită aranjarea prin forurile legale a chestiunii bisericii greco-orientale?”

„Dupăcum suntem informați — spune în continuare „Magyarság” — interpelarea de mare interes nu se ocupă numai de raporturile de politică religioasă ale chestiunii, ci se extinde și la raporturile ei cu totului specifice și de neînțeles, de politică de partid”.

Interpelarea despre care e vorba aci, nu s'a mai produs. Guvernul a avut firește grijă ca deputatul interpelator să nu-și mai rostească destăinuirile.

Noi ne mulțumim, în lipsă de mai multe, și cu cât am aflat din este de mai sus. Se destăinuie prin textul înscris de Andahazy-Kasnyu în condicta de interpelări, că guvernul în loc să lase biserica ortodoxă din Ungaria să-și facă funcțiunile prin forurile sale legate, prin preoții săi, îi impune cu concursul autorităților preoți despre cari s'a stabilit că-s preoți falși. Se știa și până acum, din multele ce s'au arătat prin coloanele acestea și prin „Gazeta Antrevizionistă”, că guvernul maghiar se folosește pentru maghiarizarea ortodocșilor de preoți caterisiți, ieșiți din foști funcționari poștițenești, din foști romano-catolici, din exeroci pe cari însăși gazeta „Függetlenség” a lui Gömbös i-a numit acum trei ani așa. Acum aflăm din reproducerea de mai sus că exerocii aceștia — rumiți așa de oficiosul lui Gömbös — sunt nu numai unelte ale guvernului, ci totodată oameni de-ai partidului guvernamental. Adecă au ajuns parohiile bietelor sate românești și sârbești din Ungaria locuri de căpătulală pentru exerocii din partidul guvernului!

Ungaria „vrea“ tratative cu România...

Contele Ștefan Bethlen, fostul prim-ministru al Ungariei, a publicat sub titlul: „Pas hotărât!“ un articol de mare răsunet în numărul de Crăciun al lui „Pesti Napló“, privind în primul rând atitudinea Ungariei față de noi.

Fostul prim-ministru arată în introducere că „evenimentele externe au îmbunătățit în mare măsură situația internațională a Ungariei“. Aceste evenimente sunt: Faptul că Italia a revenit din expediția africană pe continent și se poate ocupa din nou de blocul roman; faptul că Germania și-a întărit situația militară și și-a îmbunătățit prin acordul austro-german legăturile cu Italia; faptul că înțelegerea franco-polonă n'a adus o slăbire a legăturilor polono-maghiare și-o îmbunătățire a raporturilor polono-cehoslovaec; faptul că s'au îmbunătățit raporturile maghiaro-jugoslave și apoi faptul că Anglia ar fi luat fățiș atitudine revizionistă în chestia articolului al 19-lea din statutul Ligii Națiunilor.

Situația Ungariei e însă „de desperat“ din cauză că n'are încă voie să se înarmeze, deși războiul bate la ușă și ar avea nevoie de armată maghiară „chiar și cei mai puternici prieteni“, și apoi din cauză că: „minoritățile noastre naționale din străinătate n'au avut niciodată parte de-o astfel de apăsare ca acum. Frații noștri maghiari — continuă contele Bethlen — sunt pri-

goniți, terorizați și extirpați în România într'un chip de neînchipuit. Revolta opiniei publice maghiare nu poate fi de-ajuns de tipătoare în contra procedurii României, față de care procedarea față de poloni a Rusiei din ultima jumătate de veac de dinainte de război poate fi numită curtenie.

„Incetarea acestor două fapte — spune apoi autorul faimosului proiect de desființare a neamului românesc din Ardeal ce începuse să fie pus în aplicare în Ungaria la 1917 — este cea mai urgentă preocupare de politică externă. Mulți pun cele două chestiuni în legătură cu problema revizuirii, deși ar trebui s'o știe și adversarii noștri că revizuirea nu atârnă de noi. În interesul revizuirii acum nu putem face mai mult decât atât că facem cunoscut lumii dreptatea. Misiunea oficială maghiară din domeniul politicii externe nu este azi să facă în Europa o propagandă răsunătoare, să se poarte ca și cum ar vrea ca azi sau mâine să pună chestia aceasta pe tapet. Misiunea zilei de astăzi este: încetarea desarmării și salvarea treimii din rasa noastră care a ajuns sub domnie străină. Dacă nu vom acționa în acest domeniu din vreme e de temut că vecinii noștri vor face fără șgomot, pas cu pas, nu nou Trianon în dauna noastră“.

Se ocupă apoi contele Bethlen de statul dat de „Le Temps“ statelor succesoare ca în caz că Un-

garia denunță clauzele militare ale tratatului de pace, să denunțe și ele clauzele referitoare la minoritatea maghiară. Contele Bethlen spune că răspunsul Ungariei la ascultarea acestui sfat nu va putea fi altul decât punerea pe tapet a revizuirii întregului tratat dela Trianon.

Spune apoi că Ungaria a ajuns în situația de-a nu mai putea sta cu mâinile în sân. „Dar ce e de făcut?! Răspunsul nu poate fi decât acesta: suaviter in modo, fortiter in re”.

„Întâiul pas nu poate fi decât tratorea nemijlocită cu conducătorii statului român”. Nu e vorba de un amestec în treburile interne ale statului român — spune apoi fostul prim-ministru — ci numai de asigurarea sorții ungarimii din Ardeal. Dacă nu se va ajunge la înțelegere, Ungaria se va duce, pentru ultima dată, la Geneva. Și dacă nu va fi satisfăcută nici acolo, „trebuie negreșit să iasă din Liga Națiilor”.

Fără îndoială articolul acesta nu s'a scris numai din inspirația celui ce-l semnează. Contele Bethlen a fost pus la cale de responsabilii dela putere, cărora — la rândul lor — li s'a cerut dela Berlin o împăcare cu România pe baza încetării oricărei agitații revizioniste, dupăcum arătăm în altă parte a numărului nostru de față.

Tocmai pentru aceasta trebuie să remarcăm:

Întâi de toate, că d. Bethlen nu promite nimic în legătură cu agitația revizionistă. Dimpotrivă, spune că vor „face și în viitor cunoscută lumii dreptatea”, ceea ce toată lumea știe ce brânză este.

Al doilea: Contele Bethlen spune că nu-i vorba de amestec în chestiunile noastre interne. Când însă s'a cerut zilele trecute dela Berlin ministrului Kozma îmbunătățirea tratamentului minorității germane din Ungaria, presa budapestană a arătat că oficialitatea maghiară consideră acest tratament o chestiune internă și nu admite amestec străin.

Și despre ce tratament minoritar vorbește fostul prim-ministru maghiar? Voiește înțelegere cu guvernul român pe chestiunea minorității maghiare, dar în prealabil acuză tratamentul ce-l aplicăm acestei minorități ca cel mai infernal ce s'a pomenit vreodată. Acum înțelegem de ce a trebuit să se facă în fiecare zi de când a intervenit Germania la Budapesta instigația care se face prin presa maghiară pe chestia născocitelor „prigoane” antimaghiare dela noi, prigoane cari — precum arătăm în altă parte — constau între altele în faptul că nu adm. Bucureștilor universitate maghiară și primărie maghiară! Trebuie instigat și născocit, pentru-ca prin asemenea șantaj să se ajungă la cedări românești cari să însemne privilegii pentru unguri, sau în caz de necedare să se găsească justificare ponosului la Geneva.

Guvernul unguresc și-a găsit în contele Bethlen avocatul cel mai puțin indicat ca să mijlocească „tratatelvele” de care-i vorba. Dacă ungarul au uilat-o, noi o șinem bine minte că autorul aceluia plan dela 1917 de extirpare a românilor din Ardeal (vezi-l în nr. VIII—IX al revistei noastre) este contele Ștefan Bethlen. Și el vorbește acum de extirpare a ungarilor din

Ar-Jea

cești u

Ungarie

Să nu

că fostu

uită să fa

românilor a.

minoritar din Ro.

numește contele Bethlen, ar...

lor noștri din Ungaria ce e? Sau prin...

CĂRȚI REVISTE ZIARE

Realismul nostru și bovarismul maghiar

D. Panfil Șeicaru publică sub titlul de mai sus în n-rul 3176 al ziarului „Curentul” următoarele scânteietoare observații cu privire la svârcolirile ungurești:

„In preajma celor 18 ani delu Unire d. Al. Vaida Voevod a socotit necesar să examineze toate aspectele politice noastre externe. Ridicând unele probleme, d. Al. Vaida Voevod a rostit unele adevăruri geografice menite să constrângă pe oricine la o serioasă meditație. Cerrând o politică a realităților d. Al. Vaida Voevod evidențiază situarea noastră izolată la intersecția masei germanice și a masei slave, pentru a desprinde oarecare similitudine cu situația Ungariei și spre a încheia: „Ca mâine unghurii vor avea nevoie de prietenia noastră”.

Evident concluzia dlui Al. Vaida Voevod este logică, se desprinde din însăși configurația realităților etnografice și ar putea să devină însăși dogma unei politici de prevedere a Budapestei, dacă spiritul maghiar nu ar fi refractar realităților.

O nație ce nu acceptă realitatea, ce-și făurește o realitate imaginară și își orânduiește toate mișcările în cadrul acestei închipiri cu o seriozitate de halucinași.

Jules de Gaultier deținea bovarismul, facultatea de a te imagina altfel decât ești și să acționezi așa cum te imaginezi nu așa cum ești.

Deaceea Ungaria reprezintă un caz impresionant de bovarism etnic. Am putea spune că aceste inclinații bovarice sunt chiar înduioșătoare și ar merita să provoace o curiozitate ce ar promova o studie-

iar și
alitatea
nge la
magna-
e asvâr-
ri ale in-
literar ace-

rătăiri împotriva

..., neclintită în geometrica

ei precizie, se transformă, adesea, în opere de artă, transfigurând liric datele cotidianului, svârlind fastut inchipuirii peste umila realitate. Dar în domeniul politic aceste inclinări poetice dau neastâmpărul zănelor al unei nații osândite să ispășească insurecția împotriva realismului. Sunt mai puțin primejdioase națiile incapabile de a accepta datele realităților istorice, națiile refractare, națiile bovarice (acționând, nu în cadrul posibilităților, ci în cadrul ficțiunilor), decât adversitatea unui popor de un robust realism, mai puțin sedus de proiecțiile imaginației decât de solidele date ale vieții.

Ungurii păstrează în inadaptabilitatea lor, însăși sentința destinului lor istoric.

Halucinații ai unei existențe politice, se agață, cu o emoționantă pasiune, de tot ce le-ar putea întrema iluziile, o retorică generoasă fără ca un singur moment să caute a desprinde, dintr-o afirmație, ce este o simplă manevră de tactică internațională și ce învâlnă ca posibilitate de scobortre în saftă.

Că se consolează cu aceste ofrande retorice, — putem, oare, refuza unei nații refugiul, fie și sgomolos, într-o iluzie?

Dela 1920 și până astăzi Ungaria a rămas neclintită în postura ei înduioșătoare de nedesmeticită. Plimbă în viața politică internațională

anguri sunt rapor-

act feudale, întreg aparatul statului maghiar dând asistență proprietarului, iar învoietile la muncile agricole sunt de o rară asprime, împovărând de obligații pe țărani. Dacă nu am fi fost căluziți de gândul unei bune vecinătăți și ne-am fi gândit să turburăm puțin viața internă a Ungariei, nu ne-ar fi trebuit decât să împrăștiem în lălmăcire ungurească reforma agrară care a fost înfăptuită în Ardeal spre a răscoli toate zăcămintele de ură ale sărănimii maghiare împotriva mândrilor groși. În cășiva ani ecurile acestei propagande ar fi făcut să huiască văzduhul de frământarea maselor țărănești. Nimeni dintre factorii vieții politice nu s'a gândit să turbure viața internă a Ungariei căreia i-a lăsat tot fastul unei perzistențe feudale. Firește, prinsă în febra unor mari mișcări de revendicări agrare, Ungaria s'ar fi concentrat în interior, ar fi fost mai puțin expansivă în retorica iluziilor ei revizioniste.

Intepenită în forme de viață aparținând trecutului, Ungaria este în permanență răzvrățire împotriva unor transformări pe care le-au determinat consecințele firești ale războiului din 1914—1918.

În fond revizionismul maghiar nu este decât un act de inadaptabilitate istorică cu intermintențe de

ceva din comica grandoare a cavalcerului tristei figuri al nemuritorului Cervantes. Toți îi cunoaștem armura, toți îi știm disproporția între amplele ei gesturi de un pompos eroism și anemicele ei posibilități, dar nu ne este îngăduit să-i tulburăm iluzia consolatoare ce anumă rătăcirile lui Don Quijote. Între atâtea popoare de un crâncen realism, nu strică să circule romantismul acestor refractari ai realităților, acestor bovarici ai istoriei.

D. Al. Vaida Voevod socotește că „na veni o zi când ungarilor vor avea nevoie de prietenia noastră”.

Dar în ziua aceea ungarilor nu vor mai avea farmecul de astăzi, nu vor mai plumba, în viața politică internațională, pitorescul delirului lor de grandoare, se vor încadra în ritmul vieții; or, destul lor este o patetică inadaptibilitate, o zadarnică insurecție împotriva legilor vieții.

Cu să-și dea seama că, în masa slavă și germanică, numai românii reprezintă un fragment de rasă latină svărlită ca o insulă în lăzăuirea Oceanului, că situații similare crează fatale apropieri, solidarizări defensive, ar trebui ca, în primul rând, ungarilor să accepte aritmetica, să învețe a socoti, și, din opunerea cifrelor să-și aștepte corectivul de cumînșenie.

Or, tocmai aici stă marea meștehulă a spiritului ungaresc: nu pot să se împace cu aritmetica, au o vrăjmășie specială pentru aritmetica. Și, așa a fost de mare vrăjmășia împotriva aritmeticii, încât, statisticile lor sunt adevărate modele de negare a socotelilor etnice. Dacă ungarilor s'ar putea număra, dacă ar putea, măcar o clipă, să se

împace cu înțelepciunea politică a cifrelor atunci am avea o adevărată transformare a mentalității maghiare. Convertirea Ungariei la realitățile istorice ar da o altă Ungarie, poate mai puțin pitorească, dar mai uminte, mai robustă, mai pacinică.

Când d. Al. Vaida Voevod a imaginat o asemenea posibilitate de cutur, a judecat realitățile geografice cu mentalitatea sa latină, iar niciodată cu mentalitatea romantic-bovarică a ungarilor. Și fundcă nu este exclus ca într'un acces de febră bovarică, Ungaria să facă unele gesturi nesocofite, ni se impune înțelepciunea unei încordări neconținute a propriilor noastre puteri, o conștiință istorică din ce în ce mai luminoasă, cea pregătitoare pentru o fulgerătoare replică.

Țările puternice impun respect chiar încorigibililor unor visări de refractari ai realităților”.

Vieța și opera lui Vintilă I. C. Brătianu

Așezământul cultural Ion C. Brătianu, condus de profesorul publicist Gh. Marinescu, ne oferă a XXXII-a operă de istorie politică documentară. Rând pe rând acest așezământ a editat interesante și revelatoare reconstituiri de epoci și evenimente politice, prezentându-ne și o serie de bărbați aleși cari au jucat un rol precumpănitor în cadrul acestor evenimente.

De data aceasta ne oferă un mare volum omagial închinat vieții și operei lui Vintilă I. C. Brătianu, fostul șef al partidului liberal și ministru de război în timpul marelui cataclism mondial, când defunctul a desfășurat o vastă și la-

lorioasă activitate la acest important departament.

Vieața lui Vintilă I. C. Brătianu este scrisă de foștii lui prieteni și devotați colaboratori, cari l-au cunoscut altfel decum îi știa lumea profană pe fostul vistiernic al țării mărte.

Omul de stat român a fost arătat de cei ce nu i-au cunoscut sentimentele de bun patriot și cu o inimă caldă, sensibilă, drept un ursuz, un înratabil, un politician pătimăș și în cosecintă a fost unul dintre cei mai atăcați bărbați politici — în timpul final al vieții sale terestre.

De n volumul omagial însă cunoaștem în adevărata lui valoare pe Vintilă I. C. Brătianu, a cărui dragoste de țară, capacitate de muncă și dârjenie cu cari își perfectua orice convingere sunt calități rari în toate timpurile. Modestia lui organică, de esență aristocratică, l-a făcut pe Vintilă I. C. Brătianu să treacă prin vieață fără a stârni mult șgomot și reclamă în jurul numelui său, ilustru prin familie și prin actele mari al căror în făptuitor era.

La departamentul războiului, Vintilă Brătianu a muncit cu răvnă de titan, demnă de admirația posterității. Scriu despre aceste fapte ale sale d-nii general S. Leonte și Gr. Străulescu.

În câteva zeci de articole — găsim duioase amintiri din vieața celui ce și-a iubit țara cu atâta uitare de sine, cu prețul renunțării la orice efemere satisfacții și bucurii personale, iubire ce prima înaintea celei față de familia sa, deși se cunoaște marea dragoste ce domnea în sânul familiei Brătienilor. În timpul războiului, Vintilă I.

C. Brătianu își lăsase odată soția într'o primejdioasă situație și fără nici o ezitare a plecat să-și facă datoria, deși fusese mult sfătuit de prieteni să nu facă acest gest, care putea fi ultima ocazie când își mai vedea tovarășia de vieață. Sunt emoționante paginile scrise despre această întâmplare.

Odată realizată unitatea națională, Vintilă Brătianu devine unul dintre organizatorii noului stat român. Ministru de finanțe în primii ani după război, are misiunea extrem de grea că să organizeze și să armonizeze sistemul nostru financiar și fiscal, atât de variat în provinciile alipite.

Economistul Vintilă Brătianu vedea consolidarea noastră economică prin puterile proprii, fără a ne pune la cheremul bancherilor străini. A fost evanghelistul doctrinei „prin noi înșine”, de a cărei adevărată însemnătate lumea noastră politică s'a pătruns abia după ce concesiunile făcute mai apoi de partidele politice amestecului străin ne-au adus unde suntem.

În vieața de toate zilele, Vintilă Brătianu a fost un om de rară probitate, atent numai față de dorințele ce nu erau împotriva intereselor superioare ale țării. „Țara și neamul pot câștiga din soluția ce se propune?” — se întreba defunctul oridecâteori era pus în fața unei probleme, ne spune d. Honoriu Bănescu într'un articol de toată frumusețea.

D. N. D. Chirculescu îl caracterizează astfel:

„El n'avea nici ambițiuni egoiste, nici desertăciuni, nu ridica capul cu semetie, nici nu-i cobora cur unilire. Singurul gând, singura simțire, singura preocupare, cari îi

sguduiiau toată ființa erau numai ridicarea neamului și întărirea țării sale”...

Din impresionantul șir de articole — mai remarcăm cele scrise de d-nii N. N. Săveanu, Mircea Djuvara, Gh. Marinescu, Gr. Tăușan, Sc. P. Mateescu și Sabina Cantacuzino, cari publică amintiri din vicața exemplară a lui Vintilă I. C. Brătianu.

C. Gane: „P. P. Carp”

Apreciatul istoric C. Gane, după admirabilele opere „Trecute vieți de Doune și Domnițe” și „Acum o sută de ani” — ne oferă o vastă biografie a lui P. P. Carp, care a jucat un rol de frunte în istoria noastră politică.

Unul dintre întemeietorii vestei societății literare „Junimea” dela Iași a cărei influență spirituală a fost răsunătoare și binefăcătoare în cultura națională, P. P. Carp se avântă curând în vicața politică, fiind numit auditor la Consiliul de stat, în anul 1865.

Până în anul 1910, când a ajuns președinte de consiliu, P. P. Carp a făcut parte din nenumărate guverne, din Camera și Senat, desfășurând o mare activitate politică și fiind unul dintre oameni vremii, adversarul temut al celorlalți șefi de partide, într-o luptă politică de înaltă înută și într-o epocă de strălucire a vieții de stat.

P. P. Carp a fost în centrul tuturor frământărilor culturale și politice din România Mică, purtând peste tot originalitatea caracterului său și vasta cultură ce și-o însușise.

D. C. Gane, scriind biografia lui P. P. Carp, ni-a dat, în realitate

un vast tratat de istorie națională; reconstituind cu multe documente o jumătate de secol din vicața politică a țării. P. P. Carp a fost unul dintre animatorii de fiecare zi ai acestei epoci, deci nu se putea descrie vicața lui fără această admirabilă și prețioasă reconstituire istorică a autorului.

Depășind valoarea unei simple biografii, opera în două mari volume a d-lui C. Gane devine extrem de interesantă prin imensul material ce cuprinde. Dealtfel, autorul pune acest subtitlu biografiei: „P. P. Carp — și locul său în istoria politică a țării”. Această istorie este scrisă pe baza unor îndelungate cercetări ale autorului, cunoscut pentru migăleala ce depune în scrierile sale.

Fără a intra în analiza numeroaselor capitole ale cărții, credem că biografia lui P. P. Carp va interesa toate cercurile politice și lumea bibliofilă, dornică să cunoască istoria noastră politică. D. C. Gane evocă un trecut frumos și glorios, peste care nu s'a așternut încă vălul uitării și care poate servi multe exemple bune generațiilor viitoare, pe lângă vasta informație politică din această lucrare de proporții imense.

D. C. Gane merită elogiul neprecupețite pentru lucrările cărora s'a dedicat cu toată pasiunea unui istoric savant și toată admirația noastră pentru talentul său deosebit de a scrie opere durabile.

Iar editura ziarului „Universul” trebuie felicitată călduros pentru sacrificiile făcute ca să tipărească cele două volume închinată vieții lui P. P. Carp. Este încă o cucerire a tiparului românesc și a editurii această realizare valoroasă.

Dr. Lazar Iacob: Biserica dominantă și egala îndreptățire a cultelor.

Cunoscutul profesor de drept bisericesc de la Universitatea din Cluj își continuă seria publicațiilor prin care face dovada inferiorității de tratament a bisericii românești, în raport cu bisericile cultelor minoritare. Prin conferințe și broșuri, de ani de zile d-șă ridică un glas de protestare, arătând până unde merge excesiva toleranță a statului nostru și cât de generos este cu unele culte, primejdioase țării prin propaganda subversivă ce o întretin sub scutul bisericii.

Prin noul regim al cultelor, survenit pe urma încheierii Concordatului cu Vaticanul și prin votarea legii noi a cultelor, biserica dominantă a rămas cu un titlu onorific. Ea nu mai este biserica de stat din trecut. Grație principiului egalei în dreptăți a cultelor, admirabil în fond dar rău interpretat în favoarea cultelor minoritare, biserica ce de veacuri ne-a conservat ființa etnică și graiul a fost pusă în urma celorlalte.

Într-o broșură recentă, cu titlul de mai sus, distinsul cărturar demonstrează temeinicia durerosei sale afirmațiuni. Biserica dominantă e mai săracă decât celelalte, nu se bucură de atâta autonomie; nu are atâtea drepturi speciale — în ce privește întreținerea de școli confesionale și alegerile de ierarhi, în timp ce biserica romano-catolică are moșii imense, cari ar fi trebuit să revie de drept statului român, noul suveran politico-teritorial peste bisericile din țara românească. Această biserică are numeroase școli

confesionale, între zidurile cărora se cultivă spiritul revizionismului maghiar. Controlul autorității este iluzoriu în această direcție, cu toate că legiuirile noastre stăpulează dreptul de supraveghere a activității tuturor cultelor, unii conducători ai acestor culte întrebuintând mijloacele cele mai ingenioase pentru propaganda revizionistă.

Datele publicate de d. prof. L. Iacob sunt deasemenea interesante și grăitoare. Ele pledează pentru o altă manifestare a dreptului statului de a înzestra biserica dominantă și un alt regim, cari să readucă biserica românească în situația de întâietate față de celelalte.

ION I. POGANA

Despre icul dintre slavi.

Gazeta budapestană „Magyarság” înregistrează în nr. 30 XII. crt. că „Slovensky Denik” reproduce părți din istoria ce-o pregătește acum despre venirea ungarilor în Europa vestitul istoric cehoslovac Macturek, și desprinde din reproducerea aceasta următoarele: „Venirea ungarilor între popoarele slave face parte fără îndoială dintre cele mai fatale evenimente în istoria slavilor. Ungurii au împiedecat prin aceasta pe veci formarea statului slav”.

„Magyarság” polemizează cu Macturek întrebându-l că de ce nu-i numește fatali și pe germani, cari au germanizat pe prusieni și formează și azi — e vorba de Austria — o stavilă între slavii nordici și sudici? „Și oare numai ungarii despart pe slavii sudici de cei nordici? Au valachii-s nimica? Adevărat că ei n'au venit cu o cucerire zgomotoasă, așezarea lor n'a fost un eveniment, fiindcă numai

s'au strecurat, ca de altfel și slavii înșiși, și în locul unei formații de stat, și-au făcut inevitabilă pe seama popoarelor găsite acolo limba prin lipsa lor de instruibilitate, și prin puterea inculturii lor (sic! — n. tr.); prin aceasta (sic! — n. tr.) au asimilat popoare dintre cele mai diferite, întocmai ca slavii pe bulgari și pe alte multe gînji vechi”.

Gazeta budapestană încheie astfel: „Noi suntem siguri că statul slav nu „s'ar fi format” nici fără venirea ungarilor și că teritoriul compact germano-maghiaro-valah, orice politică ar face unele părți ale lui, împiedică „pe veci”, precum bine o spune Maciurek, lucrul acela pentru care și-așa slavii n'au avut și nu au putere internă”.

Dr. Aurel Gociman: „Probleme românești”

Distinsul ziarist și secretar general al comitetului transilvănean al Ligii Antirevizioniste, d. dr. Aurel Gociman, și-a adunat în volum

sub titlul de mai sus interesantele conferințe ce le-a ținut în Săcuime și și le-a publicat apoi în coloanele revistei noastre. Noul volum al neobositului luptător pentru cauza românească îmbogățește literatura antirevizionistă cu un material documentar prețios, fiind totodată o lectură dintre cele mai plăcute.

Calendarul

Ligii Antirevizioniste

Secția ardeleană a Ligii Antirevizioniste a tipărit ca și 'n anii trecuți un splendid calendar antirevizionist pentru anul ce vine, întocmit de distinsul gazetar dr. Aurel Gociman, secretarul general al comitetului regional din Transilvania al Ligii. Noul calendar al Ligii Antirevizioniste a apărut în condiții și mai strălucite decât cele două anterioare, cu colaborări și cu pagini sporite, împodobit cu un mare număr de ilustrații, fiind nu numai o lectură instructivă ci și o po-doabă.

PIATRĂ DE HOTAR

ANUL 1936

SUMAR

(Materialul semnat e arătat în ordinea alfabetică a autorilor. Numărul revistei în care a apărut e arătat la sfârșitul titlurilor cu număr roman iar pagina inițială cu număr arabic. Lucrurile nesemnate sunt grupate pe categorii).

I.

Articole, studii, semnalări

- BANU ION: Din regiunea secuizată, III, 83.
 -- Problema românilor secuizați, XII, 17.
- CIUHANDU GH. dr.: Inceputurile publicisticii bisericești în Arad, V—VI, 10.
- CODREANU FL.: Arad, 29 Decembrie 1919—V—VI, 73.
- C. I. C.: Scopurile imperialiste ale Ungariei. Prof. Kenez despre recucerrea vechilor hotare. Ministrul Bornemisza confirmă scopurile imperialismului maghiar, IV, 72.
- CODARCEA I. CORNELIU: Acțiunea lui M. Matolcsy, împotriva latifundiului unguresc, II, 23.
 -- Năzdrăvăniile filomaghiare într'un ziar francez, II, 63.
 -- Turcia antirevizionistă -- Ungaria revizionistă, IV, 5.
 -- Perseverare în absurdități, IV, 30.
- CRIȘAN ASCANIU: Miscarea populației școlare la liceul de băieți din Arad. Constatări și concluzii, V—VI, 99.
- DIANU ILIE dr.: Și ungurii au prevăzut România-Mare, IV, 8.
- EVUȚIAN SABIN: Ziarul Românul în 1918: V—VI, 67.
- GĂVĂNESCU EDUARD I: Școli naționale în comitatul Aradului, II, 27.
 -- Politica de activitate și Ioan Russu-Șirianu, V—VI, 54.
- GOCIMAN AUREL dr.: Unde au dus pe unguri revizionismul, II, 9.
 -- Cultură și revizionism, VII, 15.
 -- Femeia română și ideea națională, VIII—IX, 29.
 -- Ungaria revizionistă așa cum este în realitate. O comparație între situația agrară din România și Ungaria, X—XI, 37.
- GOGA OCTAVIAN: Părintele Lucaei, XII, 35.
- GROFȘOREAN C. dr.: Problema cetățeniei în Germania hitleristă II 21.
 -- Ineficacitatea planului Tardieu, III, 17.
 -- Burghezimea și capitalismul, IV, 11.
- HODZA MILAN (trad. ing. G. POP): Colaborarea slovaco-română în parlamentul din Budapesta, II, 1.

IONIȚA ION: Planul Tardieu, IV, 27.

IORGA N.: Fundamentele dreptății naționale, X—XI, 33.

LUPAȘ IOAN: Trianonul în lumina istoriei, I, 1.

— „Copiii Satanei”, VII, 3.

— „Ungaria medievală și minoritățile ei”, VIII—IX, 23.

— Cum a luat ființă revista „Pagini Literare” la 1916 în Arad. O contribuție la istoria presei românești, V—VI, 7.

— Pe ce se întemeiază unitatea noastră națională-politică, X—XI, 1.

MAGER TR.: Cum a fost decapitat de unguri județul Zarandului, III 21.

MANUILA SABIN dr.: Evenimentele istorice vor fi dirijate de evoluția numerică a populației. Regiunile inflamabile ale Europei, I, 5.

NARCIS: O datorie față de băștinașii din Clisura Dunării românești, I, 69.

NEȘ T.: Vedenii persistente (Din suferințele Bihariei), I, 9.

OLTEANU AL.: Mișcarea politică ungară din România, I, 13.

— Spre un Sedan al revizionismului spiritual, II, 15.

— Apusul speranțelor maghiare, VII, 7.

— Conteștea Ștefan Tisza și chestiunea românească, VIII—IX, 49.

— Vasile Lucaci și epoca sa, XII, 21.

OMEGA: Minoritatea evreiască la răsruce, IV, 76.

PACURARU B.: Un mare român dat uitării. Ceva despre dr. N. Oncu, V—VI, 63.

PALCOVICI JIRI (trad. dr. G. POP-Cluj): Vecinii ungarilor și colaborarea lor. Cu prilejul împlinirii a 40 ani dela congresul dela Budapesta al naționalităților, III, 27, IV, 19.

PARVU CĂTALIN: Presa minoritară dela noi (Statistici), I, 28.

— Viitoarea lege a numelui, II, 39.

— Reforme agrare ungurești, III, 1.

— Profecția lui Apponyi, IV, 1.

— Acum 20 ani, VII—IX, 7.

— Provocarea dela Milano, X—XI, 52.

POGANA I. ION.: Ascultând glăsuirea cifrelor. Românii la scolile profesionale din Arad, V—VI, 115.

POP VALER: La inaugurarea statuii lui Lucaci, XII, 30.

POPESCU STELIAN: De ziua Aradului, V—VI, 4.

— A doua desrobire, VIII—IX, 17.

— Așa stă scris în cartea veșniciei (Curânt rostit la inaugurarea statuii lui Lucaci), XII, 27.

POPESCU-NECSEȘTI AL.: Precum apele curg la vale..., VIII—IX, 20.

PETRINCA PETRE: Românii dn Bulgaria, II, 31; III, 37; IV, 15., VII, 36; VIII—IX, 89.

— Presa minoritară din România. (Situția statistică pe 1936), XII, 8.

STANCA SEBASTIAN dr.: Problema postului de radiodifuziune dela Cluj, VIII—IX, 125.

STOICA SEVER: Umbre... VII, 32.

- Participarea Trans.vănenilor în războiul de eliberare, VIII—IX, 75.

TECULESCU HOREA: Sfârșitul unei lupte de veacuri, II, 35.

I T. Cfire deoografice îngrijorătoare, IV, 35.

Scurta istorie a Aradului, V—VI, 21.

- Dacă nu se făcea România-Mare, VIII—IX, 80.

— „Prognoze despre Ungaria” de Andrei Ady, VIII—IX, 95.

— 1916—1936, — VIII—IX, 1.

ISAIA TOLAN: Intre unguri și români. Pe marginea jurnalului de călătorie prin România al lui Németh László, III, 42.

— Ungurii din ținutul Aradului, V—VI, 21.

— Din cronica desrobirii Aradului, V—VI, 75.

— Comemorări ungurești (250 de ani dela luarea Budei dela turci; 500 de ani dela nașterea lui Matei Corvinul; 900 de ani dela moartea lui Ștefan I-ul), X—XI, 58.

— Semne de cumișire, XII, 1.

Insemnări și spicuri

Puncte negre

„Anul 1936 va fi hotărîtor pentru existența Ungariei”. Discuții aprinse la Budapesta pe chestia urmărilor ce le avea asupra ungarilor din Ardeal instaurarea dictaturii în Ungaria, I, 52.

Fraudele Ligii iredentiste TESz, II, 44. Idem, VII, 59. Delapidări și alte excrocherii ale lui Szörtsey, președintele executiv al Ligii TESz II, 45; II, 47; IV, 42.

Traficul cu slujbele în Ungaria, II, 49; III, 74, XII.

Excrocherii cu asigurarea invalizilor, VII, 60.

Șperțurile ministerului maghiar de interne, VII, 58. Incetățeniri cu șperț, IV, 14.

Excrocherii cu porumbul importat din România pe seama infomețaților, II, 49.

Fraudele dela primării, II, 50, IV, 44, 45; XII.

Fraudele magistraților, IV, 45.

Escrocii din partidul guvernamental, IV, 45; XII.

Cazierul ministrului de industrie Winkler, VII, 60.

Din cazierul lui Gömbös, Kánya și Lázár, I, 43.

Incorectitudini militare, IV, 44; edifiări de cazărmi cu fraude, XII.

Masacrele din alegerile dela Endröd, IV, 43.

Excrocherii, delapidări, mușamalizări, II, 49; III, 75; XII.

Cum a ajuns contele Széchenyi la titlul de „cel mai mare ungar”, VII, 61.

Cum era să fie escrocat Mascagni la Seghedin, VII, 60.

Ștampilarea coroanelor (în Ardeal, la 1919) și falsificările ungurești, II, 70.

Cazul Dréhr, II, 43.

Excrocheriile fostului ministru Bernolak, XII.

Rețineri din oficiu din lefurile funcționarilor dela poștă și dela căile ferate pentru partidul guvernamental, XII.

Stări din raiul hortist

Decăderea biologică a poporului maghiar. Stări sanitare lugubre, la adulți și la copii (statistici), I, 56. Natalitatea scade mai tare în Ungaria decât în Franța, IV, 49. Natalitatea la Budapesta, IV, 50; XII, Alarma regentului și a presei pe chestia depopulării, VII, 62. Depopularea Ungariei, VII, 66. Populația Ungariei și a Micii Intelegeri peste 21 de ani, I, 51. În lumina statisticilor, III, 69.

Starca țărănimii: Mizeria, II, 66; mizeria din jud. Ciongrad, II, 67; idem jud. Bichiș, IV, 49; răzvrătirea din jud. Bichiș, VII, 64; Thomas Mann despre soarta țărănimii din Ungaria, VII, 64; soarta așa-zișilor improprietați, VII, 65, 66; XII, Lucruri infiorătoare din cartea „Puszták népe” a lui Illyés Gyula, VIII-IX, 131. O nouă carte maghiară despre stările din raiul hortist: „A tardi helyzet” de Szabó Zoltán, X-XI, 104. Satele fără apă de beut (statistici), II, 68. Execuții fiscale, II, 66. Din parlamentul maghiar, II, 20. Emigrări în Abisinia și înrolări pentru armata bolșevică din Spania din pricina mizeriei, XII. Răzvrătirea de la Vesztlő, XII.

„Excelența sa Ungaria” (statistica meltoșagoșilor), III, 41.

La orase: Sinuciderile la Budapesta, VII, 65; XII, Somajul II, 68. Concordate forțate, II, 66. Impozitele adiționale ale municipiilor, II, 66. Datoriile primăriilor, II, 66. Scăderea consumației, XII. Statistica edificărilor din municipii, XII. Avocații la B-pesta, XII.

Instigații iredentiste

Un interviu antiromânesc al contelui Șt. Bethlem I, 61.

Instigațiile lui Urmáneczy, I, 61.

Hărțile iredentei maghiare, III, 20.

Visuri legitimiste, III, 76.

Zvârcolirile expulzatului dela Oradea Gusztav Kövér, VII, 67; IV, 58.

O comemorare pusă în slujba iredentismului: a eliberării Budei dela turci, II, 69; III, 16; X-XI, 58.

Indrăznelile unui ziar budapestan admis în România, III, 77; idem ale editurii „Kincsestár”, III, 92. Idem (cărți admise în România), II, 83; II, 84. Cum se face cenzura publicațiilor budapestane la Orade, VII, 6.

Propaganda iredentistă în străinătate: în Franța, III, 78; în Anglia, III, 79; în America, III, 80; în Suedia, III, 82; în alte părți, III, 82. Congresul interparlamentar dela Budapesta (revizionisme francezești), VII, 91.

Provocarea dela Milano, X-XI, 52. Răspunsul Clujului la provocarea dela Milano, X-XI, 75. Agitația stărnită de declarațiile ducelui (o mărturisire senzațională: țărănimia din Ungaria nu vrea să moară pentru iredenta domnilor), X-XI, 97. S'o știe și d. Mussolini (iredenta maghiară și Fiume), X-XI, 82.

Suveranul nostru despre revizionismul maghiar, III, 70.

De ce agită presa mag. chestia autonomiei rutene, XII, 60.

Minoritățile dela noi**UNGURII:**

Partidul maghiar judecat de noi publiciști din Ungaria (Németh, Boldizsár), I, 69; II, 81; III, 42. Legăturile partidului maghiar cu Liga revizionistă, I, 69. Iarăș frontul interminoritar, I, 79. Partidul ma-

ghiar patron de bresle, VII, 76. Bronzurile partidului maghiar, VIII—IX, 152. Un vicepreședinte al partidului maghiar (Ungăr) arestat pentru asasinat, IV, 58.

Provocările minorităților din Arad, II, 80.

Repatrierea episcopului Makkai, VII, 76.

Moșiile lăsate de România episcopilor maghiare, I, 80.

Teatrul maghiar în România VIII—IX, 123.

Instrucția minoritară în județul Aradului, V—VI.

Instigații din Ardeal în presa budapestană: Cazul Spectator, VII, 70; I, 85; IV, 46., VIII—IX, 116.

Cazul Daday, I, 94.

GERMANII:

Tratamentul germanilor dela noi I, 82. Plebiscit nemțesc, I, 84; „Iredentă franceză în Bănat”?, I, 84. Presa austriacă despre germanii de la noi, II, 51. Intre unguri și nemți, X—XI, 83; XII, 40.

DIVERSE:

„Emke” la București, X—XI, 84.

„Szent Istvái” la București, X—XI, 84.

Ce-s societățile „Kolping”?, IV, 34.

Școlile eparhiei maghiare reformate depe graniță, X—XI, 85.

„Cetăți ungurești” în Săcuime, X—XI, 86.

Semne nouă, X—XI, 85.

Procesul premonstratensilor contra statului român, XII, 58.

Ungurii la București. Indrăzneli și cinisme ale lui „Pesti Hirrap”, XII, 61.

Presă maghiară: Budapesta se plânge că-s prea multe ziare maghiare în Ardeal, I, 81; VII, 79.

Permisele de c. l. r. ale gazetarilor maghiari iredentiști, II, 79; IV, 58; VII, 89. Șerpii dela „Független Ujság”, VIII—X, 119.

Tratamentul minoritar în Ungaria

Noul regim al școlilor minoritare, I, 44.

Dela frații din Ungaria, I, 86; III, 84; VII, 81. Se încep noi colonizări în satele românești din Ungaria, VIII—IX, 118.

Episcopia maghiară de Hajdudorog (Ion Georgescu) II, 52.

Mostre de tratament unguresc. Silnicia scandaloașă dela Cenadunguresc. Parohiile ortodoxe loc de căpătuială pentru exercicii din partidul guvernamental, XII, C2.

Intre unguri și germani, X—XI, 88; XII, 40.

Maghiarizările de nume la M. A. V., I, 88. Maghiarizări de nume cu gheșeft, IV, 64. Alt gheșeft cu maghiarizările de nume, VII, 57.

Altul care se vrea mitropolit ortodox maghiar, II, 38.

Condamnarea d-rului Basch, VII, 31.

Intre unguri și germani

Păreri germane despre viitorul maghiar, X—XI, 108.

Critici germane la adresa ungurilor, X—XI, 88. Germania se nstrăinează de Ungaria revizionistă, XII, 40.

Cinisme și năzdrăvăni

Cinisme ungurești, VII, 35.

Dela Urmánecy cetire, II, 34.

Ca să nu-i ofenseze, I, 8.

Cum devii ungur, II, 26.

Albi și negri, IV, 7.

„Dumnezeul ungurilor”, VIII—IX, 115.

Cultura lor din Asia, VIII—IX, 117.

Pedagogie ungurească, X—XI, 81.

Altă profanare, X—XI, 81.

Modă ungurească, X—XI, 81.

E la rând Abert Dürer, X—XI, 82

Tara cu cea mai mare libertate, X—XI, 82.

Urmasi americani ai lui Matei Corvinul?, X—XI, 109.

Inrudire abisiniano-maghiară, III, 87.

Budapesta, buricul pământului, III, 91.

Neopăgânismul ungarilor, IV, 91.

Gealaltă față a revizuirii

Adastări ungurești după o nouă ocupare românească a Ungariei, I, 31. Dați în judecată pentru că au spus că în România și Cehoslovacia e mai bine decât în Ungaria I, 31.

Un bilanț oficios al revizionismului (Herezeg Ferenc despre paraziții revizionismului), II, 61; III, 75.

Jalnica drapelului revizionist tragedie, II, 65.

Un memento unguresc din Ardeal pentru cei din Ungaria, II, 73.

Adevăruri crude, III, 36.

Gura păcătosului (cum poate cere Ungaria drepturi pentru ungarii din statele succesoare, când ea nu le dă la ai săi), IV, 29.

Depe fronturile dinlăuntru

Descreșterea populației românești a Banatului, II, 74. Datele depe Oct. 1935 ale Buletinului Demografic al României, II, 87. Atenție la cifrele demografice, VII, 80.

Din Săcuime, I, 73. Vestii bune din Săcuime, II, 75. Reveniri la mătă, II, 76. Presa budapestană despre reconvertirile dela noi, II, 78.

Industria din Sibiu și împrejurimi, VII, 78.

A cui ni-i granița de Vest (arătările dlui Stoicanescu despre înstrăinarea industriei și avuției din Banat,) VIII—IX, 141.

Căsătorile mixte (ale românilor) la Cluj și Tg. Murăș, X—XI, 86. Presa budapestană despre căsătoriile româno-ungurești, în legătură cu piesa „Alt glas” a d-lui Papilian, VIII—IX, 158.

Exemplul din Sătmar, VIII—IX, 109.

Cărți, reviste, ziare

Dr. N. Endes, Istoria autonomiei celor trei națiuni și patru confesiuni ale Ardealului, I, 90.

Alföldy A., Magyarország népei és a romai birodalom, II, 83.

Szerb Antal, Magyar irodalom-történet, II, 84.

Birkás Géza. A magyarság francia barátai régen és most, II, 91.

Rassen in Donauraum, I, 93.

Magyar Szemle, II, 88; VII, 87.

Ady, Jóslások Magyarországról, VII, 85; VIII—IX, 95.

Illyés Gyula, Puszták népe, VIII—IX, 131.

Szabó Zoltán, A tardi helyzet, X—XI, 104.

Semnalări diferite, II, 88; III, 92; IV, 90, 92; VII, 86; VIII—IX, 160.

Înfăiul document de limbă hunică, III, 93.

Despre stările din Austria, II, 91.

ROMĂNEȘTI:

Ion Băltariu, Vechile instituții juridice din Transilvania, I, 89 (OCT. LUPAS).

Al. Th. Cisar, România, II, 86.

G. Sofronie, Principiul naționalităților în tratatele de pace din 1919—1920, IV, 88.

Biblioteca Bibliologică, IV, 87.

Șt. Manciușea, Români și minoritățile etnice din Nord-Vestul țării, III, 87.

Șt. Manciușea, Granița de Vest, IV, 83.

R. Seișanu, Principiul naționalității, I, IV, 83.

Petru Tiucra, Pietre rămase, VII, 83.

Aurel Sacerdoțeanu, Considerații asupra istoriei Românilor în evul mediu, VII, 84.

Dr. Titus Poștea, Transylvania, VIII—IX, 157.

I. Lupas, Probleme școlare. Critici și sugestii, X—XI, 102.

Tiberiu Moșoiu, Neculai Milescu Spătarul, călător în China, X—XI, 103.

Românii de peste hotare

Românii din Bulgaria, de Petre Petrinca, II, 31; III, 37; IV, 15., VII, 36., VIII—IX, 89. Românii de peste hotare (din America), I, 74. Convenția bisericească româno-sârbă, VIII—IX, 159.

(Despre cei din Ungaria, vezi: *Tratatul minoritar în Ungaria*).

Felurite

Ungurii din celelalte țări: din Cehoslovacia, IV, 50; din Jugoslavia, IV, 57; din America, VII, 68.

Paralizia infantilă, importată la noi de participanții dela exhibițiile iredentiste din Ungaria, VII, 14.

Sfârșitul unui terorist (Atila Rumbold), II, 30.

Iuliu Gömbös (caracterizare la moartea lui), X—XI, 94.

Noi legi ungurești: a meseriilor, a pompierilor; asigurarea jandarmilor, IV, 67—68.

„Apropierea” româno-maghiară dela Orade, I, 63. (Vezi și: S'a convertit, III, 92, și Spre un Sedan al revizionismului spiritual, II, 15).

Politica urbanistică și revizionismul maghar, III, 89.

Noile măsuri de apărare din Cehoslovacia, VII, 74.

Visuri bulgărești, II, 72.

Pe răbojul vremii, II, 93; III, 92; IV, 94., VII, 93; VIII—IX, 153; X—XI, 110.

ROMĂNEȘTI:

Apelul Suveranului la unirea tuturor forțelor românești, X—XI, 74

O umilire ce nu se mai poate tolera: Comisia Europeană a Dunării, VIII—IX, 111.

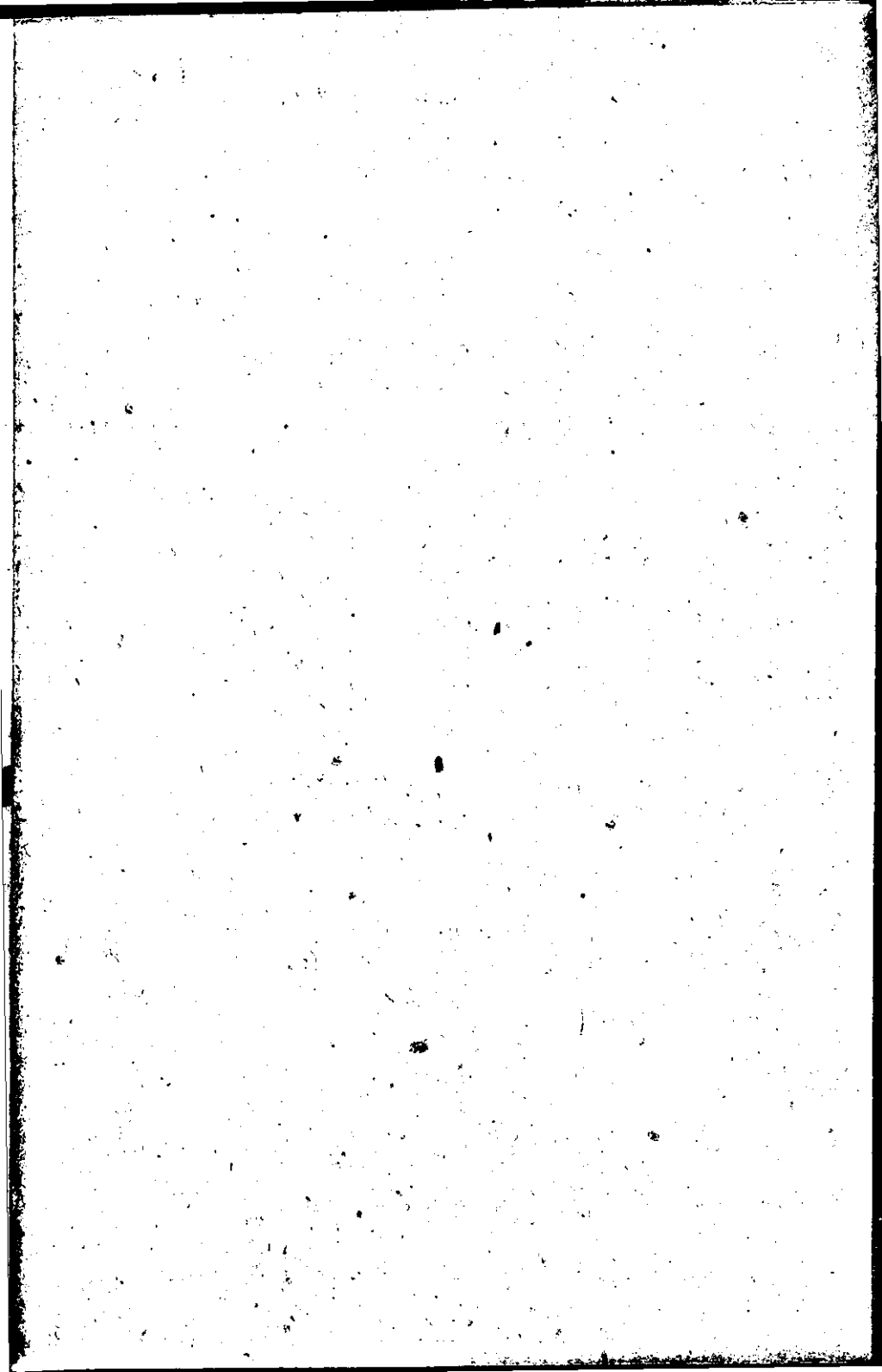
Șerpii paukerieni, VII, 77. Asaltul năpârcilor, VII, 1. Desideratele congresului studențesc, IV, 77.

Luna Sătmarului, VIII—IX, 140. Luna Tg. Murășului, VIII—IX, 149.

Dela Liga antirevizionistă

Dări de seamă, V—VI.

Pomenirea martirilor arădani. Adunările generale dela Arad și București, VII, 39.

LEI 20.-

**Tipografia
Loyrov & Co. Arad**